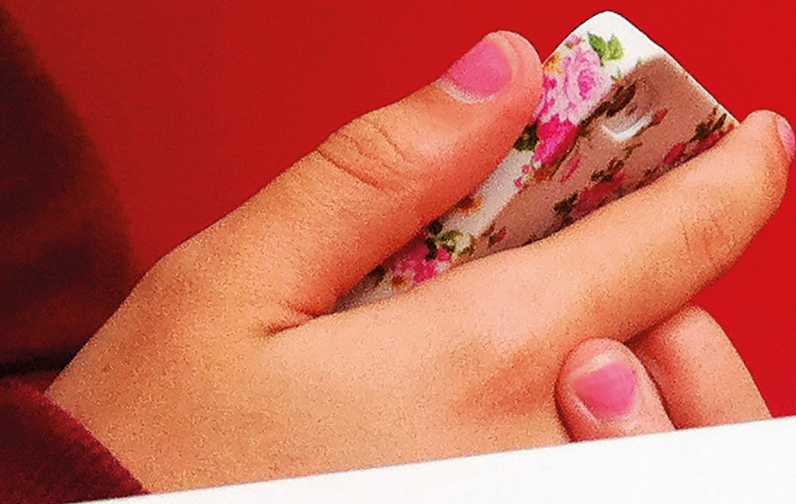

Mellan auktoritet och autonomi

Medieanvändning, föräldramedling
och konflikter i familjelivet

Mellan auktoritet och autonomi

Medieanvändning, föräldramedling
och konflikter i familjelivet

Statens medieråd
Borgvägen 1
Box 27 204
102 53 Stockholm

Statens medieråd 2016.
Grafisk formgivning: Revoluform.
Omslagsbild: Aimstock.
ISBN: 978-91-979748-6-8

Innehåll

Förord 7

Sammanfattning 9

Studiens genomförande 9

Teoretiska utgångspunkter 10

Resultat 10

Föräldramedling 11

Familjekonflikter 12

Föräldrars syn på medieanvändningens tidsåtgång 13

Barns och föräldrars uppfattningar om medieanvändning och konflikter i familjen 14

Mobiltelefonen – mellan autonomi och kontroll 15

Digitalt spelande och konflikter 17

Mediebruk och genusnormer 18

Konflikthantering och mediefri tid 19

1. Inledning 21

Rapportens disposition 23

Genomförande 23

2. Studiens teoretiska utgångspunkter 25

Vem är ett barn och hur kan barndomen förstås? 25

Barndomens medialisering 28

Föräldratyper, föräldrastilar och föräldramedling 31

Föräldramedling 33

Medierelaterade risker 36

3. Studiens metodologiska utgångspunkter	39
Studiens forskningsetiska grunder	39
Metodval	40
Kvantitativ enkätdata	41
Kvalitativa intervjuer	41
4. Forskningsläget, föräldramedling – en översikt	45
Föräldramedlingsforskningens historiska kontext	45
Sökprocess och urval	46
Vetenskapliga discipliner	48
Forskningsämnen	40
Medier	49
Vetenskapliga metoder och urval	49
Publikationstyp	50
Vad undersöker föräldramedlingsforskningen: kort summering	50
Barns tv-tittande	51
Barns digitala spelande	53
Barns internetanvändning	55
Medierelaterade risker	59
Föräldramedling och medierelaterade effekter	63
Familjekonflikter och medieanvändning	64
5. Kvantitativ analys av medierelaterade konflikter	67
Demografiska faktorer	67
Korrelationen mellan demografiska variabler i gruppen 9–12 år	68
Korrelationen mellan demografiska variabler i gruppen 13–16 år	68
Korrelationen mellan demografiska variabler i gruppen 17–18 år	69
Föräldramedling	70
Aktiv föräldramedling	70
Restriktiv föräldramedling	72
Relationen mellan aktiv medling och restriktiv medling	74
Demografiska faktorer och föräldramedling	74
Föräldrars födelseland	75
Föräldrars utbildningsnivå	76
Familjeinkomst	77
Familjekonflikter	77
Skillnader mellan pojkar och flickor	83
Familjeinkomst och föräldrarnas utbildningsnivå	85
Föräldrarnas perspektiv på barnens medieanvändning avseende tidsåtgång	86

6. Barns och föräldrars uppfattningar om medieanvändning och konflikter i familjen	91
Barns mobilliv	91
<i>Vad gör föräldrarna för att hantera barnets mobilanvändning?</i>	96
Föräldrars oro och medierelaterade risker	101
Barns digitala spelande och familjekonflikternas kontinuitet	106
Medier och genustillägnelse – flickor och pojkars skilda mediepraktiker	111
Konflikthantering – mellan förbud och samtal	113
Tillvaron utan medier – att tillfälligt bryta medielivets rytm	115
Föräldrars mediebruk och familjen som lokal mediekultur	116
7. Avslutande reflektioner	119
8. Referenser	123

Förord

Konflikter kan definieras som möten mellan sådant som inte är förenligt. Samtidigt är konflikter en central aspekt av livet. En förutsättning för utveckling.

I föreliggande rapport förekommer ordet konflikt flitigt. Medierelaterade konflikter och hur dessa definieras och hanteras av både barn och vuxna är i fokus. Konflikter är ”naturliga” företeelser i relationer mellan människor, särskilt i relationer mellan barn och vuxna. Antalet konflikter förändras i både form och intensitet i takt med barnets utveckling och ålder. Hos det riktigt lilla barnet duggar konflikterna tätt. Ofta är de av arten ”lingvistiska konflikter” – dvs. stanna!, ät!, akta! – och kan vara så vanligt förekommande som upp till 45 gånger i timmen.

Barns och ungas liv förändras ständigt. I och med vardagens medialisering antar både umgänge, relationer och konflikter nya former. Med moderna digitala kommunikationstekniker kan vi alla vara ständigt närvarande i den digitala världen. Denna ständiga närvaro och potentiella interaktion med någon annan – någon annanstans – kan störa kommunikationen mellan barn och föräldrar. Du är med andra ord rumsligt närvarande, men kommunikativt frånvarande. Som förälder kan man lätt oroas över att barnet är okoncentrerat, uppslukat eller absorberat.

Föräldrar som har regler, och som pratar med barnet om medieanvändning, har i högre utsträckning också konflikter med barnet. Begränsar man barnets mobilanvändning, så begränsar man även den sociala interaktionen med andra människor utanför hemmet. Det är svårare för föräldrarna att reglera interaktiv medieanvändning jämfört med traditionell mediekonsumtion eftersom barn umgås med varandra genom sin medieanvändning. Den här rapporten riktar ljuset mot de stora förändringar som skett i barns medieanvändning och medievardag. Det handlar exempelvis om hur barn organiserar sina liv i appar och hur barns lek har förändrats. Det handlar också om hur spelande blivit en allt mer kommunikativ och social aktivitet. Spelandet är inte längre bara en förströelse utan också ett centralt element i barnets identitetsuppfattning.

Rapporten innehåller dels en omfattande forskningsöversikt, dels helt nya kvantitativa och kvalitativa analyser utifrån en gedigen mängd enkätdata och kvalitativa intervjuer. Vi fyller med denna rapport en kunskapslucka inom området.

Stockholm den 11 december, 2015

Ewa Thorslund, direktör Statens medieråd

Sammanfattning

Den här rapporten handlar om barns medieanvändning, de strategier som föräldrar tillämpar för att kontrollera sitt barns medieanvändning och de familjekonflikter som barns mediebruk kan ge upphov till. Studien undersöker konflikter som uppstår kring barns medieanvändning, och belyser hur barn och föräldrar uppfattar och hanterar konkreta konfliktsituationer. Utgångspunkten för studien är att konflikter mellan barn och föräldrar är självklara och oundvikliga inslag i vardagen – därför uttrycker inte rapporten en normativ uppfattning om konflikter relaterade till barns medieanvändning. Målet är istället att rapporten ska bidra med ny kunskap om medierelaterade familjekonflikter.

Det är ont om forskning som specifikt fokuserar mediekonflikter i familjelivet, både i en internationell och i en svensk forskningskontext. För att orientera läsaren i angränsande forskning, innefattar rapporten en översikt av familjemedlingsforskning (från den engelska termen *parental mediation*), det vill säga analyser av de strategier som föräldrar använder för att kontrollera och begränsa sina barns medieanvändning. Forskningen kring barns medieanvändning och föräldrars attityder och beteenden är omfattande, och översikten omfattar därför vetenskapligt granskade forskningsbidrag publicerade under perioden 2007–2014.

Studiens genomförande

Studien baseras på en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod, i vilken statistisk analys av enkätdata kompletteras med analyser av kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar. Sammantaget analyseras enkätdata från 1 597 barn i åldrarna 9–18 år och från 1 679 föräldrar till barn i åldrarna 9–18 år bosatta i Sverige. Analyserade enkätdata härrör ur råmaterialet insamlat för Statens medieråds rapporter *Ungar & medier 2015* och *Föräldrar & medier 2015* (Statens medieråd, 2015a; 2015b), och är representativa för befolkningen i Sverige (urvalet baseras på registerdata ur populationsregistret). Enkätinsamlingen pågick under september–november 2014. Den kvalitativa analysen

bygger på intervjuer med 16 barn i åldrarna 10–15 år och med 14 föräldrar, genomförda under första halvåret 2015. Intervjuerna genomfördes i Stockholms län genom kontakt med ett antal grundskolor.

Teoretiska utgångspunkter

Rapporten tar avstamp i en kombination av medievetenskapliga och barndomssociologiska perspektiv. Barndomssociologin utgår ifrån att barn är individer som har möjlighet att forma sin identitet och personlighet – samtidigt som de också formas av sin omgivning, familj, förskola/skola och övriga samhället. Utgångspunkten för rapporten är att barndomen ska ses som en process, där barn utvecklas och formas i samspel och interaktion med andra barn och vuxna, samt i relation till mer övergripande sociala, ekonomiska och kulturella förhållanden – på olika sätt och i olika hög utsträckning.

För att förstå hur barndomen formas i relation till medieanvändning och medierad kommunikation, utgår studien från det centrala begreppet medialisering, vilket används för att beteckna hur olika samhälleliga processer allt mer anpassas efter, och formas utifrån mediernas logik(er) (jfr Hjarvard, 2008; 2013). Fokus i rapporten är riktat mot medialiseringen av vardagslivet och barndomen (jfr Livingstone, 2014) – här betonas de medielogiker som rör internetbaserad kommunikation i allmänhet och barns (och vuxnas) användning av digitala spel och sociala medier i synnerhet. Vardagens medialisering handlar om hur barn och föräldrar på olika sätt utvecklar och omformar sina liv utifrån moderna digitala kommunikationstekniker och apparater. Medieapparater som den smarta mobiltelefonen och surfplattan har successivt blivit vardagliga ting, integrerade i de flesta barns liv. Här är det framförallt utvecklingen av nya sätt att kommunicera, som på senare år fått stor betydelse för hur fritid och sociala relationer organiseras på individuell nivå. Medieforskaren Mark Deuze (2012) har beskrivit det senaste decenniets utveckling som att vi har gått från ett liv med medier till ett liv i medier – medieliv. Den senare fasen markerar övergången från ett liv som massmediekonsument till en tillvaro där vi på samma gång är medieproducenter, -distributörer, och -konsument, och kommunicerar med varandra i digitala nätverk.

Resultat

I den kvantitativa analysen av enkätdata undersöks föräldramedling, medierelaterade konflikter och föräldrars attityder till barns medieanvändning. I analysen används fem oberoende variabler som undersöker hur demografiska faktorer kan relateras till medierelaterade konflikter och till föräldramedling. Dessa är; (1) barns ålder, (2) barns kön, (3) familjens inkomstnivå, (4) föräldrarnas utbildningsnivå och (5) föräldrarnas födelseland.

FÖRÄLDRAMEDLING

I rapporten redovisas två aspekter av föräldramedling: aktiv medling där föräldrarna samtalar med barnet om dess medieanvändning, och restriktiv medling där föräldrarna sätter upp regler kring medietid. Här undersöks både regler kring hur lång tid respektive hur sent barnet får använda medier. Generellt minskar den aktiva föräldramedlingen när det gäller läsning och digitalt spelande ju äldre barnet blir, men är konstant (sett till ålder) vad gäller tv-tittande och svagt ökande avseende internetanvändning. Föräldrar samtalar i betydligt högre utsträckning med sina barn om tv- och filmtittande jämfört med andra medieanvändningsområden. Vid analysen av restriktiv föräldramedling kan två övergripande tendenser urskiljas.

1. Andelen barn som har regler minskar ju äldre barnen blir, detta gäller båda typerna av tidsrestriktioner och samtliga medieaktiviteter. Den framträdande skillnaden synliggörs i jämförelsen av åldersgrupperna 9–12 och 13–16, där andelen barn som har regler kring medieanvändning och tid halveras.

2. Det är vanligare att barn har regler kring hur sent de får använda medier jämfört med regler för hur lång tid de får använda dem. Detta kan förklaras med att den första regeltypen är enklare att kontrollera och upprätthålla.

Barn som har regler om hur lång tid och om hur sent de får använda medier har också i betydligt högre utsträckning samtal med sina föräldrar om medieanvändning och innehållet i de medier som de brukar. Det finns således ett samband mellan tillämpningen av restriktiv och aktiv föräldramedling.

Demografiska faktorer påverkar föräldramedling i viss utsträckning. Barn med två föräldrar födda utomlands talar i högre utsträckning med sina föräldrar om läsning, detta gäller framförallt 9–12-åringar, men i mindre utsträckning även äldre barn. Bland yngre barn gäller detta även andra medieaktiviteter, men skillnaderna är mindre. Färre barn i gruppen 9–12 år med två föräldrar födda utomlands har regler för hur sent de får använda medier jämfört med barn vars föräldrar är utlandsfödd/svenskfödd eller där båda föräldrarna är svenskfödda. En större andel barn med två utlandsfödda föräldrar har regler kring hur lång tid de får använda medier. Förhållandet mellan föräldrarnas ursprung och andelen barn som har tidsrestriktioner kring ”hur lång tid” är alltså omvänt mot hur det ser ut i fråga om ”hur sent”.

Föräldrarnas utbildningsnivå har betydelse för föräldramedlingen av äldre barn. Bland 13–18-åringar talar 21 % av barnen till föräldrar med en låg utbildningsnivå om läsande. Motsvarande andel i familjer med medelutbildade föräldrar, och i familjer där föräldrarna har en hög utbildningsnivå, är 30 % respektive 51 %. Sambandet mellan bokläsning och utbildningsnivå är sedan tidigare allmänt känt. I relation till andra

medieaktiviteter är skillnaderna avseende utbildningsnivå modesta, och de uppvisar inte heller några tydliga mönster.

Ju högre utbildning föräldrarna har, desto större andel barn har restriktioner som begränsar hur sent de får använda medier. Skillnaderna avseende föräldrarnas utbildningsnivå blir också mer markanta ju äldre barnen är. Värt att notera är att hela 42 % av 13–18-åringarna med högutbildade föräldrar har restriktioner för hur sent de får titta på film eller tv-program. Barn med högutbildade föräldrar har således regler som begränsar medietiden i högre utsträckning än barn till låg- och medelutbildade föräldrar. Skillnaderna är störst bland de äldre barnen. Familjeinkomst har bara en begränsad och arbiträr betydelse för graden av aktiv föräldramedling.

FAMILJEKONFLIKTER

Den kvantitativa analysen av konflikter om barns medieanvändning baseras på frågor om huruvida barnen ”brukar bli osams” med sina föräldrar. Den medierelaterade konflikten måste alltså vara någorlunda återkommande för att räknas. I frågorna görs en åtskillnad mellan konflikter som härrör ur tidsåtgång, dvs. hur lång tid eller hur sent ett barn använder medierna, och konflikter som gäller mediernas innehåll. Resultaten visar entydigt att tidsåtgång är en betydligt större konfliktkälla än medieinnehåll. Tidsåtgången avseende digitalt spelande är den vanligaste konfliktkällan mellan barn och vuxna fram tills dess att barnet fyller 14 år. Bland barn i åldrarna 15–18 år istället tidsåtgången för mobiltelefonanvändning den vanligaste källan till konflikter. Den generella tendensen är att andelen barn som brukar bli osams med sina föräldrar om medieanvändning minskar i takt med att barnet blir äldre, med undantag för en liten ökning av konflikter i de tidiga tonåren. Även om barns omfattande medieanvändning kan utgöra en källa till konflikter, så är det uppenbart att konflikterna är som störst när barnen är yngre, 9–11 år, med en viss uppgång när barnet är 13 år. Yngre barn använder också medier i mindre utsträckning jämfört med äldre barn.

Konflikter är vanligare när föräldrar tillämpar en mer restriktiv hållning avseende medieanvändningens tidsåtgång. Andelen barn som ofta har tidsrelaterade konflikter är upp till fyra gånger större bland barn som har tidsregler jämfört med barn som inte har några regler alls. Även aktiv samtalsmedling av medieanvändningen är förbundet med tidsrelaterade konflikter med föräldrarna. Detta är tydligast bland 9–12-åringarna. Att barn vars föräldrar tillämpar aktiv medling i högre utsträckning uppger att de har konflikter med föräldrarna beror dels på att det finns ett samband mellan aktiv och restriktiv föräldramedling men sannolikt också på ett större föräldraengagemang avseende barnens medieanvändning. Att föräldrar som ofta talar med barnet om medieanvändning också hamnar i konflikt med barnet är en konsekvens av att medieanvändningen tar större utrymme i den kommunikativa relationen mellan barn och föräldrar. Kort sagt, om man struntar i att sätta upp regler för mediean-

vändningen och inte heller pratar med barnet om denna, finns det inga skäl till konflikter om den.

Det förekommer även konflikter som härrör ur medieinnehåll som barn tar del av. Det är emellertid relativt få som anger att de brukar bli osams med sina föräldrar om medieinnehåll. När innehållsrelaterade konflikter uppträder är de vanligare bland yngre barn och avser framförallt innehåll i spel och film/tv-program. Bland pojkar i åldern 9–12 uppges 22 % att de brukar bli osams med sina föräldrar kring vilka spel de spelar, detta kan jämföras med 8 % bland flickor i samma ålder. Det finns relativt stora skillnader mellan barn med svenskfödda föräldrar och barn med utlandsfödda föräldrar avseende innehållsrelaterade konflikter. Exempelvis uppges 29 % av 9–12-åringarna med två utlandsfödda föräldrar att de brukar bli osams med sina föräldrar om vilka spel de brukar spela. Motsvarande andel bland barn med en svenskfödd förälder är 12 % (och 15 % bland barn med två svenskfödda föräldrar). Bland pojkar 9–12 år med två utlandsfödda föräldrar uppges 42 % att de har sådana konflikter. Störst skillnad mellan de olika grupperna återfinns i konflikter om vad barn gör på internet. 25 % av barnen med två utlandsfödda föräldrar uppges att de brukar bli osams med sina föräldrar avseende vad de gör på internet. Motsvarande andel av 9–12-åringar med två svenskfödda föräldrar är 5 %. Även i åldersintervallet 13–15 är skillnaderna mellan barn som har två utlandsfödda föräldrar och de två övriga grupperna stora. Andelen som blir osams minskar ju äldre barnen blir, men skillnaderna mellan barn med två utlandsfödda föräldrar och barn med minst en svenskfödd förälder ökar. Detta gäller framförallt konflikter om vad barnet gör på internet och på mobilen.

I åldersintervallet 9–12 återfinns stora skillnader avseende föräldrarnas inkomst och konflikter kopplade till medieinnehåll. Konflikter om medieinnehåll är vanligast i familjer med lägst inkomst. Störst är skillnaderna avseende vad barnet gör på mobilen, där är konflikter i låginkomstfamiljer drygt tre gånger så vanliga (13 %) som i höginkomstfamiljer (4 %). Detta kan delvis förklaras med att barn med två utlandsfödda föräldrar är överrepresenterade bland familjerna med lägst hushållsinkomst. Sett till utbildningsnivå är skillnaderna mellan låg-, medel- och högutbildade familjer, generellt mycket små. Det är dock något vanligare med konflikter om medieinnehåll i familjer med lågutbildade föräldrar.

FÖRÄLDRARS SYN PÅ MEDIEANVÄNDNINGENS TIDSÅTGÅNG

Föräldrarnas negativa attityder till tidsåtgången i barnens medieanvändning ökar ju äldre barnet blir, för att kulminera hos föräldrar till barn i 14-årsåldern. Efter 14-årsåldern minskar andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid åt medier något. Detta gäller dock inte internetanvändning och användningen av sociala medier – här är andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid åt dessa aktiviteter störst i grupperna 18 år respektive 17 år. Den allmänna tendensen är alltså

att föräldrarna blir mer bekymrade över tidsåtgången i utvecklingsperioden 9–14 år, samtidigt som andelen barn som anger att de brukar bli osams med föräldrarna avseende tidsåtgång minskar i samma åldersspann (undantaget mobiltelefonanvändande och den temporära uppgången hos 13-åringar). Digitalt spelande är den medieaktivitet som störst andel föräldrar anser att barnet ägnar för mycket tid åt i åldrarna 9–12, och i åldrarna 13–18 är det mobiltelefonanvändning.

Föräldrarnas negativa inställning till barns tv-tittande är förhållandevis svag, jämfört med andra former av medieanvändning. Det är vanligast att föräldrar tycker att film och tv-program tar för mycket tid när barnet är 9 år. Från 12-årsåldern är film och tv-tittande den medieanvändning som föräldrarna i minst utsträckning tycker att barnen ägnar för mycket tid åt. Mobilanvändningen är den näst vanligaste medieformen som föräldrar anser att barnet ägnar för mycket tid åt redan vid 10 års ålder samt den medieform som föräldrar i högst utsträckning tycker upptar för mycket tid hos barnen från 13 år och uppåt. Andelarna föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid åt digitalt spelande och åt tv/film är relativt konstanta oavsett barnets ålder.

Det finns inget samband mellan föräldrarnas negativa uppfattning om tidsåtgången i barnens medieanvändning och tidsbetingade konflikter. Resultatet pekar snarare åt det motsatta hållet – trots att föräldrarnas missnöje med tidsåtgången för barnens medieanvändning ökar med stigande ålder, så minskar konflikterna. När regler blir ovanligare och föräldramedlingen mer tillåtande, ökar också föräldrarnas negativa attityder till tidsåtgången. Konflikterna minskar eftersom barnen får större frihet i sin medieanvändning. En annan förklaring är att förekomsten av ”konflikter” mätts ur barnens perspektiv. Yngre barn identifierar tydligare de tillfällen då man blir osams med sina föräldrar än vad äldre barn gör.

Barns och föräldrars uppfattningar om medieanvändning och konflikter i familjen

Den kvantitativa analysen av föräldramedling, mediekonflikter och föräldrarnas attityder till barns medieanvändande kompletteras med analyser av kvalitativa data insamlat genom intervjuer med 16 barn och 14 föräldrar. I följande avsnitt presenteras en sammanfattning av den kvalitativa analysen.

Redan när barnen är 11 år börjar tydliga könsskillnader synas i medieanvändningen. Pojkar spelar i högre grad digitala spel och flickor använder i högre grad mobilen och sociala medier. Både pojkar och flickor använder internet i hög utsträckning, internet är den medieaktivitet som har flest högkonsumenter (användare som ägnar mer än 3 timmar/dag åt aktiviteten) från det att barnet är 12 år. Barns medieanvändning reflekterar i stor utsträckning den mediekultur som omger dem i vardagen. Om de personer som finns i barns sociala miljö i hög utsträckning använder medier, kommer detta med stor sannolikhet också färga av sig på barnens medieanvändning. En

viktig komponent i formandet av barns medieanvändning är mediebruket och mediekulturen *inom* familjen – det vill säga den mest lokala mediekulturen. Både syskons och föräldrars medieanvändning har stor inverkan på barnets egen användning. Yngre syskon kommer med stor sannolikhet att imitera eller influeras av äldre syskons medieanvändning.

Även föräldrarnas medieanvändning formar barnets. En omfattande medieanvändning hos föräldrarna lägger grunden till det samma hos barnet. Man skulle kunna säga att barns mediebruk utgör en del av en kollektivt formad mediekultur.

MOBILTELEFONEN – MELLAN AUTONOMI OCH KONTROLL

Barns användning av smarta mobiler innebär att de kan betraktas som känsloladdade objekt, som på olika sätt påverkar barns relationer till varandra. Telefonen är (nästan) alltid tillgänglig, vilket gör att dess användare potentiellt (nästan) alltid är tillgängliga. Framväxten av mobil kommunikationsteknologi innebär att medieanvändningen kopplats loss från en fysisk fixerad plats. Barns mobila medieanvändning ökar deras autonomi, vilket medför att telefonen blir en källa till konflikt. Det blir helt enkelt svårare för föräldrarna att kontrollera barnets medieanvändning. Den mobila uppkopplingen mot internet förändrar också tidsrytmen i barns fritid, att ständigt vara kontakt- och kommunicerbar omformar förutsättningarna för hur barn umgås med varandra.

Barns umgänge med mobiltelefonen är naturaliserad, det innebär att känslan att vara utan telefonen kan förvandlas till ett upplevt problem. Barnen beskriver det som att det känns ”tomt” eller ”naket”, då de inte har tillgång till mobilen. Föräldrar upplever ibland att barnet uppslukas av telefonen. Detta uppslukande leder till ett kommunikativt problem i relationen mellan föräldern och barnet – telefonen gör det svårare för föräldern att få kontakt med barnet. Barnet kan vara rumsligt närvarande men kommunikativt frånvarande. Föräldrarna väger ofta nackdelarna mot de fördelar som de bedömer att mobilanvändning också för med sig. Det kan exempelvis handla om att barnet blir lätt att få tag på, att barnet har ett gott socialt umgänge via mobilen, eller att barnet gör roliga och kreativa saker med mobilen. Föräldrarna får därmed en kluven inställning till mobilen.

För att reglera barnets mobiltelefonanvändning använder föräldrarna olika former av restriktiv medling. Det kan exempelvis handla om att begränsa mobilanvändningen vid tillfällen då man vill kunna kommunicera med barnet utan störningar, eller så har man tider då mobiltelefonanvändning inte tillåts överhuvudtaget. De flesta barn uppger att de har mobilfri tid när de äter middag med familjen. Det finns också föräldrar som begränsar mobilanvändningen när barnet ska sova. För andra barn finns telefonen alltid med vid läggdags. Konflikter hanteras också genom att föräldrar väger barnets mobilanvändning mot andra aktiviteter. Föräldrar kan begränsa användningen

genom att upprätta ett regelverk där överträdelser innebär att barnet inte får använda sin mobil under en tid. Restriktiv medling kan även innebära att medieanvändningen vägs mot exempelvis läsläsning eller bokläsning; barnet får använda mobilen förutsatt att det först gör sina läxor eller läser en stund. Att balansera användningen mot andra aktiviteter är en vanlig strategi för att reglera samtliga former av medieanvändning. Att kräva motprestationer är ett vanligt inslag i barnuppfostran – det skapar en känsla av ett rättvist förhållande, dvs. att barns rättigheter också förutsätter vissa skyldigheter. En upplevd balans mellan medieanvändning och andra aktiviteter är en förutsättning för att föräldrarna inte ska uppfatta barnets medieanvändning som problematisk. Det behöver inte nödvändigtvis handla om en aktiv reglering i form av restriktiv medling – utan om en mer allmän attityd där till exempel fysisk aktivitet kontrasteras mot mer stillasittande aktiviteter som att använda den smarta telefonen.

Det är svårt att stå utanför mobiltelefonlivet som barn. Från 10-årsåldern riskerar barn som inte har tillgång till en smart mobil att missa umgänge med kompisar – den smarta mobilen är närmast ett socialt måste. Att som förälder välja att inte ge sitt barn en smart telefon, kan därmed få negativa sociala konsekvenser för barnet. Barnen beskriver hur de organiserar sina sociala liv i mobilappar som exempelvis KiK och Snapchat. Det är inte helt enkelt för föräldrarna att följa och kontrollera barnets aktiviteter i sociala medier. När barnen blir äldre blir deras sociala kontakter i allt högre utsträckning en del av privatsfären. En del av frigörelsen från föräldrarna handlar ju om att tonåringar skapar egna rum, från vilka föräldrar och andra vuxna hålls utanför. Detta innebär också att ungdomar i högre utsträckning söker sig till plattformar och tjänster där föräldrarna inte deltar. Föräldramedlingen av sociala medier utvecklas därmed ofta till en komplex förhandlingsprocess, där risker, utsatthet och sårbarhet måste relateras till frågor som rör barns integritet och rättigheter. Föräldrarna försöker finna en balans mellan barnets integritet och det egna ansvaret för barnets välbefinnande. Föräldrarnas bedömning av barnets medieanvändning görs i spänningsfältet mellan föräldraskapets auktoritet och barnets autonomi. Föräldrars bedömning av vad som är en rimlig avvägning i relation till föräldraauktoritet visavi barns autonomi, skiljer sig väsentligt åt från familj till familj.

Föräldrar kan oroas över vad som sker när barn använder sociala medier, exempelvis vilka sociala kontakter barn tar, samt vilken typ av kommunikation som äger rum. En typ av oro handlar om barnens sårbarhet på nätet – exempelvis att barnet ska bli utsatt för mobbning, eller att de hamnar i riskfyllda kontakter med okända. En annan oro handlar om vilken typ av språkbruk som används i sociala nätverk. Gränserna mellan en rå jargong och rena kränkningar är flytande och ju mindre erfarenhet ett barn har av kommunikation i sociala medier, desto större är risken att barnet känner sig verbalt utsatt eller att de själva medvetet eller omedvetet sårar andra. Föräldrar uttrycker också oro eller osäkerhet relaterad till barnens sårbarhet på nätet (Sorbring, 2014). Det kan

också handla om föräldrars oro inför så kallad *sexting* (interpersonell kommunikation med sexuella inslag i text eller bild) eller en osäkerhet om hur personligt innehåll sprids i sociala nätverk. I relation till upplevelsen av risker är det inte ovanligt att föräldrar tillämpar någon form av övervakning av sina barns datortrafik, exempelvis att de kontrollerar vad barnen laddar upp på sociala nätverksplattformar som exempelvis Instagram, antingen genom att godkänna vilken typ av bilder som får publiceras eller genom att de följer kontona och på så sätt kan kontrollera användningen.

Föräldrars strategier för att kontrollera barns användande av sociala medier aktualiserar frågor i skärningspunkten mellan ungdomars integritet och den digitala världen. Exempelvis synliggör spridningseffekter frågeställningar om användarkultur och socialt förtroende (Flores & James, 2012). Det finns en allmän risk att material som skickas mellan användare i slutna sammanhang sprids vidare till andra i det öppna internet. För yngre barn kan det vara svårt att förstå vilka konsekvenser vidare spridning av privat eller känsligt material kan få. Generellt kan man ändå säga att barn lär sig allt mer om riskerna med användningen av sociala medier ju äldre de blir. Samtidigt som både barn och föräldrar är medvetna om risker och sårbarhet, finns det en uppenbar spänningsfaktor i barns medieanvändning. Eftersom tonåren är en period för utforskande och gränsöverskridande så kan det som föräldrarna identifierar som riskbeteende för de unga istället vara just det som gör sociala medier intressanta. Det är exempelvis spännande att utforska anonym kommunikation med främlingar, vilket kan leda till konflikter med föräldrar.

DIGITALT SPELANDE OCH KONFLIKTER

Barns digitala spelande är en återkommande källa till familjekonflikter. Nästan hälften av alla pojkar mellan 13 och 16 år spelar mer än tre timmar varje vardag och spelande är också den vanligaste källan till medierelaterade konflikter mellan föräldrar och barn i åldrarna 9–14 år. Föräldrarna uppfattar ofta spelandet som en tidstjuv från andra aktiviteter som värderas högre – t.ex. läsläsning, fysisk aktivitet och hushållssysslor. Det är tidsåtgången som är källan till konflikterna, snarare än innehållet i spelen. Extensivt spelande är också kopplat till föräldrars oro för att barnet kan bli stillasittande och passivt. Barns spelande kan också få mer långtgående konsekvenser för familjesituationen. Ibland kan spelandet relateras till mer långvarig oro med återkommande konflikter mellan föräldrar och barn – exempelvis när barns spelande uppfattas som en form av missbruk som uppfattas påverka deras kognitiva och intellektuella utveckling. I situationer där barnets medieanvändning kan få potentiellt allvarliga konsekvenser handlar konflikter inte nödvändigtvis om enstaka konflikttillfällen, dvs. då man blir ”osams”, utan det kan snarare handla om en kontinuerligt bekymmersam relation mellan barnet och föräldern. Kvantitativt sett är sådana situationer är inte vanliga men de kan likväl få långvariga konsekvenser för de familjer som drabbas.

Barns digitala spelande inbegriper också kommunikativ socialitet. I och med att digitalt spelande ofta sker online, möjliggörs också kommunikativa kontakter med andra spelare. Spelandet är därmed också en arena för olika typer av sociala kontakter. Att begränsa barns spelande kan därmed också innebära en begränsning av barnets kamratumgänge. Därmed finns en inneboende konflikt mellan å ena sidan spelandet som (alltför) tidskrävande aktivitet, å andra sidan, den (positiva) kommunikation som sker genom spelandet. Detta gör föräldramedling av digitalt spelande till en betydligt mer komplex fråga jämfört med exempelvis traditionellt tv-tittande. Spelandet är också ”svårare” att pausa. En hel del onlinespelande bygger på att spelaren är närvarande hela tiden och eftersom du spelar med andra, blir det ett socialt krav att ”ställa upp” för kamraterna vid kollektivt spelande.

Föräldrarna hanterar barns digitala spelande på flera olika sätt. Ett konkret sätt är att sätta upp tydliga tidsregler som barnet måste följa för att få spela. Ett sätt att kontrollera tiden är att använda inställningar (på datorn) som bara gör det möjligt att använda den en viss tid. Detta fungerar dock bara på vissa medieapparater. Risken finns därmed att barnet skiftar mellan olika apparater för att på så sätt få mer speltid. Tidsregler kan också kompletteras med kontraktslikande överenskommelser mellan föräldrar och barn – exempelvis att barnet först måste göra sina läxor för att få spela, eller att barnet måste utföra sysslor i hemmet.

Konflikter uppstår också när syskon måste dela medieapparater. Att syskon blir osams om vems tur det är att använda en gemensam leksak är en mycket vanlig konflikt (Canary & Canary, 2013). Det är inte heller ovanligt att denna typ av syskonkonflikter leder till konflikter mellan barn och föräldrar – eftersom de senare måste medla mellan barnen.

Det digitala spelandet är kanske den medieaktivitet som är svårast att hantera för föräldrarna, dels för att spelandet upptar mycket tid, men också för att spelandet utgör en form av (ungdoms) kultur. Att spela digitala spel är för många barn inte enbart förströelse, utan det kan också vara ett centralt element i deras identitetsuppfattning. Att identifiera sig som en ”gamer” (Linderoth & Olsson, 2012) kan jämföras med andra ungdomskulturella stilar. Samtidigt som barns digitala spelande kan upplevas som exceptionellt tidskrävande och mindre meningsfullt jämfört med andra aktiviteter, så finns det även familjesociala värden i spelandet. Det kan vara någonting som man gör tillsammans inom familjen.

MEDIEBRUK OCH GENUSNORMER

Barns genus formas i vardagliga praktiker, som ibland också är kopplade till medieanvändning, exempelvis hur flickor och pojkar använder bildkommunikation (jfr Forsman, 2014). Några föräldrar uttrycker en medvetenhet kring de genusbetingade normsystem som en stor del av mediepraktikerna är en del av – det är dock inte helt enkelt

att hantera dessa. Vissa av ungdomskulturens genusbetingade praktiker är svåra att bemöta utan att vara direkt negativ till barnets intressen. Detta kan leda till svårhanterliga konflikter, t.ex. om föräldern vill förbjuda sitt barn att ta en viss typ av *selfie*. Intervjuerna visar också att det är lättare att uppmärksamma genusmönster som relaterar till barnets mediepraktiker (exempelvis hur barnet fotograferar sig, eller kommunicerar i sociala medier), än till medieinnehåll (exempelvis maskulint våld i digitala spel). Följaktligen framträder genusmönstren tydligare (och mer uppenbart) i barns beteende (som effekter av medieinnehåll och mediepraktiker), snarare än i barns konsumtion av genusnormerat innehåll.

Eftersom genusstereotypa praktiker formas i sociala sammanhang och genusnormer omgärdar barns medieanvändning – blir de samtal som föräldrar har med barnet om medieanvändningen extra viktiga. Det kan exempelvis handla om att föräldrar diskuterar de aspekter av genusmönstren man finner problematiska, t.ex. machoideal eller sexualiserade selfies, samtidigt som man också förstår och bejakar det som kan vara positivt med medieanvändningen – exempelvis genom att bekräfta barnets utvecklande av kreativa uttryck eller kommunikativ socialitet.

KONFLIKTHANTERING OCH MEDIEFRI TID

Medierelaterade konflikter hanteras och förebyggs oftast genom förhandlingsprocesser där båda parter känner att de får ut något av förhandlingen – exempelvis får barnet använda mobilen i utbyte mot att hen hjälper till i hemmet. Även förbud kan tillgripas vid konfliktsituationer när föräldrar inte längre anser att barnet fullgjort sina skyldigheter. En dimension som problematiserar hanteringen av konflikter är när föräldrarna har olika uppfattning om barnets medieanvändning. Detta kan leda till att föräldrarna hamnar i konflikt med varandra, eller att de tvingas samordna sina uppfattningar med varandra för att på så sätt sätta tydligare ramar eller regelverk avseende mediebruk. När föräldrarna har olika uppfattning ökar förhandlingsmöjligheterna för barnet och på så sätt kan resultatet med större sannolikhet falla ut i barnets favör.

En annan strategi som barn tillgriper för att kunna använda medier längre tid än vad föräldrarna vill, är att växla medieapparat utan föräldrarnas vetskap. Om barnet blir ombett att sluta sitta vid datorn kan barnet i ett senare skede växla över till den smarta mobilen istället. En del barn beskriver också hur de brukar ligga i sängen och titta på exempelvis film på sin smarta telefon när föräldrarna tror att de sover. Mobiltelefonen kan således dölja medieanvändningen för föräldrarna.

För barn reflekterar förhandlingsstrategierna också föräldrarnas medieanvändning. Barnet kan använda föräldrars tidsomfattande mediepraktiker för att legitimera sin egen medieanvändning. Om föräldrarna använder telefonen eller datorn under fritiden i hemmet kan detta fungera som argument för barnet i förhandlingssituationen. Barn kan helt enkelt peka på att föräldrarna ofta använder sina medieapparater och

därmed blir det svårare för föräldrarna att motivera barnet till en minskad medieanvändning. Föräldrars auktoritet legitimeras ofta med att barnet upplever någon form av rättvisa genom medbestämmande, dvs. föräldrarnas makt reflekteras genom barns rättigheter. Det innebär exempelvis att barn lättare kan acceptera föräldrars besluts-makt om den upplevs som partsförhandlad, konsekvent, och reflekterad i föräldrarnas eget beteende. Det blir alltså svårare att begränsa barns medieanvändning om föräld-rarna själva är extensiva medieanvändare.

Några informanter använder mediefri tid eller nedkoppling för att begränsa an-vändningen. Denna metod bygger på att familjen helt slutar använda medier under vissa perioder. Denna mediefria tid kan dels handla om att man gör någonting till-sammans, eller så är förhoppningen att barnen företar fritidssysselsättningar som inte involverar medieanvändning.

1. Inledning

De senaste decenniernas debatt om föräldraskap och barndom präglas av diskussioner om så kallade curlande föräldrar, barns ökade autonomi – och i någon mån om auktoriteternas (föräldraskapets, skolans, etc.) kris. I kölvattnet av diskussioner om föräldraskapets omvandling, figurerar ofta en allmän uppfattning om att medier och medieanvändning spelar en central roll i spänningsfältet mellan föräldraskap och barndom. Denna studie kommer att närmare belysa denna aspekt i förhållandet mellan föräldrar och barn. Rapporten handlar om barns medieanvändning, de strategier som föräldrar tillämpar för att kontrollera sitt barns medieanvändning, och de konflikter som barns mediebruk kan utmynna i.

Utgångspunkten för studien är att medierelaterade konflikter är självklara inslag i relationen mellan föräldrar och barn. Därför uttrycker inte heller rapporten en normativ uppfattning om konflikter relaterade till barns medieanvändning. Frågan huruvida konflikter är negativa (eller positiva) är inte i fokus i föreliggande rapport. Syftet är att synliggöra vilken typ av konflikter som kan uppstå kring barns medieanvändning, samt hur barn och föräldrar uppfattar och hanterar konkreta konfliktsituationer. Sålunda behandlar rapporten också vardagslivets sociala relationer i en mycket vidare betydelse, dvs. konflikter kring medieanvändning kan förstås som en del av en mer omfattande relationell dynamik mellan barn och föräldrar i ett medialiserat samhälle.

Rapporten konstaterar också att forskning som sätter medierelaterade familje- och generationsöverskridande konflikter i fokus är mycket begränsad i sitt omfång. Detta är överraskande med tanke på att de senaste kvantitativa analyserna över svenska barns medieanvändning visar att medier och mediebruk upptar allt mer av barns vardag (Statens medieråd, 2015a). Ett delsyfte med rapporten är att fylla den kunskapslucka som finns i forskningen om barn–föräldrarelationer relaterat till barns medieanvändning. Följaktligen inkluderar rapporten en forskningsöversikt som synliggör de senaste åtta årens internationella forskning om barn–föräldrarelationer och medieanvändning.

Det är viktigt att påpeka att medierelaterade konflikter i familjen sällan är av allvar-

ligt slag, dvs. de utgör snarare ett ”naturligt” inslag i de flesta familjers sociala liv. Detta blir som tydligast om man relaterar mediebruk till andra sociala aktiviteter och beteenden bland barn och ungdomar. I de flesta familjer är det inte barns medieliv man oroar sig mest för, och följaktligen är medier inte det man oftast bråkar om. Barns medieanvändning hamnar oftast långt ned på föräldrars lista över problem (jfr Canary & Canary, 2013).

Historiskt sett har en effektorienterad preventionsforskning dominerat synen på barns medieanvändning (Livingstone, 2007b), en forskning vars huvuduppgift har varit att skydda barn från medieinnehåll och/eller som argumenterar för att minska barns medieanvändning. Denna rapport har inte ett sådant instrumentellt preventivt fokus. Rapporten förfäktar inte att barn ska använda medier i mindre utsträckning eller att ett visst innehåll är olämpligt, men den hävdar inte heller att barns medieanvändning är bra, nyttig eller eftersträvarsvärd – detta är inte syftet. Följaktligen betyder det att ”konflikter” inte nödvändigtvis ska ses som ett problem – som något negativt. Det finns både fruktbara och destruktiva konflikter, och de flesta interpersonella konflikter utgör en vardaglig självklarhet i mellanmännsliga relationer.

I barn–föräldrelationer är konflikter en självklar del av barnuppfostran, och andelen konflikter kan relateras till barnets kognitiva och känslomässiga mognad. Exempelvis är de konflikter en förälder har med sitt ettåriga barn själva fundamentet för barnuppfostran – vissa forskare har konstaterat att en förälder kan ha upp till 45 ”lingvistiska” konflikter (dvs. när man inte kommer överens p.g.a. att parterna tycker olika) i timmen med sitt småbarn (Canary & Canary, 2013:84). Det innebär att konflikter mellan föräldrar och små barn är mer eller mindre ett normaltillstånd. I dessa fall blir konfliktbegreppet närmast oanvändbart, då meningsskiljaktigheter med ett yngre barn uteslutande är ett resultat av barnets kognitiva mognadsgrad – dvs. konflikter uppstår för att barnet inte ännu lärt sig att hantera regler och befallningar. Då barnen i denna studie var minst 9 år vid datainsamlingen föreligger dock ett behov att definiera konflikttermen mer ingående. Konflikt kan definieras som att barn och förälder blir osams och att någon av dem identifierar detta som en konflikt. Det innebär att det måste finnas ett kognitivt erkännande av en konfliktsituation från endera parten. Konflikt definieras således inte bara utifrån ett visst beteende eller handlingsmönster, utan också ifrån barnets och föräldrarnas upplevelse, erfarenhet och värdering av den samma. Konflikt är följaktligen helt relativt – och kan därmed variera från person till person eller familj till familj. Canary och Canary (2013:5) benämner denna definition av familjekonflikt som ”episodisk”.

[This] approach emphasizes that conflict represents any episode that is marked by opposition and hostility. In this vein, conflict relies on partners' perceptions of the event as to whether or not it is a conflict. Other terms that represent this defi-

nition involve having an "argument" a "quarrel," a "significant disagreement," and so forth. The point is that some scholars see conflict as contained within specific episodes that are typically marked by opposition and hostility. In brief, conflict is a type of episode." (Canary & Canary, 2013:5-6)

Rapportens disposition

Rapporten baseras på en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod – där statistisk analys av enkätdata kompletteras med analyser av kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar. Sammantaget inkluderas enkätdata från 1 597 barn i åldrarna 9–18 år och 1 679 föräldrar till barn i åldrarna 9–18 bosatta i Sverige. Den kvalitativa analysen bygger på intervjuer med 16 barn i åldrarna 10–15 år samt med 14 föräldrar. Inledningsvis presenteras rapportens teoretiska och metodologiska utgångspunkter i två avsnitt. Sedan följer en forskningsöversikt, där de senaste åtta årens (2007–2014), samhällsvetenskapliga forskning med inriktning på barn–föräldrarelationer i anslutning till barns medieanvändning, publicerad i internationella vetenskapliga och peer-review granskade publikationer, presenteras. De empiriska analyserna inleds med ett kapitel som avhandlar nya statistiska analyser av insamlade data från *Ungar & medier 2015* och *Föräldrar & medier 2015* (Statens medieråd 2015a; 2015b). Därefter presenteras resultatet av de kvalitativa intervjuerna med barn och föräldrar. Avslutningsvis sammanfattas, kortfattat, studiens övergripande resultat och slutsatser.

Genomförande

Studien är designad och genomförd av Mattias Ekman, han har också författat föreliggande rapport. Ekman är fil.dr. i medie- och kommunikationsvetenskap och utredare/analytiker vid Statens medieråd. Ekman har genomfört majoriteten av intervjuerna, åtta barnintervjuer och nio föräldrintervjuer. Till sin hjälp har han haft Dan Wennerholm som intervjuat tre barn och tre föräldrar, samt Ulf Dalquist som intervjuat fyra barn och två föräldrar. Dan Wennerholm har därtill genomfört en betydande del av transkriberingen av intervjumaterialet. Utöver författaren Ekman, har Statens medieråds forskningsansvarige fil.dr. Ulf Dalquist och handläggare Jan Christofferson ingått i studiens redaktionskommitté. Rapporten är vetenskapligt granskad av fil.dr. och docent Ulrika Sjöberg, vid Malmö Högskola. Sjöbergs kommentarer bidrog till att rapporten, i flera avseenden, kunde förbättras och förtydligas. I de fall rapporten till syvende och sist innefattar brister, faller detta helt och hållet på författarens ansvar.

Slutligen är det också viktigt att lyfta fram de personer som varit helt avgörande för rapportens tillblivelse – alla de barn och föräldrar som erbjudit sin tid, och låtit sig bli intervjuade och därmed bidragit med det empiriska underlaget i denna rapport – ett mycket stort tack till er alla!

2. Studiens teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel presenteras studiens tvärvetenskapliga ramverk. Inledningsvis definieras och förklaras några för studien centrala begrepp – barn och barndom. Vidare beskrivs vad som avses med barnperspektiv och avsnittet diskuterar några av de senare årens kritiska debatter rörande barn, barndom och föräldraskap. Sedan följer ett avsnitt som introducerar de centrala termerna medialisering och medieliv, samt hur dessa förhåller sig till barndom, fritid och vardagsliv. Vidare diskuteras hur den snabba teknikutvecklingen förändrat medieanvändningen och hur denna förändring kan förstås i relation till barns sociala relationer, kommunikativ socialitet och föräldraskap. Sedan följer ett avsnitt som introducerar den historiskt centrala forskningen om föräldratyper och föräldrastilar samt den dominerande forskningen om relationen mellan föräldrar, barn och medieanvändning – vilken kan betecknas i begreppet *föräldramedling*. Avslutningsvis diskuteras också hur medierelaterade risker har definierats inom forskningen rörande föräldrar, barn och medieanvändning.

Vem är ett barn och hur kan barndomen förstås?

Studien använder sig genomgående av två begrepp för att beteckna de unga individer som analyserna omfattar: barn och ungdomar. Med termen barn avses här den internationella juridiska termen för personer som ännu inte fyllt 18 år, detta motsvarar definitionen av barn i FN:s barnkonvention (Unicef, 2009). Begreppet ungdomar är en utvecklingssociologisk term som betecknar personer som befinner sig någonstans mellan barndom och vuxenliv – i föreliggande studie används begreppet ungdomar för att beteckna de barn som befinner sig i adolescensen, dvs. barn i tonåren (cirka 13–18 år).

Synen på vad ett barn är och vad som karaktäriserar barndomen är historiskt betingad – därigenom är kategorierna barn och barndom också föränderliga. ”Barn” och ”barndom” är sociala konstruktioner i det avseende att de omformas i relation till samhällsutvecklingen. Att vara barn är följaktligen inget naturligt eller universellt till-

stånd bestämt av biologiska faktorer. Genom historien har synen på barn och barndom, liksom upplevelsen av att vara barn, skiftat i olika historiska, sociala och kulturella sammanhang (Buckingham, 2000). Philippe Ariès (1962) argumenterar i sin klassiska historiografi över familjelivets organisering och utveckling, för att föreställningen om barndom som en egen specifik fas i en människas liv är en produkt av moderniteten – det vill säga som ett resultat av den samhälleliga organiseringen under de senaste två århundrandena. Barndom är följaktligen något relativt nytt. Vad det innebär att vara barn och att växa upp till en vuxen människa är frågor som har varit föremål för en mängd kunskapsskiftet och vetenskapliga strider. Bara under de senaste 30–40 åren har synen på barn och barndom radikalt förändrats i vårt samhälle. De socialisationsteorier som dominerade forskningen kring barn under den senare hälften av 1900-talet tenderade att betrakta barndomen som en livsprocess betingad av sociala institutioner, som till exempel familjen och skolan. Barnet tillskrevs däremot en mycket liten roll i formandet av sin personlighet och identitet (Chambers, 2012: 78f).

I den samtida barndomssociologin betraktas barnet däremot som en individ med möjligheter att själv forma sin identitet och personlighet, detta innebär också att barn tillerkänns mycket högre grad av handlingsutrymme än tidigare. Även inom barndomssociologin anser man att barn formas av sin omgivning, familj, förskola, skola och av det övriga samhället. Barnen ses dock också som sociala aktörer som har möjlighet att påverka sina liv (Ågren, 2015). Barndomen uppfattas således som en process där barnets egna handlingar tillmäts en betydelsefull roll för hur dess personliga egenskaper och identitet formas och konstitueras. Det har riktats kritik mot perspektiv som i allt för hög utsträckning betonar barns autonomi och handlingsutrymme, inte minst barndomssociologiska perspektiv som inte beaktar tydliga skillnader mellan barn och vuxna (Chambers, 2012: 79). Det är också nödvändigt att betona att barn har olika förutsättningar, både individuellt och socialt, barn är således ingen homogen grupp. Därför är den övergripande frågan om hur man ska betrakta barns autonomi och handlingsutrymme visavi de sociala strukturer och praktiker som upprätthålls av exempelvis familjen och skolan i högsta grad komplex. Det finns ingen möjlighet att ge denna forskning det utrymme den förtjänar här. Utgångspunkten i föreliggande studie är att det rimligt att betrakta barndomen som en process, där barn formar och formas i samspelet och interaktionen med andra barn och vuxna, samt i relation till mer övergripande sociala, ekonomiska och kulturella förhållanden – på olika sätt och i olika hög utsträckning. Barndomen ska alltså betraktas som en process i ständig förvandling, där både individuella och sociala faktorer påverkar barns utvecklingsprocesser och personlighetsutveckling. I detta avseende utgår studien ifrån ett barndomssociologiskt perspektiv i synen på barn, unga och barndom.

De senaste decenniernas skifte i synen på barn och barndom har också lett till stora förändringar i synen på barns rättigheter och roll i samhället, detta gäller inte minst

lagstiftning, beslutsfattande och myndighetspraktiker. Utgångspunkten att barn är aktiva varelser, har haft stor inverkan på hur läroplaner för skola och förskola utformas – i dessa betonas ofta att verksamheten ska innefatta ett tydligt barnperspektiv och att barn i högre utsträckning än tidigare ska inbegripas i konkreta beslutsprocesser. FN:s barnkonvention, som Sverige har ratificerat, stipulerar, bland annat, att ”Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.” (Unicef, 2009).

I december 2010 antog Sveriges riksdag en nationell strategi (Prop. 2009/10:232) i syfte att stärka barns rättigheter. Avsikten är att strategin ska vara en utgångspunkt för offentliga aktörer, som i sina verksamheter ska säkerställa barnets rättigheter utifrån FN:s barnkonvention. Detta uttrycks på följande sätt i strategidokumentet.

”Barnkonventionen uttrycker ett förhållningssätt till barn som sätter barnet i fokus vid beslut eller åtgärder som kan beröra ett enskilt barn eller en grupp barn. Detta barnperspektiv innebär att inför ett beslut eller en åtgärd ska ansvarig beslutsfattare överväga om det berör barnet eller barnen och i så fall på vilket sätt. Att anamma ett barnperspektiv handlar både om attityder, kunskap och arbets-sätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. Om åtgärden eller beslutet bedöms få konsekvenser för barnet eller barnen ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bl.a. barnkonventionen. Att på så sätt säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller vid beslut som rör barn innebär att ha ett barnrättsperspektiv.” (Prop. 2009/10:232, s.11)

Strategin innebär också att statliga myndigheter, som Statens medieråd, ska säkerställa att verksamheten inbegriper barnperspektiv (Statens medieråd, 2015c). Föreliggande studie försöker att införliva ett barnperspektiv genom att barns livsvärld och erfarenheter kommer till uttryck genom barns och ungas egna röster. Studiens (delvis) fenomenologiska ansats (att förstå tillvaron genom den intervjuades perspektiv) borgar följaktligen för en implementering av barnkonventionens (Unicef, 2009) andemening på ett högst reellt sätt.

I likhet med den förändrade synen på barn och barndom har även synen på föräldrar och föräldraskap förändrats under de senaste decennierna. Dessa förändringar har också gett upphov till betydande samhällsdebatter som utkristalliserats i spänningsfältet mellan barns ökade autonomi och föräldrarnas förändrade/minskade auktoritet (se exempelvis Nelson, 2010). Dessa debatter sträcker sig från så skilda frågor som elektronisk övervakning av barn (i vad som har kallats ”helikopterföräldrar”) till den förändrade senmoderna mans-/papparollen. I Nordamerika har de senaste decenniernas omvandlingar av såväl föräldraskap, synen på barndom och barns autonomi utveck-

lats till en debatt som kretsar kring det samtida föräldraskapets kris (Nelson, 2010). Denna debatt har framförallt rört de förändringar som ägt rum i synen på föräldraskap i den nordamerikanska medelklassen. Som påtalades i rapportens inledning har en liknande, om än mindre högljudd, debatt också pågått i Sverige.

Barndomens medialisering

För att förstå hur barndomen formas i relation till mediebruk och medierad kommunikation, utgår denna studie från teoretiska perspektiv som söker förstå och förklara samhällets allt mer komplexa medieverklighet. Det är framförallt två begrepp som används för att förstå och kontextualisera barns och ungas medieanvändning; *medialisering* och *medieliv*.

Begreppet medialisering (*mediatization*) används i den akademiska forskningen för att beteckna hur olika samhälleliga processer allt mer anpassas efter, och formas utifrån mediernas logik(er) (jfr Hjarvard, 2008; 2013). Medialiseringsteorin har varit särskilt fruktbar för att tydliggöra hur politisk kommunikation och politiska praktiker har utvecklats och förändrats i takt med mediernas allt större inflytande över politiska institutioners och aktörers funktionssätt i samhället (Mazzoleni & Schultz, 1999; Strömbäck, 2011; Strömbäck & Esser, 2014). Det kan exempelvis handla om hur politiska aktörer kommunicerar med medborgarna, eller hur de utformar politiska processer så att de ska passa nyhetsmediernas arbetssätt, eller hur beslut ska utformas för att de ska passa medierade politiska diskurser. Medialiseringen kan förstås som en övergripande process som påverkar och omformar olika processer och relationer som tidigare inte underkastats mediernas logiker. Det är däremot inte möjligt att tala om en medialiseringprocess som fungerar på samma sätt i alla sociala processer och relationer. Det är snarare nödvändigt att utveckla och konkretisera begreppet i relation till specifika sammanhang.

Om man exempelvis diskuterar idrottens medialisering handlar det om att förstå hur specifika sporters ramverk och praxis anpassas efter de kommersiella massmediernas funktionssätt. Ett exempel på detta är att domarna i ishockeymatcher får vänta med att sätta igång spelet efter en avblåsning, eftersom tv-reklamen ska hinna rulla färdigt. Ishockeymatchens tempo och rytm anpassas delvis till den reklamfinansierade televisionen.

I föreliggande studie rör vi oss bort från den förståelse av medialisering som är vanlig i forskning om politisk kommunikation, där medialiseringen är tätt sammanflätad med en förståelse för *nyhetsmediernas* logik. Istället rör vi oss mot en annan aspekt av medialiseringen – medialiseringen av vardagslivet och mer specifikt medialiseringen av barndomen (jfr Livingstone, 2014). Här är det inte främst nyhetsmediernas logik som är i fokus, utan de medielogiker som härrör ur internetbaserad kommunikation i allmänhet och som konstitueras i barns (och vuxnas) användning av digitala spel och sociala medier i synnerhet.

En underutforskad aspekt av medialiseringen rör dess betydelse för vardagslivet och

enskilda människors sociala relationer och praktiker (Kaun & Fast, 2014). Denna studie avhandlar på flera plan vardagens medialisering: Hur enskilda barn och föräldrar på olika sätt utvecklar och omformar (delar av) sina liv utifrån moderna digitala kommunikationstekniker och apparater. Här är det i synnerhet utvecklingen av nya sätt att kommunicera, som på senare år fått stor betydelse för hur fritid och sociala relationer organiseras på individuell nivå. Medieforskaren Mark Deuze (2012) har beskrivit denna utveckling som att vi har gått från ett liv *med* medier till ett liv *i* medier. Den senare fasen markerar omvandlingen från ett liv som massmediekonsument (där vi främst var tittare/läsare/lyssnare) till ett liv där vi på samma gång är medieproducenter, -distributörer, och -konsumenter, samt där vi kommunicerar med varandra i digitala nätverk.

Vardagens medialisering innebär att medierade praktiker och medierad kommunikation i högre utsträckning (om)formar de sociala relationerna i familjelivet (Chambers, 2012; Clarke, 2014; Hjarvard, 2013). Artefakter som den smarta telefonen och surfplattan blir all dagliga redskap som integreras i de flesta familjers vardagsliv. På många sätt karaktäriseras den samtida vardagen av en komplex repertoar av mediepraktiker, som inte bara omformar sociala relationer, utan som också producerar nya sätt att umgås och nya kontaktytor för både barn och vuxna. Vardagslivet präglas delvis av den momentana rytmen som kännetecknar mobil kommunikationsteknik (smarta telefoner, bärbara datorer, surfplattor, etc.). Vi är ständigt tillgängliga och våra sociala relationer i internetbaserade sociala nätverk innebär att fritidens rumsliga och temporära världar anpassas till informationsteknikens infrastruktur och funktionssätt. För att ta ett konkret exempel: Barns och ungas mobiltelefonanvändning innebär att modern kommunikationsteknik integreras i barns lek och i barns sociala relationer (Ågren, 2015; Forsman, 2014; Boyd, 2014) – man kan umgås på distans genom kommunikation i chat-appar, man organiserar det gemensamma fysiska rummet utifrån den gemensamma mobilanvändningen, och den mobila tekniken fungerar som en förlängning av kroppen, som ett redskap i lek och social interaktion.

Det finns också påtagliga skillnader mellan flickors och pojkars medieanvändning som blir mer markerade ju äldre barnen blir. Exempelvis spelar pojkar mycket mer än flickor, samtidigt som flickor använder sociala medier i betydligt högre utsträckning än pojkar (Statens medieråd, 2015a). Dessa skillnader påverkar också förekomsten av medie-relaterade konflikter i hemmet, och reflekterar skillnader i föräldrars osäkerhet och oro rörande barnens medieanvändning. Barns medieanvändning är följaktligen genuskodad (jfr Peterson & Munters, 2007), och barns mediepraktiker är en del av den omfattande genustillägnelse som präglar barndomens sociala praktiker (jfr Connell, 2002).

De senaste åren har en rad svenska forskningsbidrag visat hur medialiseringen konkret inverkar på barn och ungas sociala relationer, uppfattningar och handlingsrepertoar. Michael Forsman (2014) har undersökt hur tio- respektive trettonåringars an-

vändning av digitala medier i allmänhet och mobiltelefoner i synnerhet, formar genus i vardagslivet. Genom att sätta fokus på hur medieanvändningen är integrerad i vardagliga praktiker framträder hur både genus och smakhierarkier förmedlas och upprätthålls i barns sociala relationer. Martin Danielsson (2014) har undersökt hur klassbakgrund, genus och det sociala landskapets skiftande geografi formar unga pojks användande av digitala medier. Ylva Ågren (2015) har studerat hur syskon använder medier i vardagen och hur barns medialiserade lek på olika sätt påverkar interaktionen och samspelet mellan syskon i vardagen. Dessa nytillkomna forskningsbidrag är viktiga pusselbitar i förståelsen för hur barn använder medier och digital kommunikationsteknik i sitt vardagsliv.

Medialiseringen av vardagslivet och barndomen är ingen entydig process, utan måste förstås i relation till hur medierna införlivas i vardagslivet. Framförallt är det viktigt att betona förhållandet mellan tekniska och kommunikativa förutsättningar (exempelvis hur sociala medier i smarta telefoner fungerar) och människors konkreta nyttjande av medie- och kommunikationsteknik (jfr Hepp, 2013).

Barns och föräldrars medieanvändning har genomgått stora förändringar under det senaste två decennierna. De tydligaste förändringarna handlar om uppluckringen mellan olika medieformer, medieteknik och mediepraktiker, samt mediebrukets tidsrumsliga upplösning. Det är framför allt två stora strukturella omvandlingar som är avgörande för omdaningen av barns medieliv.

Den första stora förändringen härrör ur internets framväxt. Internet förändrar medieanvändningen genom att sudda ut gränserna mellan traditionella massmedier, som exempelvis television, film, tidningar och radio. Internet har också förändrat förhållandet mellan (medie-) producent, distributör och konsument. Vidare bryter internet också upp de traditionella massmediernas linjära tidsrytm. Internetanvändning kan ske icke linjärt – att ta del av ett givet innehåll är inte längre knutet till specifika tidpunkter som i tv-tablån, utan kan ske när som helst. Vidare har kommunikationen över internet medfört att medieanvändning och socialt umgänge smält samman på helt nya sätt. Barns medieanvändning är ofta sammanflätad med en social interaktivitet, där medierad kommunikation mellan barn är ett självklart inslag – det kan handla om visuell kommunikation via plattformar som Instagram (Forsman, 2014), chattfunktioner i online-spel (Eklund, 2012) eller kommentarsfält i bloggar (Sjöberg, 2012). De barn som är föremål för denna studie har alla växt upp i ett medielandskap där internet har varit allestädes närvarande. Det som ibland kallas ”nya medier”, blir ett således ett förlegat begrepp, då dagens barn inte upplevt det medielandskap som existerade innan internets genombrott (jfr Bolin, 2012).

Den andra stora förändringen handlar om mobilitet och medieanvändningens rumsliga omvandling (Moores, 2012). Den mobila medietekniken har förändrat hur, var och när medier används. Det tidigare medielivets (vilket Deuze, 2012 benämner ”li-

vet med medier”) hade en stark koppling till konkreta fysiska rum, särskilt hemmet, något som idag inte är lika självklart. För bara något decennium sedan var man tvungen att befinna sig på en given plats för att kunna använda medier: i tv-soffan för att se på tv, eller vid skrivbordet framför datorn för att kunna chatta över internet. Idag används medier både i hemmet och utanför hemmet, åtminstone av barn som uppnått en ålder av 10 år (Statens medieråd, 2015a). Den medierade kommunikationens mobilitet blir särskilt framträdande i förståelsen av hur barn och unga använder smarta telefoner och andra mobila medieting (Mascheroni, 2014).

Det är viktigt att se barns medieanvändning som en process präglad av kontinuitet mellan traditionella massmedier (som exempelvis tv och film) och ”nya” interaktiva medieformer (som exempelvis sociala medier). Barnens medieanvändning i olika åldrar speglar också medielandskapets förändring. De första levnadsåren präglas av ett traditionellt nyttjande av tv, film, musik och läsning (med vissa inslag av spelande och internetanvändning). I takt med att barnet blir äldre, utvecklas medieanvändningen successivt mot ett mobilt nätverksbaserat mediebruk där traditionell medieanvändning förvisso finns kvar men tar allt mindre plats (Statens medieråd, 2015a). Det mobila medielivet går också hand i hand med det identitetssökande och utvecklande av populärkulturell smak som präglar de tidiga ungdomsåren. Både resultaten i Ungar & medier 2015 (Statens medieråd, 2015a) och resultatet i föreliggande studie visar att det mobila medielivets interaktiva funktioner blir allt viktigare ju äldre barnet blir, samtidigt som den traditionella medieanvändningen minskar. Detta reflekteras i att barns nyttjande av sociala medier ökar väsentligt från 13-årsåldern, samtidigt som exempelvis tv-tittande minskar från 11-årsåldern (Statens medieråd, 2015a).

Det mobila medielivet reflekterar också förändringen i den internetbaserade teknikutvecklingen. Idag sker allt mer av kommunikation och medieanvändning i appar, dvs. internetanvändningen förflyttas från webben till applikationer anpassade för mobiltelefonen eller surfplattan. Dessa apparers funktionalitet påverkar hur kommunikationen mellan unga ser ut, inte minst i fråga om hur tid och rum organiseras i barns sociala relationer. De påverkar också vilken grad av självständighet användarna har inom ramen för den specifika plattformen. Webben tillåter användaren att snabbt byta från webbplats till webbplats och möjligheterna för tjänsteleverantören att kontrollera vilken information man väljer att gå vidare till är små. Appen låser däremot in användaren och leverantören kan helt avgöra vilken information hen får tillgång till. Denna ”appifiering” reflekterar således nya frågor om integritet, kontroll och ägande (Gardner & Davis, 2013).

Föräldratyper, föräldrastilar och föräldramedling

Föräldrar har, alltsedan barn började använda medier, utvecklat strategier för att kontrollera sina barns medieanvändning. Den forskning som varit framträdande i det vetenskapliga fältet avseende barn–föräldrelationer och medieanvändning under de

senaste 40 åren, har präglats av det socialisationsteoretiska paradigmet. För snart femtio år sedan, utvecklade den amerikanska psykologen Diana Baumrind (1966; 1971; 1973) en typologi över tre distinkta stilar av föräldraskap. Typologin blev mycket inflytelserik och bidrog till ny förståelse för hur föräldrars aktiva val påverkar barns socialisationsprocess. Baumrinds modell inbegriper tre, grovt schematiserade föräldrastilar: auktoritativ, auktoritär och tillåtande. Modellen är tydligt normativ och innefattar en idealisk typ: den auktoritativa föräldrastilen. Modellen har haft stort inflytande på forskningen om hur föräldrar hanterar sina barns medieanvändning (dvs. föräldramedling).

Auktoritativa föräldrar ställer tydliga krav på barnet och upprättar tydliga regler, men är samtidigt lyhörda och resonerande. Förväntningar och krav vägs upp av omsorg för och stöd till barnet. Auktoritära föräldrar är kontrollerande, de betonar lydnad och respekt för auktoriteter. Tillåtande föräldrar visar stöd och omsorg, men ställer inte några krav eller upprättar regler i relationen med barnet. Baumrinds modell har utvecklats av, bland annat, Maccoby och Martin (1983) som menar att typologin inte fångar nyanser i den tillåtande föräldrastilen, dvs. den tillåtande stilen är alltför trubbigt beskriven. Istället menar de att går att göra en tvådimensionell distinktion mellan två motpoler i föräldraskapet: auktoritet och omsorg. I Maccobys och Martins (1983) modell görs en åtskillnad mellan å ena sidan föräldrars krav/regler, där kontroll, övervakning och mognadskrav (*maturity demands*) utgör tre olika former av auktoritet, å den andra sidan föräldrars lyhördhet, där värme, acceptans och delaktighet utgör tre olika former av omsorg. På så sätt kan den tillåtande stilen delas upp i två kategorier, eftergivna och försummande föräldrar. De förra uppvisar värme och delaktighet, men tillämpar inte tydligt fastlagda regler eller krav i barnets socialiseringsprocess. De senare uppvisar både en låg grad av värme och delaktighet, samtidigt som krav och regler inte tillämpas, följaktligen försummas barnet.

Den forskning som gjorts utifrån denna föräldrastiltypologi visar att den auktoritativa föräldrastilen underlättar utvecklandet av reflexiva egenskaper hos barnet. Dessa egenskaper gör det enklare för barnet att anpassa sig till olika sociala situationer och sammanhang, och barnen får i högre utsträckning bättre självkänsla än barn vars föräldrar tillämpat andra föräldrastilar. En amerikansk studie med 4 000 barn visade att barn som växte upp med en auktoritär föräldrastil klarade sig bra i skolan, men hade sämre självförtroende och självbild. Barn till tillåtande föräldrar uppvisade det motsatta förhållandet, i denna grupp var också andelen barn med uppförandeproblematik och droganvändning större jämfört med de båda andra grupperna (se exempelvis: Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts & Dornbusch, 1994; Maccoby & Martin, 1983). Samtidigt riktas också kritik mot att Baumrinds typologi inte tar hänsyn till andra sociala faktorer som omgärdar familjesystemet. Exempelvis visar forskning att effekten av föräldrastilar varierar mellan olika etniska grupper (i USA) (se exempel-

vis Darling & Steinberg, 1993). Det är uppenbart att Baumrinds modell endast ger en förenklad bild av föräldraskap och att dess familjecentrering överskuggar andra, både sociala (socioekonomiska, kulturella) och (mikro)individuella förklaringsmodeller. Baumrinds modell har dock fungerat som en matris för senare utvecklade typologier för föräldramedling, och har därmed haft ett betydande inflytande på forskningen kring föräldraskap och barns medieanvändning (se följande kapitel för en längre genomgång av denna forskning).

FÖRÄLDRAMEDLING

Den forskning som på olika sätt berör barns och ungas mediebruk i relation till familjen och föräldraskap kan sammanfattas under den mer övergripande termen föräldramedling (från engelskans *parental mediation*). Den engelska termen är dubbeltydig. Dels betecknar den föräldrastrategier i allmänhet, dvs. det som skulle kunna benämnas föräldraskap med fokus på dialog mellan barn och föräldrar, dels betecknar den mer specifikt föräldrars strategier för att kontrollera barns mediebruk (Panek, 2014). Den första definitionen är uppenbart bred, och alltför inkluderande i relation till denna studie. I förhållande till den breda definitionen finns också andra mer etablerade termer, som exempelvis *parenting* eller *parental monitoring*, *parental strategies*, etc. I denna rapport används den andra, snävare, betydelsen av parental mediation som avser föräldrars strategier för reglering av, och i viss mån även attityder till barns mediebruk (Clark, 2011). Det svenska begreppet föräldramedling används här som direkt översättning till den senare betydelsen.

När begreppet föräldramedling introducerades i vetenskaplig forskning användes det framförallt för att beskriva de olika konkreta strategier och praktiker som föräldrar använder för att reglera sina barns tv-tittande. Forskning kring föräldramedling och tv-tittande härrör framförallt ur en beteendevetenskaplig tradition som domineras av psykologisk forskning om mediepåverkan. Denna forskning fokuserar också ofta på hur föräldrar försöker reducera negativa effekter av barns och ungas mediebruk (Clark, 2011).

I forskningen kring föräldrars förhållningssätt i relation till barns tv-tittande har tre övergripande strategier identifierats: (1) Aktiv och resonerande medling (även kallad "lärorik medling"), vilket innebär att föräldrarna samtalar med barnet om tv-tittande och de tv-program barnen tar del av. Samtalen kan vara av både positiv och negativ karaktär. (2) Restriktiv eller negativ medling, vilket innebär att föräldrarna sätter upp regler för vad barnet får titta på, hur länge de får titta, och var de får titta på tv (exempelvis genom att inte tillåta tv-apparater i barnets sovrum). Restriktiv medling innefattar inte nödvändigtvis samtal om restriktionerna. (3) Gemensamt tittande, dvs. att föräldrarna sitter tillsammans med barnet och tittar på tv eller film (Nathanson, 1999; Valkenburg, Krömer, Peeters, & Marseille, 1999). De tre positionerna utgör endast en

analytisk typologi, och i praktiken kan föräldrar glida mellan alla tre strategierna och betona dem i olika hög utsträckning avhängigt den specifika (medie-)användningskontexten. Flera studier pekar också på att det finns tydliga skillnader mellan föräldrars och barns uppfattning av medlingsstrategier. Föräldrar uppger i högre grad att de reglerar barnens medieanvändning, än vad barnen själva uppfattar (Hargrave & Livingstone, 2009:227).

Föräldramedlingstypologin är ursprungligen utformad för att fånga föräldrars attityder och beteende i relation till barns konsumtion av rörliga bilder (tv-tittande, video, film, etc.), men den har också använts för att beskriva strategier för reglering av barns datorspelande. I relation till spelande är dock gemensamt tittande utbytt till "gemensamt spelande" eller "medspelande" (Nikken & Jansz, 2006). I senare studier av föräldramedling har den tredimensionella typologin både utvidgats och problematiserats (se exempelvis Livingstone & Helsper, 2008). Denna typologi har blivit föremål för en mer komplex diskussion kring hur föräldrastrategier ska definieras och förstås (se nedan).

Samma typologi som använts vid föräldramedling vid tv-tittande återfinns även i studier om medlingsstrategier och datorspel. Nikken och Jansz (2007) beskriver dessa tre strategier som: (1) aktiv och resonerande medling (vilket innebär att föräldrarna samtalar med barnen om spelande och spelinnehåll), (2) restriktiv medling (vilket innebär ett förbud för vissa spel, etc.) samt (3) gemensamt spelande. Shin och Huh (2011) definierar tre snarlika strategier som används av föräldrar i relation till barns spelande. (1) gemensamt spelande, (2) spelens åldersmärkning, och (3) spelförbud (eller restriktivt spelande).

Den snabba medieutvecklingen har gett upphov till en rad kritiska frågor om hurvida den typologi som utarbetats för att klassificera föräldrars medlingsstrategier i relation till barns tv-tittande, är fruktbar. Än mer avgörande är frågan om strategierna överhuvudtaget är direkt överförbara i relation till barns spelande och internetanvändning (Mascheroni, 2014). Livingstone och Helsper (2008) utvecklar typologin utifrån data insamlade under 2004 (dvs. före det definitiva genombrottet för sociala medier). De har utarbetat en modell som gör en åtskillnad mellan fyra olika medlingsstrategier: (1) aktiv medanvändning (*active co-use*), en kombination av aktiv medling och gemensam användning, (2) interaktiva restriktioner, en medlingsstrategi som begränsar barnens interaktiva möjligheter, exempelvis genom att blockera chattfunktioner, e-post, kommunikationsplattformar, etc., (3) tekniska restriktioner, exempelvis filter som begränsar åtkomsten av vad som uppfattas som riskinnehåll, eller tiden som barn får vara online, samt (4) övervakning i efterhand (*monitoring*), vilket innebär att föräldrarna i efterhand kan kontrollera vad barnet gjort online, exempelvis genom att undersöka historiken i webbläsaren (Livingstone & Helsper, 2008: 589). Livingstones och Helspers modell har vidareutvecklats i flera andra forskningsbidrag. I det transeu-

ropeiska forskningsprojektet EU Kids Online har en typologi med fem olika strategier utarbetats. Den bygger vidare på Livingstones och Helspers modell och delar in aktiv medanvändning i två olika strategier; (1) aktiv medling av barnets internetanvändning, som innebär att föräldern är rumsligt närvarande och deltar i, eller diskuterar, barnets internetaktiviteter samtidigt som barnet är online. (2) Aktiv medling av barnets internetsäkerhet, som innebär att föräldern före, under, eller efter barnets internetaktiviteter vägleder barnet i att använda internet på ett säkert sätt. Detta innebär också att föräldern diskuterar med barnet om hur det kan hantera problematiskt innehåll eller situationer som kan uppstå vid användningen. De övriga tre strategierna som inryms i modellen är (ovan beskrivna) interaktiva restriktioner, tekniska restriktioner, och övervakning (Livingstone, Haddon, Görzig & Ólafsson, 2011: 104).

EU Kids Online: om möjligheter och risker för barn på internet, är ett tväreuuropeiskt forskningsprojekt som genomförts 2006–2014. Forskningsansvarig för projektet är professor Sonia Livingstone och dr. Leslie Haddon vid London School of Economics and Political Science. Totalt har 150 forskare i 33 europeiska länder varit involverade. Forskningsprojektet inbegriper såväl kvantitativa analyser med data från totalt 25 142 barn och deras föräldrar samt kvalitativa studier. Inom projektet är ca 50 böcker och rapporter publicerade. Utöver dessa finns en mängd artiklar publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Mer information, samt de till projektet aktuella publicerade rapporterna, finns på EU Kids Onlines hemsida www.eukidsonline.net. Projektet är finansierat av EU-kommissionens program Better Internet for Kids.

Enligt Sonia Livingstone (2007a) finns det ett generellt empiriskt stöd för att föräldramedling på olika sätt påverkar barns medieanvändning och barns medie- och informationskunnighet (MIK). Termen MIK innefattar allt ifrån frågor om demokrati och självframställningar till källkritik, informationssökning och mediekritik – men en kortfattad definition är att MIK förstås som ”förmågorna att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter” (Statens medieråd, 2014).

Samtidigt påverkas föräldramedlingen i sin tur av andra, icke medierelaterade, faktorer, som till exempel graden av kommunikativ interaktion i familjen, och av de specifika kommunikationsstilar som familjerna använder (Hust, Wong & Chen, 2011). Föräldramedling måste därför betraktas som en integrerad del av ett större familjekommunikationsmönster, och som en yttring av de specifika synsätt på föräldraskap som finns inom en familj. Medlingen är också ett resultat av de vidare sociala relationer, identiteter och värderingar som formas och omformas inom ramen för familjesystemets organisering (Mascheroni, Murru, Aristodemou & Laouris, 2013). Vidare berör föräldramedling också (i viss utsträckning) föräldrars attityder till aktörer i det omgivande samhället. Exempelvis så anpassas föräldramedling till uppfattningen om vilket ansvar andra aktörer i samhället bör ha (Shin, 2013). Följaktligen är frågan kring

föräldramedling och barns medieanvändning sammankopplad med processer som involverar aktörer som skola, barnens vänner, myndigheter, civilsamhälle, etc. Föräldramedlingsmodellerna kan också utvidgas till att involvera medling av pedagoger i skolan och andra aktörer utanför familjen (se exempelvis: Pasquier, Simoes & Kredens, 2012).

Medierelaterade risker

En vanlig orsak till att föräldrar vill begränsa sina barns medieanvändning handlar om föräldrars uppfattningar om medierelaterade risker, eller föräldrars osäkerhet och oro kring medieanvändningens konsekvenser. Dessa (upplevda) risker formas också, i hög utsträckning, i relation till de debatter om barns medieanvändning som tenderar att återkomma med en viss regelbundenhet i den mediala offentligheten. Det kan handla om allt ifrån hur lång tid barn sitter framför en skärm, vilken sorts innehåll barn och unga tar del av i film eller på internet, våldsamma inslag i digitalt spelande, eller de risker som förknippas med vad barn gör i kommunikativa sammanhang (exempelvis i sociala medier). Det finns ingen möjlighet att beröra riskforskningen i sin helhet i denna studie, men följande introduktion kan synliggöra några av de mer kontemporära risker som förknippas med barns internetanvändning (Livingstone & Haddon, 2012).

Internetrelaterade risker inkluderar dels traditionella medierisker, som exempelvis att barn kan komma i kontakt med våldsamt eller pornografiskt innehåll – eller att medieanvändningens tidsåtgång leder till fysisk passivitet. Frågan om att ett extensivt internetanvändande kan medföra olika sociala och fysiska risker – att barnet blir isolerat, stillasittande, eller får sömnsvärigheter, etc., är en återkommande fråga för forskning med psykosocial eller medicinsk inriktning. Men internetrisker handlar också om att barnet riskerar att utsättas för internetmobbing eller (potentiellt) riskfyllda möten med obekanta personer. Riskbeteende definieras alltså dels som det användarbeteende som ökar risken att komma i kontakt med innehåll som definieras som olämpligt eller skadligt för barn, dels som kommunikativt handlande riktat mot andra individer. De Moor et al. (2008) definierar tre typer av internetrelaterade risker som barn och unga kan utsättas för. (1) Riskinnehåll, här avses exempelvis kontakt med pornografiskt eller våldsamt innehåll, men också kontakten med vinklad eller felaktig information. (2) Kontaktrisker, här avses både riskfyllda kontakter online, vilket inkluderar risk för internetmobbing, risk för sexuell exploatering och integritetsrisker, men också kontakter offline, dvs. riskfyllda möten med främlingar som barn/unga först träffat via nätet. (3) Kommersiella risker, här avses både kommersiell exploatering av barn och unga (exempelvis genom att webbplatser eller spel lockar unga att köpa exempelvis appar, tillägg i spel, eller annan mjukvara), samt ofrivillig/omedveten exponering/expropriering av persondata i kommersiellt syfte, dvs. att barn/unga inte är medvetna om de omfattande villkor (som exempelvis innefattar övervakning och in-

tegritetsinskränkningar) användningen av kommersiella system (som exempelvis sociala nätverkssidor) innebär (De Moor et al., 2008). Livingstone och Haddon (2012:6), har i anslutning till EU Kids Online-projektet utarbetat en modell över internetrelaterade risker för barn och unga. De menar att risk måste definieras som ”risken (för barn och unga) att på något sätt komma till skada”. Det är dock problematiskt att definiera och avgränsa ”skadlighet”. Enligt Livingstone och Haddon (2012 råder det inte någon tydlig samstämmighet i hur risk och skadlighet (eller risken att utsättas för skada) ska definieras, men de menar att modellen fångar upp de aktuella tendenserna i forskningen och i de policydiskurser som existerar kring internetrisker. Vissa former av ”skadlighet” är enkla att leda i bevis, dit hör exempelvis sexuell exploatering av barn på internet, internetmobbing eller explicita kränkningar. Andra riskfaktors skadlighet är betydligt svårare att bevisa. Exempelvis råder det ingen enighet om vilka skadliga effekter – om några – pornografi skulle ha på barn och unga (Livingstone och Haddon, 2012:7).

Tabell 1 Risker associerade till barns internetanvändning (Livingstone & Haddon, 2012)

	Innehåll	Kontakt (barn-vuxna)	Beteende
Aggressivt	Våld	Trakasserier och förföljelse (stalking)	Mobbning, fientlig p2p-kommunikation
Sexuellt	Pornografi	Grooming, sexuellt utnyttjande/exploatering	Sexuella trakasserier, sexting
Värderingar/normer	Rasistiskt- och hatinnehåll	Ideologisk övertalning	Potentiellt skadligt användargenererat innehåll
Kommersiellt	Dold marknadsföring	Felaktig användning av personlig data (integritetsintrång)	Spel och dobbel, upphovsrättsintrång

Om man sätter ovanstående tabell i relation till de medieformer som studerats i denna undersökning (tv-/filmtittande, internet, sociala medier, digitala spel, läsande), kan man konstatera att tv- och filmtittande och läsning av böcker/tidningar endast medför risker avseende innehåll. Internetanvändning för med sig risker på samtliga områden, liksom datorspel – även om kontakt- och beteenderisker endast kan förknippas med onlinespel och kan antas vara mindre än i sociala medier. Det måste också framhållas att Livingstone & Haddons (2012) typologi endast tar upp vad man skulle kunna

kalla *direkta* risker av innehåll och kommunikativt handlande. Diskussionen om mediernas effekter på barn inbegriper emellertid ett flertal andra risker som skulle kunna definieras som ”passiva medierisker”. Det kan handla om direkta skador i form av närsynthet eller fysiska förslitningsskador till följd av ett alltför idogt datorspelande, men också om ohälsa i form av övervikt och dålig kondition till följd av att medieanvändningen leder till brist på fysisk aktivitet. Av dessa ”passiva medierisker” är den som föräldrar oroar sig mest över, jämte beroende, att medieanvändningen stjälar för mycket tid från viktigare aktiviteter (Statens medieråd, 2015a). Passiva medierisker handlar följaktligen inte om faror förknippade med själva medieanvändningen i sig, eller med kommunikativa risker – det handlar främst om att barnen under medieanvändningen inte gör aktiviteter som föräldrarna anser att de borde. Att spela spel, titta på tv, eller använda internet ses alltså i detta sammanhang som motsatsen till ”nyttigare aktiviteter”. Medieaktiviteter värderas således ofta i relation till andra aktiviteter som upptar barns fritid.

3. Studiens metodologiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras studiens forskningsetiska och metodologiska grunder. Studien baseras på en kombination av kvantitativa analyser av enkätdata samt analyser av kvalitativa intervjuer. Kapitlet inleds med en redogörelse för de forskningsetiska grunderna, därefter följer en beskrivning av de två metodologiska utgångspunkterna.

Studiens forskningsetiska grunder

Föreliggande studie följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Principerna omfattas av fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 1990). De forskningsetiska principerna är centrala då de säkerställer barnens och föräldrarnas rättigheter i relation till Statens medieråd. Principerna utgör därtill en viktig del i säkerställandet av studiens reliabilitet. En datainsamlingsprocess som åsidosätter de forskningsetiska principerna riskerar inte bara att bryta mot god forskningssed, utan riskerar också att minska resultatens tillförlitlighet. Studiens syften och premisserna för de deltagande informanterna måste vara tydliga och klart formulerade i det förtroendebaserade kontrakt som upprättas mellan informanter och forskare, om detta inte uppfylls riskerar svaren och informationen från informanterna att bli missvisande eller i värsta fall felaktiga. Informationskravet innebär, bland annat, att:

Forskaren skall informera uppgiftslämnare och undersökningsdeltagare om deras uppgift i projektet och vilka villkor som gäller för deras deltagande. De skall därvid upplysas om att deltagandet är frivilligt och om att de har rätt att avbryta sin medverkan. Informationen skall omfatta alla de inslag i den aktuella undersökningen som rimligen kan tänkas påverka deras villighet att delta. (Vetenskapsrådet, 1990: 7)

För studier där undersökningsdeltagarna ska medverka aktivt, exempelvis genom intervjuer eller genom att besvara enkäter, måste hen få ta del av förhandsinformation som förklarar syftet med deltagandet. Detta har gjorts i samband med rekryteringen av informanter, genom att alla medverkande fått ett skriftligt underlag som förklarade studiens utformning och premisser. Avseende barninformanterna så fullgjordes informationskravet i två steg, först med vårdnadshavarna sedan med barnen. Det innebär att föräldrarna till barnen som intervjuades talade med sitt barn om studien innan intervjun genomfördes. Vidare fick alla informanter ytterligare information vid varje enskilt intervjutillfälle (innan intervjun påbörjats).

Då barnen var 15 år eller yngre har samtyckeskravet tillgodosetts genom att skriftligt samtycke har inhämtats av vårdnadshavarna till alla (icke myndiga) informanter. Informanterna har före intervjuerna fått information om att de när som helst har rätt att avbryta intervjun eller att de kan välja att inte svara på vissa frågor utan att detta får någon negativ påföljd för den deltagande (Vetenskapsrådet, 1990: 10). I föreliggande studie var det ingen av informanterna som valde att avbryta intervjun eller som valde att inte besvara vissa frågor. Vidare följer studien konfidentialitetskravet och nyttjandekravet som bland annat innebär att:

All personal i forskningsprojekt som omfattar användning av etiskt känsliga uppgifter om enskilda, identifierbara personer bör underteckna en förbindelse om tystnadsplikt beträffande sådana uppgifter...//...Alla uppgifter om identifierbara personer skall antecknas, lagras och avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående. I synnerhet gäller detta uppgifter som kan uppfattas vara etiskt känsliga. Detta innebär att det skall vara praktiskt omöjligt för utomstående att komma åt uppgifterna (Vetenskapsrådet, 1990: 12).

Uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 1990: 14)

Alla personspecifika uppgifter har behandlats på ett sätt som gör det omöjligt för utomstående att identifiera vederbörande. Alla informanters personuppgifter förvaras vid Statens medieråd och omfattas av sekretess. I rapporten har alla informanter fått pseudonymer i syfte att säkerställa de deltagandes anonymitet och integritet.

Metodval

Föreliggande studie är explorativ, och utgår ifrån en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod – studien kombinerar statistisk analys av enkätdata, med analyser av kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar.

KVANTITATIV ENKÄTDATA

Kvantitativa data är insamlad för Statens medieråds biannuella rapporter *Ungar & medier 2015* och *Föräldrar & medier 2015*, och de statistiska resultat som presenteras i denna rapport baseras på nya analyser ur datainsamlingen i gruppen barn 9–18, samt föräldrar till barn 9–18 år. I dessa analyser ingår sammanlagt 3 276 personer i ett urval av 8 000 respondenter (1 597 barn i åldrarna 9–18 år och 1 679 föräldrar till barn i åldrarna 9–18 år (40 % respektive 42 % svarsfrekvens), bosatta i Sverige. Datainsamlingen har genomförts av Statistiska Centralbyrån (SCB) under perioden 2 september–17 november 2014 och baseras på ett obundet slumpmässigt urval. Postala enkäter – kompletterade med en möjlighet att svara online – skickades ut till ett obundet slumpmässigt urval ur populationsregistret. Således har alla i Sverige folkbokförda personer lika stor chans att hamna i urvalet. För att motverka eventuell snedvridning av resultatet, orsakad av externt bortfall, har Statistiska centralbyrån kalkylerat kalibreringsvikter för varje respondent. En vanlig erfarenhet från enkätstudier med obundet slumpmässigt urval från befolkningspopulationen, är att svarsbenägenheten varierar så att vissa grupper blir över- respektive underrepresenterade. Detta kompenseras här genom tillämpandet av kalibreringsvikter i alla föreliggande analyser. Mer information om hur kalibreringsvikterna är kalkylerade finns i *Teknisk Rapport En beskrivning av genomförande och metoder* (Statistiska centralbyrån 2015). I den tekniska rapporten diskuteras också, ingående, datainsamlingens metodologiska ramverk.

I analysen används fem oberoende demografiska variabler som undersöker hur olika demografiska faktorer kan relateras till föräldramedling och medierelaterade konflikter i familjen: (1) barns ålder, (2) barns kön, (3) familjens inkomstnivå, (4) familjens utbildningsnivå och (5) föräldrarnas födelseland. Alla demografiska variabler i analysen har konstruerats utifrån registerdata från Statistiska centralbyrån, de bygger således inte på respondenternas självskattning. En mer ingående presentation av den statistiska analysen återfinns i kapitel 5.

KVALITATIVA INTERVJUER

För att rekrytera informanter för kvalitativa intervjuer togs en första kontakt med samtliga grundskolor med undervisning i årskurs 4–9 i Stockholms kommun och med de flesta skolor (med undervisning i årskurs 4–9) i kommunerna i Stockholms län. Samarbetsförslaget sändes till skolornas rektorer med en uppmaning till vidare distribution till klasslärare. De skolor som valde att medverka till att sprida informationen till föräldrarna gjorde detta genom lärarutskick och föräldranätverk. Det innebar således att föräldrarna nåddes av ett missiv där deras medverkan efterfrågades och de kunde själva anmäla sin medverkan genom att fylla i en digital blankett som bifogades ett mail till Statens medieråd. Det resulterade i positiva svar från föräldrar/elever vid sex grundskolor i Stockholms stad och län. I den slutliga datainsamlingen föll elever/

föräldrar vid två av dessa skolor bort och datainsamlingen omfattar totalt 14 elever vid fyra olika skolor. Resultatet från ytterligare två informantintervjuer, baserade på bekvämlighetsurval, inkluderades i rapporten. Dessa var först tänkta som pilotintervjuer i syfte att utveckla intervjuguiden, men resultatet bedömdes i efterhand vara av samma kvalitet som övriga informantintervjuer, så även dessa inkluderades i analysen. Intervjuerna med de 14 barn som rekryterades genom grundskolorna ägde rum i barnens skolmiljö, i anslutning till den ordinarie undervisningen (ofta i ett angränsande rum). De två pilotintervjuerna ägde rum i myndighetens lokaler. Tillstånd inhämtades från vårdnadshavare och de barn som deltog informerades både av vårdnadshavare och av intervjuledare om upplägg och premisser för deltagande. Samtliga barn fick själva avgöra om de ville att intervjuerna spelades in, alla barn samtyckte till inspelning.

Intervjuer med åtta föräldrar till barn som deltagit i studien genomfördes i föräldrarnas hem respektive arbetsplats. Ytterligare sex föräldrar rekryterades genom snöbollsurval, av dessa genomfördes en i anslutning till skolan där barnet var elev, samt två intervjuer vid föräldrarnas arbetsplats. De resterande tre intervjuerna genomfördes i hemmet (två) samt i myndighetens lokaler i Filmhuset, Stockholm (en). Samtliga informanter fick själva avgöra om de ville att intervjuerna spelades in. Samtliga samtyckte.

För att kunna förstå barns och föräldrars erfarenheter och åsikter om medieanvändning och familjekonflikter utformades de kvalitativa intervjuerna som explorativa samtal, där informanterna har fått svara på öppna frågor utifrån sju teman. Målet med kvalitativa intervjuer är att få tillgång till barn och föräldrars (medie)liv utifrån informanternas perspektiv, i den meningen är den kvalitativa ansatsen delvis fenomenologisk (jfr Kvale & Brinkmann, 2009). Temana täcker in såväl frågor om medieanvändning i allmänhet och mer specifika frågor relaterade till (medie)konflikter i familjen. De sju teman som omfattas i alla 30 intervjuer är: (1) Bakgrundsinformation om informanternas medieanvändning, (2) informantens uppfattning om medieteknik samt sin medianvändning i relation till familjeumgänge och sociala relationer. (3) Informantens uppfattning om föräldrarnas medier, (4) informantens uppfattning om och erfarenhet av konflikter och medier i familjen. (5) Informantens erfarenhet av förhandlingsstrategier kring medieanvändning i relation till potentiella och reella konflikter. (6) Informantens uppfattning om medierelaterade risker (riskbeteende, externa risker, interpersonella ”risker”). (7) Informantens uppfattning om vad som skulle kunna uppfattas som ”skadligt” medieinnehåll.¹

Den tematiska ansatsen möjliggjorde flexibilitet i relation till intervjuguiden och in-

1. Det sjunde frågetemat faller delvis utanför fokus i denna studie. Temat infogades för att fånga upp barns och vuxnas uppfattning av ”skadligt medieinnehåll”, då detta begrepp är centralt i regeringens instruktion till Statens medieråd.

formanten kunde delvis styra intervjun genom att hen kunde tala fritt om de ämnen som intervjuerna inkluderade. Det innebär också att intervjuerna inte var linjära, utan varje enskild intervju utvecklades på olika sätt, beroende på vad informanten valde att tala om och beroende på det samspel som uppstod mellan informant och intervjuare.

För att intervjuerna med barnen skulle upplevas som utforskande samtal, i så hög utstäckning som möjligt, inleddes de med att informanten fick småprata om sin tillgång till medier och om sin dagliga medieanvändning. Här ställdes frågor om vilka medier som finns i hemmet och hur dessa används. Detta vävdes sedan samman med frågor kring informanternas uppfattning om medieteknik samt medieanvändning i relation till sina sociala relationer, och sina eventuella rekreativa praktiker. Småpratandet möjliggjorde ett naturligt sätt att få igång ett medierelaterat samtal som kunde leda till mer personliga frågor om regler, förhandling och konflikter. Som Sjöberg (2010) noterar så är medier ett tämligen lätt ämne att tala om med barn, de är generellt intresserade av medier och de är ofta mycket kunniga användare och har därigenom lätt att samtala om sin egen medieanvändning. Intervjuerna var utformade så att samtalet kunde beröra mer allmänna ämnen relaterade till medieanvändning för att efter hand fokusera på mer specifika aspekter av medieanvändning i familjelivet och på fritiden.

Målet med kvalitativa intervjuer är att få tillgång till informanternas beskrivningar och vokabulär, och på så sätt kan intervjuaren närma sig informantens livsvärld. Det handlar alltså om en process där informanten också bidrar med kunskap till intervjuaren. Detta är särskilt viktigt när man intervjuar barn. Det kan handla om att förstå specifika uttryck som barn använder för att beteckna olika aspekter av sina praktiker. Det handlar också om ett reflexivt förhållningssätt gentemot hur barn uttrycker erfarenheter av familjeliv och sociala relationer. Exempelvis handlar det om att i intervju-situationen iakttä försiktighet och lyhördhet gentemot barnet, för att på så sätt få barnet att känna sig tryggt med att berätta om händelser och iakttagelser ur sitt dagliga liv.

I detta arbete har vi i transkriberingarna försökt att utgå ifrån barnens och föräldrarnas eget språkbruk, dvs. inga (större) förändringar i barns eller föräldrars sätt att uttrycka sig har gjorts. De mindre redigeringar som gjorts har bland annat handlat om att korrigera talsyntax (exempelvis genom att ändra meningar baserade på omvänd ordföljd), eller att tal har anpassats till läsbar syntax. I det senare fallet kan det handla om att skriva ut upphuggna talade meningar, med flera upprepningar, till en läsbar mening. Följaktligen eftersträvas en presentation av informanternas sätt att uttrycka sig som ligger så nära det talade språket som möjligt. Transkriberingarna innehåller inte emotionella markeringar, intonationer eller ljud som exempelvis ”eeh” och ”mmm” (jfr Kvale & Brinkmann, 2009).

Analysen av intervjuerna är tematisk och utgår från de teman som intervjuguiden är baserad på. Även framställningsformen är tematisk, men här har nya teman konstruerats utifrån studiens övergripande syfte och teoretiska utgångspunkter. I analy-

sen varvas mer allmänna betraktelser över barn och ungas medieliv med erfarenheter och uppfattningar om medierelaterade konflikter och föräldramedlingsstrategier. De citat som inkluderas i framställningen återger hur informanterna uttrycker sig, vidare framgår det i framställningen hur intervjudata har tolkats i den kvalitativa analysen (Kvale & Brinkmann, 2009). Citaten är framförallt belysande för intervjumaterialet som helhet (det vill säga, andemeningen i citatet kan ha uttrycks av fler informanter än vad som återges i framställningen), om ett citat används för att uttrycka enskildheter eller anomalier anges detta i analysen. Tanken är att framställningen ska uttrycka en balans mellan informanternas språk och den vetenskapliga analysen.

4. Forskningsläget, föräldramedling – en översikt

I följande kapitel sammanfattas tidigare forskning om barns och ungas medieanvändning i relation till familjen. Forskningsöversikten tar sin utgångspunkt i den omfattande förändring som datormedierad kommunikation och internetbaserat mediebruk har medfört för barns och ungas mediepraktiker och -konsumtion. Rapportens fokus på samtida förhållanden innebär också att översikten avgränsas till att omfatta publikationer som sträcker sig åtta år tillbaka (2007–2014). Utöver forskningsresultat och forskningsbidrag publicerade under dessa år, inkluderas även fyra äldre studier som behandlar medierelaterade familjekonflikter (Mesch, 2006a; 2006b; Vandewater, Lee & Shim, 2005; Van den Bulck & Van den Bergh, 2000).

Först diskuteras, mycket kort, den historiska forskningskontext från vilken föräldramedlingsforskningen härrör. Därefter presenteras sökprocess och urval samt en sammanfattning av de övergripande karaktärsdragen i de studier som översikten täcker in. Forskningsöversikten är sedan tematiskt indelad, där studier som undersöker de mer traditionella formerna av föräldramedling – de som relaterar till barns tv- och filmtittande och till barns digitala spelande – presenteras först. Därefter presenteras de studier som undersöker föräldramedling i relation till nyare former av medieanvändning som sker via internet. Detta följs av avsnitt som behandlar forskning om föräldramedling och medierelaterade risker, samt föräldramedling och medierelaterade effekter. Slutligen berörs det område som ligger närmast föreliggande studies tematik – den forskning som direkt rör familjekonflikter i anslutning till barns medieanvändning.

Föräldramedlingsforskningens historiska kontext

De (äldre) teoretiska perspektiven på föräldramedling härrör från en positivistiskt inriktad forskningstradition som kan grupperas under paraplytermen *medieeffektforskning* eller *påverkansforskning* (se exempelvis: Ullén, 2014). Historiskt har medieeffektforskning haft ett starkt fokus på barn och unga, då dessa ansetts mer mottagliga och sårbara för mediars (negativa) påverkans effekter (Livingstone, 2007b). Äldre forsk-

ningsperspektiv på föräldramedling och barns mediebruk har primärt fokuserat på medieinnehålls och tidsåtgångens negativa effekter på barns kognitiva och emotionella utveckling. De äldre synsätten återspeglar också den medieverklighet som existerade före internets genomslag, dvs. där (barn)publiken främst betraktades som en passiv åskådare av (i första hand) television eller film (jfr Clark, 2011).² I och med att det samtida medielandskapet förändrat både medieinnehåll och mediepraktiker har forskningen kring föräldramedling delvis skiftat fokus, från traditionella massmedier och förmedlingstekniker (som tv och film) till nya digitala medier. Det innebär också att samtida forskningsperspektiv inkluderar de nya frågor, strategier, problem och möjligheter som skapats till följd av den internetförmedlade kommunikationen och mediekonsumtionen (Mascheroni, Murru, Aristodemou & Laouris, 2013).

Sökprocess och urval

Underlaget för forskningsöversikten bygger på litteratursökningar i följande söktjänster/databaser:

- Google Scholar
- ScienceDirect
- Social Science Citation Index.
- Diva-portal
- Tidskriftsdatabaserna för de två stora vetenskapliga förlagen, Taylor & Francis (Routledge) och Sage

I samtliga sökprocesser har följande kombinationer använts:

- parental mediation
- family conflict: AND internet, AND media use, AND mediation
- parents: AND media use, AND, internet use
- conflict AND children: AND media use, AND internet use
- children: AND media use, AND internet use
- intergenerational conflict: AND internet, AND media use, AND mediation

I sökningarna i den svenska databasen Diva-portal översattes sökkriterierna till svenska. Sökningarna genererade ett tämligen stort antal publicerade och opublicerade (konferensbidrag, rapporter, etc.) texter. Den totala mängden texter publicerade mellan 2007 och 2014 överskred 1 000 enheter. Ur detta urval valdes 91 publikationer utifrån följande sex kriterier:

2. För en översikt av ”äldre” forskning av föräldramedling och barns tv-tittande, se exempelvis Austin (2001).

(1) Huvudkriteriet har varit att publikationerna på något sätt måste avhandla relationen mellan barn och föräldrar/vuxna och barns medieanvändning. Följaktligen har studier som enbart fokuserar på barns mediebruk och som inte på något sätt berör föräldrar eller vuxna uteslutits.

(2) Rena marknadsföringsstudier som exempelvis avhandlar föräldrars uppfattning om reklam riktat till barn har exkluderats.

(3) Kliniska medicinska studier valts bort, de teoretiska och tematiska perspektiven i dessa artiklar anses ligga allt för långt ifrån rapportens forskningsområde.

(4) Studier som undersöker relationen mellan barn och föräldrar och läsning (av böcker, etc.) valdes bort eftersom detta sällan är föremål för konflikt inom familjen. I de fall då läsning faktiskt genererar konflikter tycks det snarare handla om att barn inte gör det, än att de gör de i för hög utsträckning.

(5) Artiklar som fokuserar på barns medieanvändning i utbildningssammanhang (skola, etc.) har valts bort, då den föreliggande rapporten behandlar barns och ungas medieanvändning på fritiden.

(6) Slutligen inkluderas bara de publikationer som är publicerade i vetenskapliga tidskrifter och i internationella forskningsantologier med peer review-förfarande.³ Det innebär exempelvis att de, för rapporten, relevanta publikationer (i rapportform) som publicerats inom ramen för det internationella forskningsprojektet EU Kids Online, och som är utgivna vid London School of Economics, inte är med i själva översikten, men att de kan förekomma som referenser i de fall som de kompletterar de granskade bidragen.

Inledningsvis sammanfattas några kvantitativa sammanställningar från översikten av de 91 forskningsbidragen för att ge en bild av forskningslägets generella karaktärsdrag. Sedan berörs de mer konkreta innehållsliga aspekterna av resultaten.

För att synliggöra den totala forskningssammanställningens övergripande karaktärsdrag beskrivs inledningsvis sex aspekter. (1) Först redogörs för urvalets fördelning över *vetenskapliga discipliner*. (2) Vidare berörs hur urvalet fördelar sig över *forskningsämnen/forskningsteman*. (3) Sedan berörs vilken *typ av medier* som forskningsbidragen avhandlar, (4) vilka *metoder* som använts, (5) samt vilka *urvalsgrupper* som ligger till grund för studierna. (6) Slutligen sammanfattas också vilken *typ av vetenskaplig publikation* bidragen tillhör. En mer ingående redogörelse för egenskaper och avgränsningar i kategoriseringen görs i relation till varje karaktärsdrag.

3. Ett peer review-förfarande innebär att texterna underställs en vetenskaplig granskning utförd av forskare verksamma i liknande forskningsdiscipliner. Peer review är ett standardiserat förfarande för publicering i internationella vetenskapliga tidskrifter samt för en del bokpublikationer på vetenskapliga förlag.

VETENSKAPLIGA DISCIPLINER

Forskningen kring barns och ungas medieanvändning är mångfacetterad och tvärvetenskaplig till sin karaktär. Detta medför, exempelvis, att gemensamt författade publikationer kan innehålla forskare från olika vetenskapliga discipliner, eller att forskningsansatsen är teoretiskt eller metodologiskt tvärvetenskaplig. I forskningsöversikten har bedömningen av studiernas vetenskapliga tillhörighet baserats på tre kriterier: (1) forskarens vetenskapliga hemvist, (2) den aktuella publikationens vetenskapliga tillhörighet, (3) en bedömning av innehållets teoretiska, metodologiska och vetenskapliga design. Eftersom många artiklar är tvärvetenskapliga eller innefattar underdiscipliner med egen vetenskaplig status tillämpar översikten två kategorier för att klassificera publikationens disciplintillhörighet; huvuddisciplin och sekundärdisciplin. Av de 91 studierna hade 27 en tydlig tvärvetenskaplig prägel, dvs. där både huvud- och sekundärdisciplin kunde identifieras. Publikationer ur det vidsträckta fältet kommunikationsvetenskap svarar för mer än hälften av enheterna i forskningsöversikten. Studier i psykologi svarar för 14 % och studier i sociologi för 12 %. Av de renodlat tvärvetenskapliga studierna är kombinationer mellan kommunikationsvetenskap och sociologi vanligast (6 st.). De kommunikationsvetenskapliga studierna spänner över ett tämligen brett forskningsfält, vilket i sig skulle kunna benämnas tvärvetenskapligt, exempelvis är många medievetenskapliga forskare sociologer i grunden

FORSKNINGSÄMNEN

Då både databassökningarna och urvalskriterierna kalibrerades för att finna studier som på olika sätt avhandlar relationer mellan barn och föräldrar avseende barns medieanvändning, svarar också bidragens tematiska inriktning mot denna ambition. Hela 67 % av studierna har föräldramedling som huvudtema. Resterande teman relaterar också till relationen mellan föräldrar och barn. Endast två studier har familjekonflikter (och medier) som huvudtema. I kategorin ”övrigt” återfinns studier som bland annat avhandlar internetmobbning, pornografi och huruvida föräldrars medieval under uppväxten påverkar barns medieval i vuxen ålder.

Det förekommer också sekundära forskningsteman i drygt en tredjedel av studierna (37 %). Sekundärtema avser när det finns ett tydligt del- eller undertema i studien. Bland dessa är föräldramedling vanligast (12 studier), följt av riskbeteenden (10 studier), och medieeffekter (fyra studier). I två av studierna utgjorde familjekonflikter ett tydligt undertema till huvudtemana föräldramedling respektive barn-föräldrarelationer. Detta innebär att översikten innehåller totalt fyra studier som uttryckligen behandlar familjekonflikter relaterat till barns medieanvändning.

MEDIER

Då urvalet omfattar publikationer publicerade de senaste åtta åren, reflekterar undersökningarna också de strukturella och informationstekniska förändringar som medielandskapet genomgått de senaste två decennierna. Mer än hälften av studierna avhandlar internetbaserad medieanvändning, knappt en femtedel handlar om barns och ungas tv-vanor och 10 % handlar om barns digitala spelande (datorspel, tv-spel och spel på andra digitala plattformar). En viktig notering är dock att kategorin ”internet” inte avslöjar särskilt mycket mer än att studierna behandlar internetbaserade medier och förmedlingsteknologier. Vad barnen mer specifikt gör under sin online-tid – en tid som bekant innefattar både ”traditionella” mediepraktiker som datorspelande och tv-tittande, samt nyare former av interaktiv flervägs kommunikation i sociala nätverk – innebär att internet blir en något klumpig mediekategori. Endast två studier i det totala urvalet fokuserar uteslutande på användningen av sociala medier, varav en studerar ungdomars användning av det sociala nätverket Facebook.

VETENSKAPLIGA METODER OCH URVAL

Forskningen om barns medievanor och dess relation till föräldrar och vuxna dominerar av kvantitativa studier. Nära 85 % av publikationerna i översikten baseras på kvantitativa forskningsdesigner, varav datainsamling genom enbart enkäter står för nästan 75 % av det totala urvalet. Resterande publikationer med kvantitativ forskningsansats baseras på strukturerade intervjuer eller på kombinationer av andra kvantitativa metoder. Endast tre studier kombinerar kvantitativ metod med kvalitativa ansatser (intervjuer). Studier som baseras på renodlat kvalitativa forskningsdesigner (etnografi och kvalitativa intervjuer) uppgår till 11 % (dvs. totalt 10 studier). Standardiserade fokusgrupper samt övriga metoder (en litteraturstudie, samt en studie som kombinerar diskursanalys och fokusgrupper) svarar för 4 %. Således framträder också en bild som på flera sätt reflekterar forskningen om barns och ungas medievanor i allmänhet (Livingstone, 2003; 2007a, Clark, 2014), samt den beteendevetenskapliga (och positivistiskt anstrukna) tradition som forskningen kring föräldramedling härstammar från.

De empiriska underlagen i studierna i forskningsöversikten visar på en spridning mellan olika åldersgrupper. I kartläggningen görs en åtskillnad mellan studier som analyserar barn (0–17 år), ungdomar (18–24 år) samt föräldrar och andra vuxna. Sammanställningen visar att drygt en tredjedel av studierna inkluderar analyser av både barn (definierat som personer under 18 år) och föräldrar, en dryg fjärdedel baseras på analyser av enbart barn, samt en knapp fjärdedel av enbart föräldrar. I 14 % av publikationerna förekommer urval med ungdomar (definierat som 18–24 år). Åtta av tretton publikationer innehåller empiriska data från både ungdomar och barn, respektive från både ungdomar och föräldrar. En av studierna är en litteraturoversikt och inbegriper följaktligen inga empiriska data överhuvudtaget.

Storleken på dataunderlagen varierar kraftigt mellan de olika studierna. Här finns allt från kvalitativa studier med ett fåtal informanter och mindre kvantitativa studier där urvalet är färre än hundra enheter, till stora urval som EU Kids Online-projektet där tusentals respondenter (i internationella jämförelser) besvarat enkäter.

PUBLIKATIONSTYP

82 av de 91 forskningsbidragen är publicerade i erkända vetenskapliga tidskrifter med peer-review, åtta av bidragen är kapitel publicerade i vetenskapliga antologier utgivna på erkända vetenskapliga förlag, och en av publikationerna är en monografi.

Vad undersöker föräldramedlingsforskningen: kort summering

Den typologi av medlingsstrategier som presenterades i teorikapitlet är i högsta grad aktuell i forskningen publicerad 2007–2014. Den baseras på en distinktion mellan (1) aktiv och resonerande medling (ibland kallad lärorik medling), (2) restriktiv och negativ medling samt (3) gemensam medieanvändning, ligger fortfarande till grund för studier om barn, föräldrar och tv-tittande. Ett tydligt tema i en stor del av föräldramedlingsstudierna är hur familjedemografin på olika sätt påverkar hur relationen mellan föräldrar och barn utformas, samt att familjedemografin påverkar barnens medieanvändning. Det finns minst två konkreta orsaker till att många av studierna fokuserar på demografiska faktorer och föräldramedling. För det första är forskningen övervägande kvantitativ, vilket underlättar jämförelser av sociala faktorer som exempelvis utbildningsnivå, yrke, kön och etnicitet. För det andra har forskningen en tydligt preventiv slagsida, vilket innebär att det finns en inneboende sociopolitisk dimension i flera av forskningsansatserna: forskningen har till syfte att stödja föräldrar, beslutsfattare eller andra externa aktörer på olika sätt. I bästa fall bidrar den med rekommendationer som är kritiskt diskuterade och reflekterade, och i värsta fall präglas forskningen kring föräldramedling och demografiska förhållanden av en paternalistisk syn på specifika samhällsgrupper.

Forskning om barns mediebruk och föräldramedling utgår ofta ifrån att familjens socioekonomiska förhållanden utgör en central påverkansfaktor på barns medieanvändning, graden av föräldramedling, och val av medlingsstrategi. Att studera socioekonomiska förhållanden är en tämligen konventionell utgångspunkt för kvantitativa studier om människors attityder och beteenden. Utifrån genomförd forskningsöversikt, bör dock tre inledande påpekanden göras: (1) Det finns inga *entydiga* samband mellan socioekonomiska faktorer och barns mediebruk, (2) det finns inte heller *entydiga* samband mellan socioekonomiska förhållanden och föräldramedling (se exempelvis Böcking & Böcking, 2009). (3) Vidare reducerar föräldramedlingsforskningen ofta socioekonomi till en kombination av föräldrarnas utbildningsnivå och yrke (inte sällan grupperas föräldrar i några få socioekonomiska skikt), vilket ger ganska trub-

biga mått på reella socioekonomiska förhållanden (se exempelvis, Vittrup, 2009, som enbart mäter skillnaden mellan familjer med hög- och låg socioekonomisk status och Borzekowski & Robinson, 2007, som mäter skillnaden mellan hög- och lågutbildande).

Barns tv-tittande

En av de tydligaste indikatorerna är att utbildningsnivå påverkar kvaliteten i det medie-innehåll barnen tar del av, samt graden av föräldraengagemang (se exempelvis, Notten & Kraaykamp, 2009). Däremot pekar forskningsresultaten i olika riktningar avseende huruvida socioekonomiska faktorer styr val av medlingsstrategi av tv-tittande.

En amerikansk studie med 68 barn-/föräldrakonstellationer undersöker uppfattningen om barnens tv-tittande och föräldramedling hos de båda grupperna. Studien visar att föräldrar med låg socioekonomisk status (utbildning, inkomst, etc.) i lägre utsträckning använder föräldramedling än grupper med högre dito. Vidare uppfattar föräldrar från grupper med högre socioekonomisk status i större utsträckning att barn påverkas av tv-innehåll (Vittrup, 2009). Detta korresponderar också delvis med äldre studier av föräldramedling (Warren, 2003; 2005). Här visar dock resultaten att högutbildade föräldrar tenderar att nyttja aktiv och resonerande medling i högre utsträckning än lågutbildade, som istället oftare använder restriktiv medling (Warren, 2005).

En studie som undersökt 627 amerikanska föräldrars medlingsstrategier visar att socio-demografiska faktorer som barnens kön, familjesammansättning och föräldrarnas inkomst påverkar vilka strategier föräldrarna nyttjar (Borzekowski & Robinson, 2007). Föräldrarna är mer restriktiva om barnet är en flicka, samtidigt som andelen som tittar på tv tillsammans med sina barn är högre bland föräldrar till flickor än till pojkar. Vidare är gemensamt tittande vanligare bland låginkomsttagare (vilket också bekräftas av andra amerikanska studier, se exempelvis: Gentile, Nathanson, Rasmussen, Reimer & Walsh, 2012), och bland etniska minoriteter (dvs. icke-vita amerikaner), än bland medel- och höginkomsttagare respektive vita föräldrar. De statistiska sambanden är dock generellt tämligen svaga (Borzekowski, & Robinson, 2007). I en studie betonas barns ras-/etniska tillhörighet som en viktig faktor i relation till både föräldramedlingsstrategier och barns tv-tittande. Afrikansk-amerikanska barn anses vara en särskilt utsatt grupp (de tittar mer på tv än vita barn) och forskaren påpekar att föräldramedlingsstrategierna möjligen lider av en etnisk slagsida, dvs. att de inte är tillämpbara på alla grupper av barn i det amerikanska samhället (Nathanson, 2010).

Det finns också studier som finner ett mycket begränsat stöd för att utbildning eller andra socioekonomiska förhållanden skulle ha något större effekt på föräldramedling överhuvudtaget. Böcking & Böcking (2009) studerade 252 tyskspråkiga schweiziska föräldrar till barn i åldrarna tre till fjorton år. Deras studie visar att föräldrarnas allmänna attityd till tv-mediet i högre utsträckning påverkar graden av föräldramedling och vilka strategier som används än någon demografisk variabel. Vidare påverkas

föräldrarnas medlingsstrategier (och graden av medling) av hur pass omfattande interaktionen mellan barn och föräldrarna var, samt av barnens ålder. Studien visar att föräldrarnas utbildningsnivå spelar en liten men begränsad roll för valet av medlingsstrategier (Böcking & Böcking, 2009).

En belgisk studie undersöker 844 föräldrars användning av tv-mediet som barnvakt. Resultatet visar att föräldrarnas (positiva) attityd till tv var den faktor som starkast påverkar huruvida man använde tv:n som barnvakt – föräldrar med positiv inställning till television använde i högre utsträckning tv:n som instrument för barnpassning. Även högutbildade föräldrar använde i högre utsträckning än lågutbildade tv:n som barnvakt (Beyens & Eggermont, 2014).

En amerikansk studie visar, föga förvånande, att föräldrarnas sätt att uppfostra sina barn påverkar valet av föräldramedlingsstrategi (Padilla-Walker & Coyne, 2011). En amerikansk studie med föräldrar till 168 barn från sex månader till fem år visar att föräldrars positiva attityd till medier korrelerar positivt till hur omfattande medieanvändningen är hos barnen. Studien visar också att barnens tv-tittande är det enda som egentligen bekymrar föräldrarna, ingen annan medieanvändning (dvd, böcker, digitala spel och internet) gav upphov till liknande oro (Cingel & Krcmar, 2013).

En slovakisk studie (Izrael, 2013) visar att graden av religiositet är den starkaste demografiska påverkansfaktorn i valet av föräldramedlingsstrategi. I strikt religiösa familjer väljer föräldrarna i högre utsträckning restriktiv medling. Samtidigt är medtittande den vanligaste medlingsstrategin i det totala urvalet (av 486 föräldrar). I likhet med Böckings och Böckings (2009) studie är det graden av kommunikativ interaktion i familjen som är den starkaste påverkansfaktorn i valet av medlingsstrategi (Izrael, 2013). Familjer med större kommunikativa färdigheter är också mer överens om föräldramedlingens utformning, och när föräldrar och barn gemensamt diskuterar medieinnehållet blir också medlingen mer effektiv (Buijzen, Rozendaal, Moorman & Tanis, 2008). Sammantaget indikerar resultaten att föräldramedling framförallt är förbunden med familjens attityd till television samt till de övergripande kommunikativa mönstren inom familjen.

I en longitudinell studie av belgiska barn och ungdomar undersöktes huruvida graden av föräldramedling förändras under uppväxttiden och om det fanns skillnader mellan familjer där föräldrarna är separerade eller inte. Data från totalt 1534 barn i årskurs sju och tio, analyserades under tre årsvisa insamlingstillfällen. Studien visar att alla de tre olika föräldramedlingsstrategierna fortsatte att vara centrala under tonåren. Även om graden av medling minskade i takt med att barnen blev äldre, så nyttjades medling fortfarande av föräldrarna till de äldre barnen. I familjer där föräldrarna separerat minskade graden av aktiv och resonerande medling, samt graden av gemensamt tittande, i takt med att barnen blir äldre, däremot påverkas inte graden av restriktiv medling av huruvida föräldrarna är separerade eller inte (Opgenhaffen, Vandebosch,

Eggermont & Frison, 2012). En holländsk studie visar att graden av föräldramedling generellt är lägre hos separerade föräldrar än hos sammanboende (Notten & Kraaykamp, 2009). Flera andra longitudinella studier visar också att både aktiv och restriktiv medling minskar i takt med att barnen blir äldre, då barnen anses mer kapabla att själva ta beslut rörande sin medieanvändning (Padilla-Walker, Coyne, Fraser, Dyer, & Yorgason, 2012; se även: von Feilitzen, Findahl & Dunkels, 2011; Pasquier, Simoes & Kredens, 2012, avseende föräldramedling och internet). Liknande resultat återfinns också i synkrona studier – alltså undersökningar där man inte följt informanterna över tid utan endast gjort en mätning vid en tidpunkt – med föräldrar/barn i olika åldersgrupper (Gentile, Nathanson, Rasmussen, Reimer & Walsh, 2012).

Precis som äldre studier visat (Livingston & Bovill, 1999; Livingston & Bober, 2005) uppfattar föräldrar och barn föräldramedlingens utformning och intensitet tämligen olika. Vittrup (2009) visar på en tämligen stor diskrepans i hur barn respektive föräldrar uppfattar medlingen. Barnen har en vagare uppfattning om regler och strategier jämfört med föräldrarna, exempelvis skiljer sig uppfattningen åt avseende vilka program man får se eller inte se (och vilka man faktiskt ser respektive inte ser). I en amerikansk studie med 60 barn–föräldrapar undersöktes hur både föräldrar och barn upplever att relationerna påverkas av att föräldrarna begränsar tiden för barnens tv-tittande (Evans, Jordan & Horner, 2011). Generellt ökade konflikterna i familjen vid restriktioner. Restriktiv medling kräver också mer av föräldrarna i termer av tid och resurser, vilket upplevdes som problematiskt. Tv:n anses i allmänhet bidra till en god hemmiljö genom att den håller barnen sysselsatta på ett säkert sätt. Tv-tittande kan också användas som ett belönings- eller bestraffningsinstrument för att reglera barnens uppförande, och vissa föräldrar menar även att televisionen förbättrar kommunikationen mellan dem och barnen, bland annat genom att medieinnehållet ger dem underlag för samtal med barnen (Evans, Jordan & Horner, 2011).

Barns digitala spelande

Som nämnts ovan så är typologin som använts vid föräldramedling vid tv-tittande aktuell även i studier om medlingsstrategier och datorspel. Nikken och Jansz (2007) beskriver dessa tre strategier som: (1) aktiv och resonerande medling (vilket innebär att föräldrarna samtalar med barnen om spelande och spelinnehåll), (2) restriktiv medling (vilket innebär ett förbud för vissa spel, etc.) samt (3) gemensamt spelande. Shin och Huh (2011) definierar tre snarlika strategier som används av föräldrar i relation till barns spelande. (1) gemensamt spelande, (2) spelens åldersmärkning, och (3) spelförbud (eller restriktivt spelande). Shin & Huh (2011) konstaterar (föga förvånande) att det föreligger ett samband mellan föräldrars attityd till spel och huruvida restriktiv medling tillämpas – föräldrarnas negativa attityd korrelerar positivt med restriktioner.

Chai, Chen och Khoo (2011) undersökte i en kvantitativ studie med 90 barn (i Sing-

apore), huruvida föräldrars restriktioner gentemot barnens spelande påverkar barn-föräldrelationerna i något avseende. Några av barnen upplevde att föräldrarnas försök att kontrollera spelandet leder till konflikter, men majoriteten av barnen i studien uppfattade det inte på detta sätt (Chai, Chen & Khoo, 2011).

I en holländsk studie konstaterar Nikken & Jansz (2007) att en stor grupp barn spelar spel som de förbjudits att spela, och att föräldrars restriktioner skapar ett ökat intresse för de spel som föräldrarna förbjudits. Denna form av psykologisk reaktans (dvs. när barnet försöker återta den frihet som barnet anser sig berövad på), ger alltså motsatt effekt sett till syftet med restriktionerna. Aktiv medling genom samtal ger däremot positiv effekt på föräldrarnas möjligheter att påverka sina barns spelande (Nikken & Jansz, 2007).

En kvalitativ studie med 21 amerikanska barn (i åldrarna 11–14 år) och deras föräldrar, visar att föräldrarna uttrycker en oro för att barnen spelar våldsamma datorspel. Bland de 21 föräldrainformanterna fanns dock ingen samstämmig uppfattning om vilken typ av våldsamt innehåll som de ansåg skadligt för sina barn. Alla föräldrarna ansåg dock att barnen bör ”skyddas” mot spel innehållande naket och/eller handlingar av sexuell karaktär (Kutner, Olson, Warner & Hertzog, 2008).

När barn spelar datorspel med pedagogisk inriktning (i studien avhandlas ett spel som ger stöd åt matematiskt lärande, och som också används i barnens skolorundervisning) tenderar föräldrar att vara mer sympatiskt inställda jämfört med när barnen spelar andra spel (Nansen, Chakraborty, Gibbs, Vetere & MacDougall, 2012). Emellertid ger även barnens ”pedagogiska spelande” upphov till oro hos föräldrarna. Exempelvis anser några föräldrar att deras barn inte utmanar sig med svårare matematiska problem, utan nöjer sig med att spela på lättare nivåer (i syfte att få poäng). Spelets belöningssystem uppfattas således vara ett hinder för barnens matematiska lärande (ibid.).

I två kvalitativa studier⁴ undersöker Aarsand (2011) och Aarsand och Aronsson (2009), hur föräldrar och barn interagerar och förhandlar kring datorspelande. Aarsand (2011) undersöker vad 32 föräldrar med liknande medelklassbakgrund anser är bra föräldraskap i relation till barns spelande. Han konstaterar att föräldrars uppfattning om strategier och attityder är kontextuella, dvs. att de anpassas i relation till hur interaktionen mellan föräldern och barnet ser ut vid ett givet tillfälle. Samtliga föräldrar i studien uppfattade sig själva som ansvarsfulla och ”bra”. Det som framför allt påverkade deras syn på strategier och attityder var inställningen till hur föräldraskap och barndom ska uppfattas. Detta innebar också att de 32 föräldrarna skilde sig åt avseende hur de förhöll sig till sina barns spelande (Aarsand, 2011). De stora variationerna inom gruppen problematiserar också föreställningen om att social bakgrund påverkar (eller rentav determinerar) medlingsstrategier. Studien visar att föräldrarna

4. I översikten är bara 11 % av studierna kvalitativa, då resultaten i dessa är särskilt relevanta i relation till föreliggande rapports kvalitativa del, ges de ett, proportionerligt, större utrymme i översikten.

skiftar mellan olika sätt att betrakta sina barns spelande beroende på hur man diskuterar spelandet. Det finns alltså en heterogen tolkningsrepertoar som aktiverar olika typer av förhållningssätt beroende på vilka moment i spelandet som avsågs, och hur det diskuteras inom familjen (Aarsand, 2011). Detta pekar också på en generell problematik med den övervägande kvantitativa forskning som bedrivs kring barns mediebruk och föräldraskap. Aarsand och Aronsson (2009) menar att barnens dataspelande måste förstås som en del av en större ”familjepolitik” (ibid:513). Barns spelande leder dagligen till samtal mellan barn och föräldrar, och det pågår en förhandling i vilken spelandets rumsliga och temporära förhållande skapas, dvs. spelandets tids- och rumsförutsättningar är resultatet av förhandling. Föräldrar engagerar sig i sina barns spelande genom att sätta upp regler för att kontrollera spelandets rumsliga och tidsmässiga dimensioner, men också genom att interagera genom medspelande och engagemang i barnens spelvärldar. Den rumsliga kontrollen sköts framförallt genom att föräldrarna placerar spelkonsoler och datorer i gemensamma rum (som exempelvis i vardagsrummet) och den tidsmässiga kontrollen upprätthålls genom att föräldrarna begränsar barnens speltid. Barnen utnyttjar å ena sidan sitt (speltekniska) övertag i de förhandlingar som rör det gemensamma spelandet – bland annat genom att välja vilka spel som ska spelas gemensamt (Aarsand & Aronsson, 2009). Barns teknologiska övertag kan också främja interaktionen mellan barn och vuxna på ett positivt sätt (Aarsand, 2007).

Det finns också studier som undersöker hur barn och föräldrar spelar tillsammans. Den svenska sociologen Lina Eklund (2012; 2014) har undersökt hur familjespelande kan anta olika former, och hur spelande fungerar i den sociala familjedynamiken. I en studie som bygger på kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar konstaterar Eklund att spelandet kan fungera som en gemensam fritidssysselsättning. Familjespelandet kan bli ett sätt att skapa en social grund för familjen – från vilken man talar, agerar och interagerar i relation till den gemensamma aktiviteten. Följaktligen skapar spelandet en meningsfull social relation mellan barnen och föräldrarna (Eklund, 2014). Samtidigt kan spelandet också ge upphov till familjekonflikter, framförallt kring frågan om tidsåtgång. En av informanterna i studien menar också att spelandet fungerar som en flyktväg ifrån en socialt dysfunktionell familj (p.g.a. faderns alkoholmissbruk) – informanten etablerade sociala kontakter med andra spelare och spelandet fungerade som en slags fristad från vardagsproblemen. Informantens extensiva spelande ledde samtidigt till att hon kastades ut ur sitt hem av fadern. På så sätt var spelandet både ett stöd för barnet, och en bidragande orsak till en större konflikt i relationen till föräldern (Eklund, 2014).

Barns internetanvändning

Barns internetanvändning är en mer komplex och dynamisk form av medieanvändning jämfört med tv-tittande. Detta innebär att forskningen kring föräldramedling

måste ta hänsyn till en rad nya omständigheter (i forskningen om barns tv-tittande och föräldramedling har fokus oftast riktats mot innehållets potentiella skadlighet samt tv-tittandets tidsåtgång). En stor andel av studierna är inriktade på internetrelaterade risker och barns riskbeteenden. Ett flertal publikationer avslutas med rekommendationer om hur föräldrar bör agera i relation till sina barns internetbruk och/eller med konkreta förslag till beslutsfattare. Forskningen kring barn och medier är fortfarande tätt sammanflätad med en forskningspolitisk föreställning om de vetenskapliga resultatens samhällsnyttiga avkastning samt med ett synsätt på barn som en grupp som måste skyddas. Detta innebär också att de grunder forskningsansatsen vilar på påverkar resultatet. Om barns medieanvändning betraktas som ett problem och ett av målen i forskningen är att leverera lösningar på detta problem – så kommer detta, att i hög grad, sätta ramen för vilka observationer som över huvud taget är möjliga att göra. De empiriska analyserna är alltså i högsta grad teori- och perspektivberoende (jfr Danmark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2013).

En del av de studier som undersöker föräldramedling och barns internetanvändning fokuserar, i likhet med studier kring tv-tittande eller spelande på betydelsen av demografiska faktorer. Ett flertal studier påvisar att föräldrarnas utbildningsnivå och klasstillhörighet är förbundna med olika medlingsstrategier (se exempelvis; de Almeida, Alves, Delicado & Carvalho, 2012; Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo, 2013; Valcke, Bonte, De Wever & Rots, 2010). En studie (de Almeida, Alves, Delicado & Carvalho, 2012) visar att lågutbildade föräldrar i mindre utsträckning påverkar barnens nätvanor, jämfört med lägre medel-, högre medel- och högutbildade föräldrar. Högutbildade föräldrar påverkar i större utsträckning än medel- och lågutbildade föräldrar sina barns nätvanor. Samtidigt är barn till högutbildade föräldrar de minst självständiga och avancerade användarna. De största skillnaderna uppvisades i relation till barns internetvanor och föräldrastöd, där ”icke-styrda nybörjare” (dvs. där barn som inte har särskilt mycket internetvana och samtidigt inte får stöd av föräldrarna) var upp till tre gånger vanligare hos barn till lågutbildade föräldrar, jämfört med barn till högre medelutbildade (de Almeida, Alves, Delicado & Carvalho, 2012). Resultat visar också att högutbildade föräldrar i högre utsträckning än låg- och medelutbildade använder en restriktiv medlingsstrategi (Valcke, Bonte, De Wever & Rots, 2010). Detta motsäger delvis tidigare forskning kring föräldramedling och tv-tittande (Warren, 2005). En belgisk studie med 533 föräldrar till barn i femte och sjätte klass visar också att yngre föräldrar i större utsträckning än äldre föräldrar, nyttjar restriktiv medling av barnens internetbruk (Valcke, Bonte, De Wever & Rots, 2010). Studier från EU Kids Online visar också att det finns påtagliga skillnader i graden av medling mellan föräldrar som är internetanvändare och de som inte är det. Internetanvändande föräldrar nyttjar medling i högre utsträckning än de föräldrar som inte använder internet (Pasquier, Simoes & Kredens, 2012).

En spansk studie med 711 föräldrar visar att det är vanligare att modern än fadern är den aktiva parten vid föräldramedling. Studien bekräftar också att ju äldre barnen blir desto mindre restriktiv medling används av föräldrarna (Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo, 2013).

En studie (med 454 ungdomar) visar att tidsåtgång och frekvens i ungdomars användning av sociala medier är avhängig hur gamla de var när de tillåts börja använda dessa, samt graden av (upplevd) självkontroll. Barn med högre grad av självkontroll använder sociala medier i lägre utsträckning än barn med lägre grad av självkontroll. Restriktiv medling av barns användning av sociala medier, gör också att barn använder dessa i mindre utsträckning. Däremot visar studien att föräldramedling har mycket liten effekt på ungdomars medievanor på längre sikt (Panek, 2014).

Det finns dock forskningsresultat som påvisar att de kulturella preferenser (dvs. det kulturella kapitalet) som grundläggs i relation till föräldrarnas medie- och kulturbruk under ungdomsåren, i viss utsträckning reproduceras under uppväxttiden och finns kvar i vuxen ålder (Hendriks Vettehen, König, Westerik & Beentjes, 2012). Således finns det, på lång sikt, en indirekt (kulturell) reproduktion av medievanor (i detta fall tv-tittande) som konstitueras i relationen mellan föräldrar och barn under uppväxttiden.

Studier visar överlag att aktiv medling som karaktäriseras av samtal kring barns internetanvändning, är tydligast associerad med positiva erfarenheter hos både barn och föräldrar (se exempelvis Cotrell, et al., 2007). Detta innebär dock inte att medlingen i sig får mätbara effekter på barnens internetbeteende. Forskare som har undersökt föräldramedling i relation till mycket små barn (2–12 år) visar att övervakning är vanligast i relation till yngre barn. Ofta sker denna i samband med hushållssysslor då barnet och förälder befinner sig i samma rum (exempelvis i vardagsrum eller kök) (Nikken & Jansz, 2014).

Samtidigt visar andra studier att en kombination av regler och samtal i högre grad minskar barns (i årskurs 5–6) internetanvändning (Valcke, Bonte, De Wever & Rots, 2010), något som också bekräftats i en äldre studie med något yngre barn (9–11 år) (Livingstone, Bober & Helsper, 2005). En studie av föräldrar till små barn (i förskoleklass samt första och andra klass) i Jordanien visar att en kombination av tydliga regler och samtal är den vanligaste medlingsstrategin i relation till barnens internetbruk. Studien visar också rakt motsatta resultat jämfört med både Livingstone, Bober & Helsper (2005) och Valcke, Bonte, De Wever & Rots (2010): barn vars föräldrar tillämpar regler i kombination med samtal använder internet i högre utsträckning jämfört med barn till föräldrar som använder ”auktoritära”, ”toleranta” eller ”försumliga” strategier (Ihmeideh & Shawareb, 2014).

Det finns också geografiska skillnader avseende föräldramedling. I en spansk studie med drygt 700 föräldrar, så visade det sig att de som var bosatta i städer i högre utsträckning tenderade använda medlingsstrategier i relation till sina barns internetan-

vändning jämfört med föräldrar boende på landsbygden (Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo, 2013). I transnationella jämförelser på europeisk nivå, framträder påtagliga skillnader mellan graden av föräldramedling i olika geografiska områden (Paus-Hasebrink, Bauwens, Dürager & Ponte, 2013). En studie visar att föräldrar (till barn i åldrarna 6–17 år) i ”norra Europa” (Danmark och Sverige) i högre grad använder internet tillsammans med sina barn än föräldrar i övriga Europa (Kirwil, 2009). Föräldrar i post-kommunistiska länder (samt i Portugal) använder i mindre utsträckning föräldramedling av sina barns internetanvändande över huvud taget (Kirwil, 2009). Det finns stora internationella skillnader sett till huruvida föräldrar tillämpar någon form av restriktioner kring barns internetbruk. I en enkätundersökning från 2006 svarade bara 8 % av de bulgariska föräldrarna att de hade satt upp regler för sina barns internetanvändning, motsvarande siffra i Sverige och Holland var 37 % (Hargrave & Livingstone, 2009:228). Det finns också skillnader mellan valet av föräldramedlingsstrategier i de europeiska länderna. I Storbritannien och Irland är det exempelvis vanligare med tekniska restriktioner, i form av mjukvarubaserade filter, etc. än i andra europeiska länder (Pasquier, Simoes & Kredens, 2012). Sverige utmärker sig genom att föräldrarna är mindre kontrollerande än EU-genomsnittet. Däremot är svenska föräldrar mer benägna att nyttja aktiv medling av sina barns internetanvändning jämfört med genomsnittsföräldern inom EU (von Feilitzen, Findahl & Dunkels, 2011).

De vetenskapliga bidrag som fokuserar på hur barn uppfattar föräldramedling är färre än de som fokuserar på föräldrarnas uppfattningar. Det finns dock några studier med ett utpräglat fokus på barns uppfattningar av föräldramedling. En transnationell studie med 1238 barn och ungdomar i Spanien, Irland, Mexiko, Dominikanska republiken, Bolivia och Chile, visar att ju mer tid barnen tillbringade på nätet, desto tydligare uppfattade de närvaron av föräldramedling. Sett till de olika medlingsstrategierna så var ”den hämmade strategin” (dvs. avsaknaden av en tydlig medlingsform) den som uppfattades av flest barn i relation till andra former av medling (Martínez De Morentin, Cortés, Medrano & Apodaca, 2014). Studien visar också på att det är stora skillnader mellan undersökningar som fokuserar på föräldrarnas uppfattning om föräldramedlingsstrategier, och barnens egna uppfattningar i denna studie. Den restriktiva strategin uppfattades av barnen som den minst vanliga (Martínez De Morentin, Cortés, Medrano & Apodaca, 2014). Flera studier visar på tydliga skillnader i barns och föräldrars uppfattning kring medling, föräldrar anger att de är betydligt mer aktiva än vad deras barn uppfattar (Gentile, Nathanson, Rasmussen, Reimer & Walsh, 2012). Detta kan delvis förklaras av att barn inte alltid uppfattar medlingsstrategierna, eftersom de inte behöver vara uttalade. En annan förklaring är att föräldrar tenderar att övervärdera sin egen aktivitet. Studier visar också att barn är något mer pålitliga som empirisk källa avseende den faktiska föräldramedling som äger rum (ibid.). Sonck, Nikken och de Haan (2013) konstaterar att föräldrar i högre utsträckning än barn anger att de nyttjar medling av

barnens internetanvändning. Samtidigt visar denna studie att det fanns en stor samstämmighet mellan barn och föräldrar angående uppfattningen av vad som utgjorde föräldramedling, dvs. både barn och föräldrar kunde identifiera föräldramedlingsstrategier (Sonck, Nikken & de Haan, 2013). En studie med 272 italienska 10- och 11-åringar visar att barnen uppfattar föräldramedling som ett stöd när de känner sig rädda (i relation till sin medieanvändning), men att de också upplever en tydlig frånvaro av föräldramedling under sitt vardagliga internetanvändande (Tabone & Messina, 2010). Detta resultat korresponderar också med tidigare studier (Livingstone, 2007a).

Medierelaterade risker

Forskningen kring barns internetanvändning och risker är betydligt mer omfattande än vad som återges i denna översikt. För en längre genomgång av riskforskningen rörande barn och ungas mediebruk se exempelvis Hargrave och Livingstone (2009). I följande översikt fokuseras enbart på studier som på något sätt berör internetrelaterade risker och föräldramedling, eller risker och barn-föräldrarelationer. Viktigt att påpeka är att risker också definieras på olika sätt i studierna.

En belgisk studie med 815 ungdomar i åldrarna 14–19 år, visar att ungdomar från familjer med lägre socioekonomisk status löper större risk att hamna i potentiellt riskfyllda kontakter vid användningen av sociala medier, liksom barn med dåliga relationer till föräldrarna. Vidare är pojkar mer riskutsatta än flickor, samt de ungdomar som antingen har låg eller (!) hög självkänsla. Risk definieras i studien som att dela personlig information med främlingar, kontakt med innehåll av sexuell karaktär, internetmobbing, och att möta främlingar som man träffat via nätet (Vandoninck, d’Haenens, De Cock & Donoso, 2011). Delvis liknande resultat finner Vandoninck, d’Haenens och Roe (2013) i sin studie med (betydligt mer omfattande) data från EU Kids Online. Här konstaterar man att barn med låg självkänsla generellt löper större risk, men också att flickor och yngre barn är mer lättpåverkade och därmed löper större sexuell risk än pojkar och äldre barn. Notten och Nikken (2014) visar i sin transeuropeiska jämförelse av 8 554 14–16-åringar (data härrör från EU Kids Online) att pojkar är mer utsatta för risk än flickor, men att riskfaktorerna generellt måste kopplas till den enskilde individens karaktärsdrag och beteende (där barnets ”sensationssökande” egenskaper är de mest centrala för eventuellt riskbeteende) (Notten och Nikken, 2014). En studie med 825 skolungdomar mellan 11 och 16 år i Hong Kong, visar att pojkar tenderade att ta större risker än flickor i sitt internetanvändande (i studien definiera-

des tre riskbeteenden; ”icke-medgivna handlingar”, ”internet stickiness”⁵ och plagierande (Lau & Yuen, 2013). Resultaten visade också att ingen föräldramedlingsstrategi hade någon mätbar effekt på riskbeteendet (ibid.). Barn i ensamhushåll och barn med föräldrar i lägre socioekonomiska skikt löper också en större risk. Föräldramedling som baseras på gemensam användning (exempelvis genom att en förälder finns rumsligt närvarande i samband med internetanvändandet) minskar risken för pojkar, flickor är däremot, i större utsträckning, mottagliga för föräldrarnas regler i allmänhet (Notten och Nikken, 2014). Det finns också en påfallande korrespondens mellan barns reella risker i relation till deras benägenhet att berätta för föräldrarna om saker som oroar eller besvärar dem på nätet. Barn i de nordiska länderna hävdas å ena sidan löpa större risk på nätet jämfört med andra europeiska barn, vilket också avspeglas i deras benägenhet att berätta om dessa för sina föräldrar (Ólafsson, 2011). Å andra sidan menar andra forskare att barn i de nordiska länderna löper *mindre* risk tack vare att föräldrarna nyttjar någon form av medling (Lobe, Segers & Tsaliki, 2009). Således är det uppenbart att risk också definieras utifrån olika indikatorer som väger samman barns mediebeteende och det föräldrastöd de får (exempelvis så uppfattas aktiv föräldramedling som riskreducerande).

Risken för att ungdomar (12–17 år) utsätts för internetmobbing ökar om de är aktiva i sociala nätverk och använder chattfunktioner – att chatta i onlinespel ökar dock inte risken för att utsättas (Mesch, 2009). Resultat som baseras på data från 935 amerikanska ungdomar visar att aktiv föräldramedling (engagemang och samtal med ungdomarna om internetanvändning), i någon utsträckning reducerade riskerna att utsättas för internetmobbing (Mesch, 2009). En studie baserad på enkäter med 1 068 spanska barn visar på liknande resultat, här betonas också att tekniska restriktioner kan bidra till att reducera risken för internetmobbing (Navarro, Serna, Martinez & Ruiz-Oliva, 2012). Vandoninck, d’Haenens & Roe (2013), som bygger sin analys på data från EU Kids Online, visar däremot att föräldramedling inte stärker barns motståndskraft mot internetbaserade risker (som mobbing, sexuella risker, etc.), däremot verkar graden av barns digitala litteracitet⁶ påverka motståndskraften mot risker. Barn med mer utvecklad digital litteracitet har också större motståndskraft och kan därmed lättare hantera potentiella risker.

En koreansk studie med 600 föräldrar till barn i åldrarna 10–15 år visade att barnets

5. Begreppet ”internet stickiness”, avser en form av beroende (men utan att göra anspråk på den kliniska definitionen av beroende). Forskarna definierar termen som ”feeling unease when there is no internet online access for a certain period ... Immediately going online when waking up during holidays.” (Lau & Yuen, 2013: 2693).

6. Vilket i princip avser förmågan att förstå och hantera information i digitala förmedlingstekniker (Vandoninck, d’Haenens & Roe, 2013).

ålder, grad av självkänsla, föräldrarnas attityd till internet (och dess risker), samt tekniska kunnande, påverkade graden av restriktiv medling (i syfte att minska riskbeteende). Ju yngre barnen var och ju lägre självkänsla barnet uppfattades ha, desto högre var graden av restriktiv medling (Lee, 2012). En riskfaktor som ibland kopplas till hög konsumtion av internetförmedlad kommunikation är upplevd ensamhet. Den upplevda ensamheten kan i sin tur leda till ökat riskbeteende på nätet (exempelvis genom att barnet ökar antalet kontakter med okända användare). Appel, Holtz, Stiglbauer och Batinic (2012) visar att kvaliteten på barn–föräldrakommunikationen har en inverkan på om barnet uppfattar sig som ensam i sin internetanvändning. Barn och ungdomar som definierades som högkonsumenter av internet, och som upplevde att de har en god kommunikation med föräldrarna, uppfattade sig inte som ensamma.

Sorbring och Lundin (2012) har undersökt hur pass medvetna föräldrar är om sina barns (13–15 år) internetvanor (med fokus på två typer av riskorienterat innehåll samt upplevelser av mobbning, kränkning och hot vid kommunikation med andra användare). Studien baseras på enkäter med 798 föräldrar och deras 538 barn och undersöker relationen mellan barnens och föräldrarnas uppfattningar om internetanvändning och risker. Studien visar att föräldrar som använder samtalsorienterad föräldramedling (i motsats till restriktiv) delvis har större kunskap om sina barns interneterfarenheter. Studien visar också att föräldrar med större förtroende för sina barn också hade större kunskap om sina barns internetaktiviteter. Detta beror sannolikt på att föräldrar med större förtroende för barnen också hade en mer utpräglad kommunikativ relation till dem. Föräldrars egen erfarenhet och kunskap kring internetanvändning hade också en (delvis) positiv inverkan på hur mycket de visste om barnens erfarenheter av internetanvändning och risker (Sorbring & Lundin, 2012). Graden av sammanhållning mellan barn och föräldrarna har en positiv effekt – större sammanhållning reducerar barnets riskbeteende (Sasson & Mesch, 2014: 37). Även resultat från EU Kids Online visar att barn i familjer där man använder aktiv föräldramedling i mycket större utsträckning berättar för sina föräldrar om de risker de utsatts för i sin internetanvändning. På så sätt fungerar föräldramedling som en form av indirekt riskreducering, eftersom barn och föräldrar tillsammans kan bearbeta det barnet utsatts för (Garmendia, Garitaonandia, Martínez & Casado, 2012).

Liknande resultat återfinns i en amerikansk studie med 456 barn–föräldrapar (Byrne, Katz, Lee, Linz & McIlrath, 2014). Studien undersöker hur pass medvetna föräldrar är om sina barns riskbeteenden (risken att utsättas för internetmobbning, ”oroande” interaktion med främlingar samt pornografiskt innehåll) på nätet. Föräldrar som hade en tillåtande strategi, samt föräldrar som upplevde att de hade svårt att tala om riskfaktorer, underskattade barnens riskbeteende. Vidare fanns också en skillnad mellan de familjer där barnen hade egna (och därmed rumsligt avgränsade) datorer och de som hade gemensamma datorer, föräldrar i den första kategorin underskattade

barnens riskbeteende (Byrne, Katz, Lee, Linz & McIlrath, 2014). Resultat från EU Kids Online-undersökningen visar också att barn hellre talar med vänner/kompisar om internetrelaterade risker, än med föräldrarna (d'Haenens & Tsaliki, 2013).

En studie baserad på enkätintervjuer med 718 barn och tonåringar (9–19 år) i Hong Kong visar dock att restriktiv föräldramedling kan reducera vissa risker vid barns internetanvändning (Leung & Lee, 2012). Liknande resultat återfinns i en transeuropeisk studie, baserad på data från EU Kids Online, som visar att både restriktiv och aktiv medling reducerar barns ”överdrivna internetanvändande”, och därmed minskas också potentiella riskfaktorer (sambanden är dock tämligen svaga) (Kalmus, Blinka & Ólafsson, 2013). Andra studier bekräftar att även tekniska restriktioner reducerar barns internetrisker i hemmet (Kirwil, Garmendia, Garitaonandia & Fernández, 2009). Riskreduceringen kan till stora delar förklaras av att riskerna ökar ju mer tid barn och unga tillbringar online, och att reducerad tid (för barnet) således också minskar eventuella risker (Kalmus, Blinka & Ólafsson, 2013; Leung & Lee, 2012). Hong Kong-studien visar också att socioekonomisk status påverkar hur mycket tid barnen tillbringar online, där barn till föräldrar med högre socioekonomisk status också har mer onlinetid, jämfört med barn till föräldrar ur lägre socioekonomiska skikt (Leung & Lee, 2012). Andra studier uppvisar emellertid motsatta resultat. En israelisk studie med 495 barn (i årskurs 6–11) visar att restriktiv (både social och teknisk) medling istället ökade barnens riskbeteende vid internetanvändning (Sasson & Mesch, 2014). Andra studier visar att medlingsstrategier har mycket begränsad inverkan på barnets riskbeteende vid internetanvändning (Shin, Huh & Faber, 2012). En amerikansk studie utvärderar olika medlingsstrategiers effektivitet avseende möjligheten att reducera barns (i åldrarna 10–16 år) riskbeteende (Byrne & Lee, 2011). Studien (som baseras på enkäter med 456 föräldrar–barn par) konstaterar (föga förvånande) att barn–föräldrasamtal om risker, reducerade riskbeteendet i högre utsträckning än andra strategier (Byrne & Lee, 2011). En större longitudinell tvärsnittsstudie med data från mer än 10 000 barn i belgiska Flandern visar att övervakning, tekniska restriktioner och andra restriktiva faktorer inte påverkade barnens riskbeteende i någon nämnvärd riktning (Valcke, De Wever, Van Keer & Schellens, 2011). Författarna konstaterar också i en genomgång av andras forskningsresultat att det inte går att fastställa några säkra samband mellan föräldraövervakning (rumslig, teknisk, etc.) och barns riskbeteende online (ibid.).

En holländsk studie med 528 barn i åldrarna 12–17 år visade att det inte finns något samband mellan föräldramedling och reducerade ”sexuella attityder och beteenden” hos barnen (Nikken & de Graaf, 2013). I de fall föräldrarna nyttjade restriktiv medling fick denna rent av motsatt effekt, den ökade (flickors) erfarenheter av sexuella mediekontakter och sexuellt medieinnehåll (ibid.). En (tydligt normativ) studie med 2 251 skotska 14–15-åringar visade däremot att restriktiv medling av pornografiskt innehåll korrelerade med huruvida barnen hade haft sexuella erfarenheter eller ej. I de fall där

restriktiv medling (dvs. förbud mot medieinnehåll av sexuell karaktär) förekom, var andelen barn som inte hade haft sex högre (Parkes, Wight, Hunt, Henderson & Sargent, 2013). Samtidigt visar analyserna att de flesta barn (83,6 %) som inte hade debuterat sexuellt, inte heller hade föräldrar som nyttjar restriktioner mot sexuellt innehåll. I själva verket är skillnaderna mycket små mellan de två grupperna: 6,4 % av de som har haft sex och 16,4 % av de som inte har haft sex, har föräldrar som tillämpar restriktioner. Forskarna argumenterar för att restriktioner mot sexuellt medieinnehåll, snarare än medtittande, är mer ”effektivt för att skydda tonåringar från tidig sex” (Parkes, Wight, Hunt, Henderson & Sargent, 2013: 1131). I tydlig kontrast till den skotska studien konstaterar Guo & Nathanson (2011) istället att sexuellt tv-innehåll kan ge föräldrar ett tillfälle att diskutera sexrelaterade ämnen med sina barn utan att detta upplevs som ett påtvingat samtal. Föräldrarna kan alltså utnyttja tv-programmet för att undvika att barnen hamnar i en defensiv position där de känner sig utsatta, skuldbelagda eller illa till mods. Här är det tydligt att slutsatser från kvantitativa forskningsansatser kan ha en mycket tendentiös och normativ slagsida. I den skotska studien är det statistiska underlaget mycket tunt, då de flesta av föräldrarna (i studien) överhuvudtaget inte nyttjar restriktioner mot sexuellt medieinnehåll.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att studier med större jämförande datamaterial (totalt 25 142 barn i EU Kids Online-projektet) (Görzig, 2012:18), finner mycket svaga samband mellan medlingsstrategier och barns riskbeteende vid internetanvändning (Garmendia, Garitaonandia, Martínez & Casado, 2012). Det finns några svaga samband, t.ex. att restriktiv medling av barns internetanvändning reducerar riskbeteende, men skillnaderna mellan de olika medlingsformerna och barns riskbeteende är överlag små.

Föräldramedling och medierelaterade effekter

Som tidigare nämnts har forskningen kring barn och medier dominerats av studier som fokuserat på mediernas negativa effekter på barn (som exempelvis aggression eller antisocialt beteende), den har också syftat till att påverka beslutsfattare och lagstiftare (Staksrud & Livingstone, 2009). Denna forskning tenderar ofta att utesluta behandling av medieeffekter, men det finns också ett antal studier som avhandlar medieeffekter och föräldramedling. Några undersökningar avhandlar huruvida föräldramedling kan reducera negativa effekter av förment skadligt medieinnehåll. En koreansk studie med 348 barn (12–17 år), visar att ”instruktiv medling” (aktiv medling med fokus på förklaring) och ett öppet samtalsklimat i familjen reducerade barnens negativa upplevelser av tv-program (An & Lee, 2010). Om föräldrarna talade med barnen om program som de upplevt negativt, reducerades de negativa känslorna. Medtittande gav däremot ingen effekt (ibid.). I en holländsk studie av medie våldsvåldseffekter hävdas det att föräldramedling kan minska risken för aggression och ”problematiskt beteen-

de” vid spelande av våldsamma dataspel, dock ges ingen förklaring till hur medlingen de facto fungerar (Holtz & Appel, 2011). En annan holländsk (enkätbaserad) våldseffektstudie konstaterar att föräldrars emotionella stöd vid internetanvändning reducerar barnens (10–16 år) verbala aggressivitet medan kompisars emotionella stöd tvärtom ökade deras verbala aggressivitet (Appel, Stiglbauer, Batinic & Holtz, 2014).

Två studier (de Cock, 2008; Buijzen, van der Molen & Sondij, 2007) undersöker om och hur föräldramedling kan minska barns rädsla inför tv-nyheter. En av dessa (de Cock, 2008) fokuserar på en konventionell tv-nyhetssändning utan grövre våldsinslag, och konstaterar att restriktiv medling, exempelvis att föräldrarna ber barnet titta bort när något otäckt visas, leder till att barnen (1 047 11–12-åringar) upplever ökad rädsla. Aktiv medling, som inbegriper samtal, ökar också barnens rädsla. Buijzen, van der Molen och Sondij (2007) undersöker 451 holländska barns (8–12 år) reaktion på ett våldsamt nyhetsinslag, och konstaterar att barns rädslor dämpas genom aktiv medling, men att de ökar något vid restriktiv medling. Studierna påvisar både samstämmiga (att restriktiv medling ökar barnens rädsla) och kontrasterande resultat (avseende effekten av aktiv medling). Forskare (Coyne et al., 2011) vid det kontroversiella Brigham Young-universitetet⁷ menar att tiden som barn spelar datorspel korrelerar positivt med (internaliserat) aggressivt beteende, samt negativt med barnets sociala förmåga (*pro-social behavior*) (dvs. barn blir aggressiva ju mer de spelar och deras sociala beteende försämras) (Coyne et al., 2011). De menar också att föräldrar som spelar datorspel med sina barn minskar flickors (internaliserade) aggressiva beteende, och ökar flickors sociala förmåga/”prosociala beteende”, men att inga liknande effekter kunde avläsas hos pojkar. Studien baseras på enkäter med 287 barn och deras föräldrar (Coyne et al., 2011).

I en longitudinell studie av australiensiska barns (0–8 år) talutveckling, undersöker Bittman et al. (2011) huruvida olika föräldramedlingsstrategier kan ha positiv eller negativ inverkan på talutvecklingen. Studien visar att föräldrar som fick barnen att ta del av traditionella textbaserade medier och textbaserat datormedierat innehåll hade positiv effekt på barnens talutveckling. Tv-tittande påverkade inte talutvecklingen alls. Däremot hade datorspelande en svagt negativ effekt på talutvecklingen, vilket kan förklaras med att datorspelande för små barn inte i första hand är en text-verbal aktivitet utan en visuell dito (Bittman et al., 2011). Resultaten pekar framförallt mot att föräldramedlingen speglade en tämligen vedertagen uppfattning om att läsande (och skrivande) utgör bra stöd vid barns talutveckling.

7. Universitetet tillhör mormonkyrkan och har varit föremål för en inomvetenskaplig kritik som riktats mot bristen på akademisk frihet och på en ideologiskt styrd forskning vid universitetet (Pratt, Heywood, & O’Neil, 1997). En av forskarna i den refererade studien innehar den något dubiösa titeln ”lektor i äktenskap, familj och mänsklig utveckling” (Padilla-Walker, 2006).

Familjekonflikter och medieanvändning

Fyra studier har specifikt fokuserat på familjekonflikter och medieanvändning (Mesch, 2006a; 2006b; Vandewater, Lee & Shim, 2005; Van den Bulck & Van den Bergh, 2000). Ytterligare två studier innehåller analyser av familjekonflikter, här upptar dock konflikttemat endast ett mycket litet utrymme (Kanter, Afifi & Robbins, 2012; Mascheroni, 2014). En av de senare studierna fokuserar på föräldraroller i relation till italienska barns användande av smarta telefoner (Mascheroni, 2014). Studien konstaterar att barns användning av smarta telefoner är en källa till spänningar inom familjen. Samtidigt som föräldrarna använder telefonen för att hantera och kontrollera barnens självständighetsprocess (t.ex. genom att göra barnen nåbara), ser barnen telefonerna som ett redskap för att öka sin självständighet. Mascheroni (2014:13f) betonar att föräldrar och barn har olika sätt att uppfatta medieanvändning och föräldramedling, och att barns användning av smarta telefoner och föräldrarnas intentioner kan betraktas utifrån skilda (men likväl) logiska grunder (Mascheroni, 2014:13f). Föräldrarnas försök att påverka och styra barns internetanvändning så att den ska gynna barnens kognitiva och intellektuella utveckling och deras samtidiga ansatser att motverka negativa effekter av internetanvändning, har karaktäriserats som en ständigt pågående kamp mellan föräldrar och barn (Livingstone & Helsper, 2008: 581).

I en studie genomförd 2000 med 754 amerikanska barn i åldrarna 12–17 år och deras föräldrar, uppgav drygt 40 % av föräldrarna att de någon gång upplevt konflikter rörande barnens internetanvändning (Mesch, 2006a). Risken för konflikter blev större om barnet ansågs vara familjens internetexpert. Inkorporerandet av ny teknik i ett familjehushåll är en process som ofta har inverkan på den sociala dynamiken i familjen. Den som äger kunskapsövertaget får också ett maktövertag i förhållande till teknikanvändningen. Barnets kunskapsövertag rubbar den traditionella maktbalansen och blir en källa till nya konflikter. Mesch konstaterar att konflikter är mer frekventa i större familjer, delvis på grund av att det uppstår konflikter om vems tur det är att använda datorn, spelkonsolen etc. (Mesch, 2006a). Barns teknologiska övertag påverkar också vilka medlingsstrategier föräldrarna använder. I familjer där barnen hade större kunskap än föräldrarna om internetanvändning förekom exempelvis inte tekniska restriktioner i någon hög utsträckning (Fletcher & Blair, 2014). När barn använder internet för sociala/kommunikativa ändamål (onlinespelande, chattande, forumdiskuterande etc.) ökar graden av familjekonflikter (Mesch, 2006b). Enligt Mesch (2006b: 134) beror detta framförallt på att barns (12–18 år) sociala användning av internet exponerar information om familjen till personer utanför familjesfären. Mesch menar också att barns internetanvändning minskar familjesammanhållningen och därför kan utgöra en källa till konflikter. Exempelvis kan barnen ha personliga samtal med kompisar snarare än med sina föräldrar, via sin internetkommunikation (ibid.).

En amerikansk medieeffektstudie menar att det finns ett samband mellan familjekonflikter och barns medianvändning som inkluderar våldsamt innehåll, dock kan inte forskarna fastslå huruvida familjekonflikter leder till att barn tar del av våldsamt medieinnehåll eller om barns kontakt med det senare leder till familjekonflikter (Vandewater, Lee & Shim, 2005). Familjekonflikter påverkas också av föräldrarnas medlingsstrategier. Restriktiv medling korrelerar positivt med medierelaterade konflikter (dvs. föräldrarnas restriktioner leder till ökad risk för konflikter), men detta gäller också samtalsorienterad medling (Van Der Bulck & Van Den Bergh, 2000). Studien visade också att barn-föräldrakonflikter skilde sig åt, både avseende föräldrarnas och barnets kön. Risker för konflikter mellan pojkar och mödrar ökade om det gällde medling av tv-tittande. Konflikter mellan pojkar och fadern var större om medlingen avsåg faderns medling av bokläsning samt moderns (!) medling kring datorspel. Mödrars restriktioner kring bokläsning ökade risken för konflikter med döttrar, medan det minskade konflikterna med söner (Van Der Bulck & Van Den Bergh, 2000). Det är alltså mycket svårt att dra några generella slutsatser kring föräldramedling och ökad respektive minskad konfliktrisk. Tre amerikanska medieforskare (Kanter, Afifi & Robbins, 2012) har undersökt huruvida föräldrars "gillande" av sina barns (i åldrarna 18–29) Facebook-profiler påverkade ungdomarnas syn på integritet, och huruvida familjerelationen påverkades i positiv eller negativ riktning av föräldrarnas agerande. Forskarna konstaterade att ungdomarna inte upplevde föräldrarnas gillande som ett integritetsintrång. Gillandet minskade även graden av konflikter rörande Facebookanvändning (Kanter, Afifi & Robbins, 2012). Möjligen skulle man kunna betrakta föräldrarnas "gillande" som en form av medianvändning (eller medtittande), dvs. att en viss inskränkning av integriteten kan minska föräldrarnas behov av att påtala aspekter av ungdomarnas användning, alternativt minska ungdomarnas användning.

Även om barns medieanvändning kan leda till konflikter med föräldrarna visar även studier att medieanvändning kan underlätta barn-föräldrelationer. Coyne et al. (2014) menar att "positiv medieanvändning" är kopplad till graden av föräldrars engagemang. Föräldrarnas förmåga att koppla barns medieanvändning till andra processer i familjen kan ha positiva effekter på relationen mellan barn och föräldrar. Medieanvändning kan skapa gemensamma referensramar för barn och föräldrar, och på så sätt underlätta kommunikationen i familjen (Coyne et al., 2014).

5. Kvantitativ analys av medierelaterade konflikter

I följande kapitel presenteras analyser från kvantitativa enkätdata som samlats in för Statens medieråds biennala rapporter *Ungar & medier 2015* och *Föräldrar & medier 2015* (Statens medieråd, 2015a; 2015b). De resultat som presenteras baseras på nya analyser ur datainsamlingen i gruppen barn 9–18 år, samt föräldrar till barn 9–18 år. I den redovisade studien deltar sammanlagt 3 276 personer (1 597 barn i åldrarna 9–18 år och 1 679 föräldrar till barn i åldrarna 9–18 år, 40 % respektive 42 % svarsfrekvens), bosatta i Sverige. Resultaten redovisas dels utifrån den ålder barnet uppnått under året som enkäten besvarades, dels fördelat på tre åldersgrupper, vilka omnämns med siffror i löpande text: 9–12 (år), 13–16 (år) samt 17–18 (år). I vissa fall redovisas endast resultatet för de två yngre åldersgrupperna i diagram, i dessa fall kommenteras resultatet för gruppen 17–18 år i brödtexten.

Inledningsvis introduceras de demografiska variabler som analysen inbegriper. Därefter presenteras resultat som relaterar till föräldramedling i familjen. Här redovisas först resultat med fokus på likheter och skillnader utifrån barnens ålder och kön, sedan sammanfattas resultatet utifrån de övriga demografiska analyserna. Därefter redovisas analysen av data som rör medierelaterade konflikter, denna del följer motsvarande disposition. Avslutningsvis presenteras några analyser som berör föräldrars syn på barns medieanvändning, med fokus på medieanvändningens tidsåtgång i relation till andra fritidsaktiviteter.

Demografiska faktorer

I analysen används fem oberoende variabler som undersöker hur olika demografiska faktorer kan relateras till medierelaterade konflikter och till föräldramedling i familjemiljö. Dessa är: (1) barns ålder, (2) barns kön, (3) familjens inkomstnivå, (4) föräldrarnas utbildningsnivå och (5) föräldrarnas födelseland. De tre sista variablerna förtjänar en mer utförlig beskrivning. Alla demografiska variabler i analysen har konstruerats utifrån registerdata från Statistiska centralbyrån, de bygger således inte på respondenternas självskattning.

Familjeinkomst: SCB tillhandahöll flera olika inkomstmått. I denna analys används

disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet, dvs. ett mått där hushållets totala inkomst divideras med (det viktade) antalet medlemmar i hushållet. De värden som använts för analysen är de lägsta respektive högsta decilerna (tiondelar) av disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet, vilket gett dikotoma variabler: *Låginkomst-föräldrar* och *Höginkomstföräldrar*. Det handlar alltså om att jämföra de rikaste tio procenten med de fattigaste tio procenten. Vidare har korrelationen mellan de olika demografiska variablerna undersökts.

Föräldrars utbildningsnivå: Statistiska centralbyrån använder sig av det standardiserade SUN2000-systemet för att klassificera svenska utbildningar. Båda föräldrarnas SUN2000-värden kodades om och adderades och resultatet kodades i sin tur till en variabel med tre värden: låg utbildningsnivå, medelutbildade föräldrar, samt hög utbildningsnivå. De tre värdena motsvarar således en sammantagen familjeutbildningsnivå. Detta innebär att barn som bara har en vårdnadshavare, samt barn där information om utbildningsnivå bara anges hos ena vårdnadshavaren, inte inkluderas i analysen. Det interna bortfallet är 9 % (av $n = 808$) i gruppen 9–12 år samt 10 % (av $n = 789$) i gruppen 13–18 år.

Föräldrars födelseland: Registerdata kodades om till en variabel med tre värden: (1) två utlandsfödda föräldrar, (2) en utlandsfödd och en svenskfödd förälder, samt (3) två svenskfödda föräldrar.

KORRELATIONEN MELLAN DEMOGRAFISKA VARIABLER I GRUPPEN 9–12 ÅR

Samtliga korrelationer mellan de demografiska variabler som använts är signifikanta på .001-nivån (se tabell 2). Den svagaste signifikanta korrelationen är föräldrars utbildningsnivå och föräldrars födelseland (.038**), dvs. ett mycket svagt samband. Det starkaste sambandet återfinns mellan föräldrars utbildningsnivå och familjeinkomst (.517**). Det innebär att föräldrars utbildning har en starkare inverkan på familjeinkomsten än föräldrars födelseland i gruppen 9–12 år.

KORRELATIONEN MELLAN DEMOGRAFISKA VARIABLER I GRUPPEN 13–16 ÅR

Samtliga korrelationer mellan de demografiska variabler som använts är signifikanta på .001-nivån (se tabell 3). Den svagaste signifikanta korrelationen är föräldrars utbild-

Tabell 2 Samband mellan föräldrars utbildningsnivå, födelseland samt familjeinkomst (barn 9–12 år)

		Föräldrars utbildningsnivå	Föräldrars födelseland	Familje- inkomst
Föräldrars utbildningsnivå	Pearson Corr.	1	.038**	.517**
	N	737	736	136
Föräldrars födelseland	Pearson Corr.		1	.395**
	N		767	144
Familjeinkomst	Pearson Corr.			1
	N			159

ningsnivå och föräldrars födelseland (.160**) och den starkaste är föräldrars födelseland och familjeinkomst (.687**). Det innebär att föräldrars födelseland har en starkare inverkan på familjeinkomsten än föräldrars utbildningsnivå. Utan kontroll för ursprungsland har föräldrars utbildningsnivå en .501**-korrelation med familjeinkomst. Invandrade föräldrar tjänar alltså mindre än föräldrar födda i Sverige, oavsett utbildningsnivå. Man skulle kunna hävda att den starka korrelationen mellan födelseland och disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet beror på att invandrade föräldrar har större familjer (fler barn) och därmed fler konsumtionsenheter än infödda föräldrar. Detta kan delvis stämma, men korrelationen mellan varje enskild förälders disponibla inkomst (när man inte dividerar den med antalet konsumtionsenheter) och deras födelseland är fortfarande stark (Pearson .511** och .580**), således förklarar familjestorlek bara en mycket liten del av det starka sambandet mellan födelseland och inkomst.

Tabell 3 Samband mellan föräldrars utbildningsnivå, födelseland samt familjeinkomst (barn 13–16 år)

		Föräldrars utbildningsnivå	Föräldrars födelseland	Familje- inkomst
Föräldrars utbildningsnivå	Pearson Corr.	1	.160**	.536**
	N	491	491	87
Föräldrars födelseland	Pearson Corr.		1	.687**
	N		498	88
Familjeinkomst	Pearson Corr.			1
	N			101

KORRELATIONEN MELLAN DEMOGRAFISKA VARIABLER I GRUPPEN 17–18 ÅR

Samtliga korrelationer mellan de demografiska variabler som använts är signifikanta på .001-nivån (se tabell 4). Den svagaste signifikanta korrelationen är föräldrars utbildningsnivå och föräldrars födelseland (.096**), dvs. ett mycket svagt samband. Det starkaste sambandet återfinns mellan föräldrars härkomst och familjeinkomst (.470**). Det innebär att föräldrars härkomst har en starkare inverkan på familjeinkomsten än föräldrars utbildningsnivå (.382**) i gruppen 17–18 år.

Tabell 4 Samband mellan föräldrars utbildningsnivå, födelseland samt familjeinkomst (barn 17–18 år)

		Föräldrars utbildningsnivå	Föräldrars födelseland	Familje- inkomst
Föräldrars utbildningsnivå	Pearson Corr.	1	.096**	.382**
	N	217	216	46
Föräldrars födelseland	Pearson Corr.		1	.470**
	N		220	46
Familjeinkomst	Pearson Corr.			1
	N			54

Föräldramedling

I datainsamlingen till *Ungar & medier 2015* (Statens medieråd, 2015a) ställdes frågor om två aspekter av föräldramedling till barn i åldrarna 9–18 år: aktiv medling där föräldrarna samtalar med barnet om dess medieanvändning, och restriktiv medling där föräldrarna tillämpar regler kring tid. Här undersöks både regler kring hur lång tid respektive hur sent barnet får använda medier.

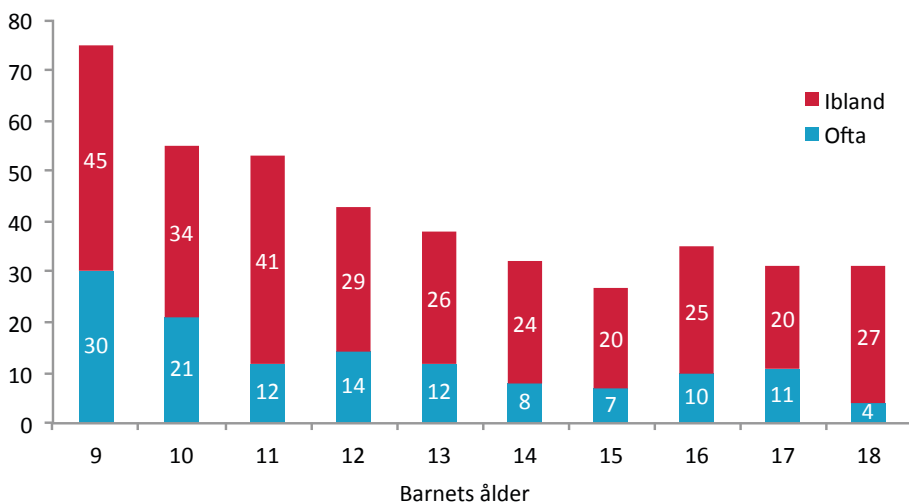
AKTIV FÖRÄLDRAMEDLING

I föräldramedlingstypologin (Livingstone & Helsper, 2008) inbegriper ”aktiv medling” barn–föräldrasamtal om barns medieanvändning och är således en indikator på hur aktiv kommunikationen kring barns medieanvändning är. I diagrammen (figur 1–4) redovisas andelen barn som svarat att de talar ”ofta” respektive ”ibland” med sina föräldrar om sin medieanvändning. Två tendenser utkristalliserar sig i materialet: (1) Att samtal kring läsning och spelande minskar sett till barnets åldersutveckling, och att (2) samtal kring tv–tittande är konstanta i relation till barnens ålder och svagt ökande avseende internetanvändning.

Resultatet visar att den aktiva föräldramedlingen av bokläsande minskar i takt med att barnet blir äldre. Denna minskning är konstant tills dess barnet är 15 år. Detta kan möjligen förklaras med att föräldrar till yngre barn deltar mer aktivt i barnens läsläsning och att föräldrarna förklarar mer av innehållet i relation till barnens läsning i tidig ålder. I åldersintervallet 14–18 år är förändringarna mycket små (se figur 1).

Även den aktiva föräldramedlingen av digitalt spelande minskar i takt med att bar-

Fig. 1 Aktiv föräldramedling av bokläsande, fördelat på de som talar ofta respektive talar ibland (%)

net blir äldre. Fyra möjliga förklaringar till detta är: (1) de yngre barnen får i högre grad hjälp med sitt spelande (både praktiskt och kognitivt), (2) barnen får större frihet i sitt spelande ju äldre de blir (vilket minskar behovet av både praktiskt och kognitivt stöd), (3) barn och föräldrar spelar mer tillsammans när barnen är yngre, och (4) spelvärlden (som de äldre barnen befinner sig i) blir mer komplex och tidskrävande (exempelvis innehåller den större inslag av interaktiv spelarkommunikation) och exkluderar därmed föräldrarna (se figur 2).

Fig. 2 Aktiv föräldramedling av digitalt spelande, fördelat på de som talar ofta respektive ibland (%)

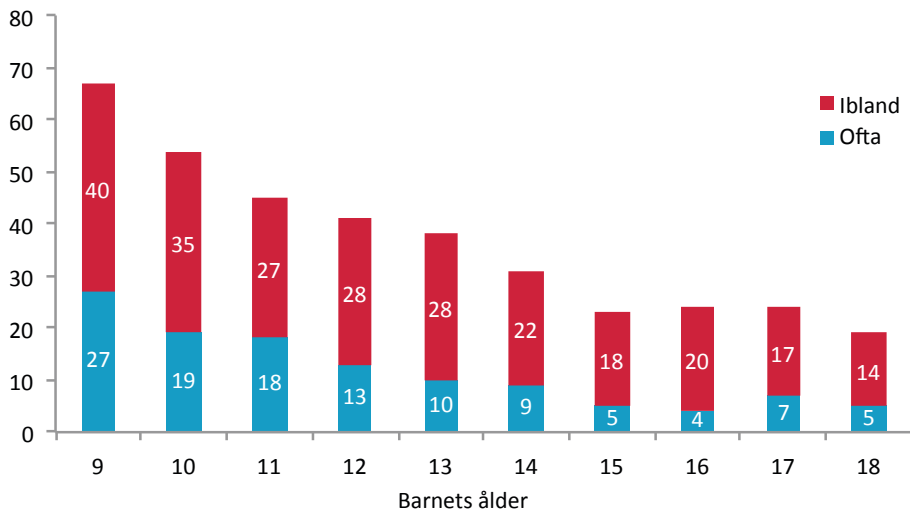

Fig. 3 Aktiv föräldramedling av internetanvändning, fördelat på de som talar ofta respektive ibland (%)

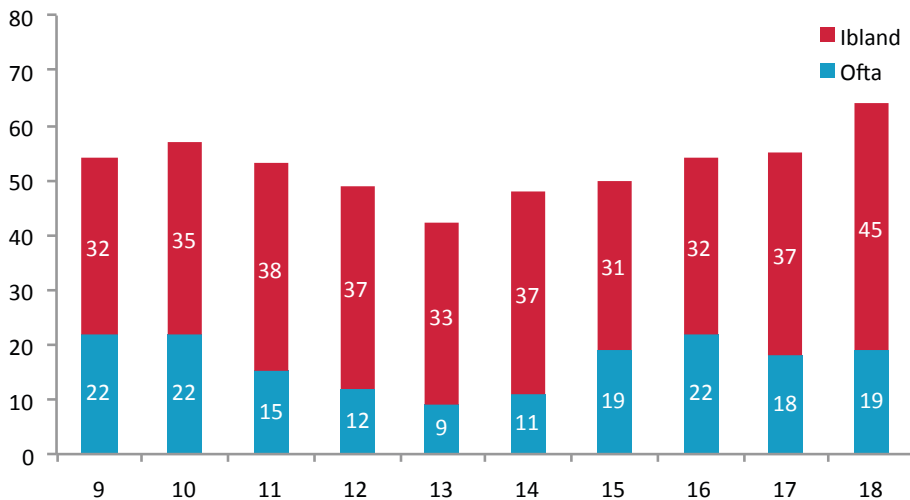
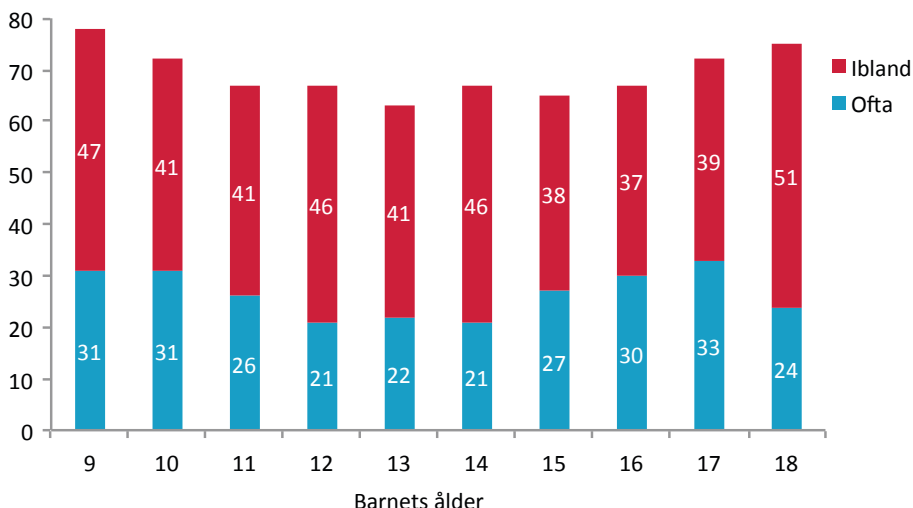

Fig. 4 Aktiv föräldramedling av tv- och filmtittande, fördelat på de som talar ofta respektive talar ibland (%)

Den aktiva föräldramedlingen av internetanvändning (se figur 3) och av tv- och filmtittande (se figur 4) ligger på en relativt konstant nivå i relation till barnets ålder. Det går dock att urskilja en något ökande grad av föräldramedling i relation till både tv-/filmtittande och internetanvändning i de senare tonåren. En möjlig förklaring till detta är att äldre barn nu delar fler medievanor med sina föräldrar. Exempelvis så tittar man på tv och film tillsammans och äldre barns medierepertoar är inte längre helt åtskild från föräldrarnas.

Föräldrar samtalar i högre utsträckning med sina barn om tv- och filmtittande jämfört med andra medieanvändningsområden. Detta kan delvis förklaras av att tv- och filmtittande är en aktivitet som man utför tillsammans, medan internetanvändning, bokläsande och digitalt spelande är något man i högre utsträckning ägnar sig åt individuellt eller med kompisar.

Restriktiv föräldramedling

Sett till restriktiv medling av barns medieanvändning, har två aspekter av tidsrestriktioner undersökts. Dels huruvida barnet har regler kring hur sent det får använda medier och dels om det har regler om hur lång tid på dagen/kvällen det får använda medier. I presentationen görs en åtskillnad mellan fyra olika medieaktiviteter: tv-/filmtittande, digitalt spelande, internetanvändning samt mobiltelefonanvändning.

Två övergripande tendenser kan urskiljas: (1) Andelen barn som har regler minskar ju äldre barnen blir, detta gäller båda typerna av tidsrestriktioner och samtliga medieaktiviteter. Den framträdande skillnaden synliggörs i jämförelsen av åldersgrupperna 9–12 och 13–16, där halveras andelen barn som har regler kring medieanvändning

Fig. 5 Restriktiv föräldramedling av hur sent barnet får använda medier, fördelat på medieaktivitet och åldersgrupp (%)

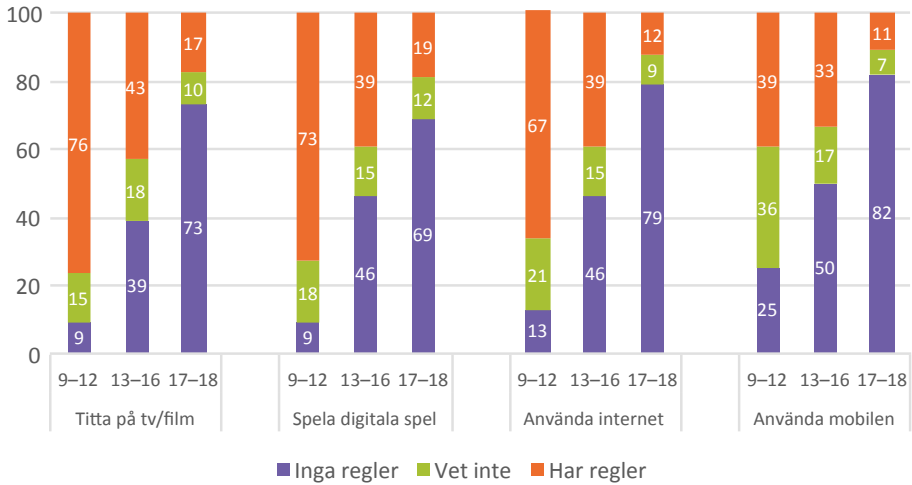
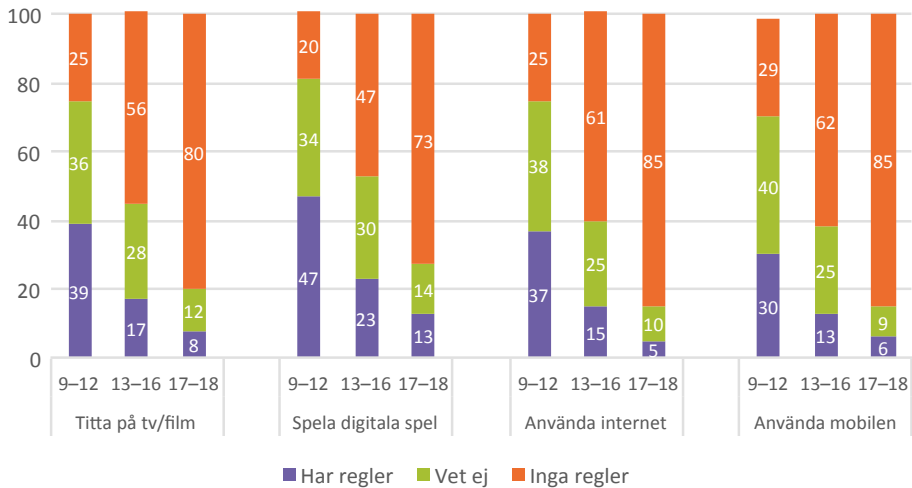

Fig. 6 Restriktiv föräldramedling av hur lång tid barnet får använda medier, fördelat på medieaktivitet och åldersgrupp (%)

och tid. Detta gäller i princip alla medieaktiviteter och båda typerna av tidsrestriktioner. Att en betydande andel yngre barn (9-12) har regler korresponderar också med mönstret i andelen barn som har tidsrelaterade konflikter med föräldrarna (se figur 8). Ju större andel barn vars användning regleras aktivt av föräldrarna, desto större andel kommer också uppleva att de blir osams med sina föräldrar om medieanvändningen. (2) Det är vanligare att barn har regler kring hur sent de får använda medier

jämfört med regler för hur lång tid de får använda dem. En möjlig förklaring till detta är att regler som handlar om när man ska sluta använda medier på kvällen (för att det är dags att sova) är lättare att både realisera och upprätthålla, jämfört med regler som handlar om hur lång tid man får använda ett medium. Den senare restriktionen kräver att man har någon form av kontroll över tidsåtgången och kan övervaka tidsanvändningen på något sätt. Det kräver antingen rumslig närvaro eller någon typ av mätutrustning (timer, etc.).

En majoritet av alla 9–12-åringar uppger att de har regler för hur sent de får titta på tv/film, spela spel och använda internet (se figur 5). Även om andelen barn som har tidsrestriktioner minskar ju äldre de blir, så har nästan en femtedel av alla 17–18-åringar regler kring hur sent de får titta på tv/film och spela digitala spel. Mobilanvändning är generellt den minst regelomgärdade medieaktiviteten. Det finns små könsskillnader, flickor i åldersintervallet 13–16 har mindre ofta fasta tidsgränser än vad pojkar har – i övriga åldersgrupper syns inga könsskillnader.

Det är som nämnts färre som har restriktioner som reglerar hur lång tid de får använda medier. Samma tendens som avseende hur sent återfinns: ju äldre man blir, desto mindre vanligt blir det med tidsregler (se figur 6). Flickor i åldersintervallet 13–16 har i lägre utsträckning begränsningar för hur lång tid de får använda medier än vad pojkarna har.

Relationen mellan aktiv medling och restriktiv medling

Barn som har regler om hur lång tid och om hur sent de får använda medier har också i mycket högre utsträckning samtal med sina föräldrar om medieanvändning och innehållet i de medier som de brukar. Det gäller alla medieformer som mäts i båda variablerna: tv/film, internet och digitala spel. Bland 9–12-åringarna är skillnaderna mellan 23 procentenheter (tv/film) och 13 procentenheter (digitalt spelande). Det innebär att föräldrar som nyttjar restriktiv medling i högre utsträckning också nyttjar aktiv medling. Bland 13–16-åringarna återfinns ett liknande mönster, dock är skillnaderna överlag mindre, och de största skillnaderna återfinns i denna åldersgrupp i relation till digitalt spelande (14 procentenheter), skillnaderna gällande tv/film är bara tre procentenheter. I gruppen 17–18 år är andelen barn som har tidsregler för liten för att resultaten ska vara signifikanta. Sammantaget kan det tolkas som att föräldrars engagemang i barns medieanvändning både resulterar i regler som begränsar tidsåtgången och i samtal om medieanvändningen.

Demografiska faktorer och föräldramedling

Som diskuterats i föregående kapitel finns det inga entydiga mönster som kan förklara hur demografiska faktorer påverkar föräldramedling i allmänhet. I några studier visar sig både utbildning och inkomst påverka graden av föräldramedling avseende tv-tit-

tande (Vittrup, 2009), i andra studier påvisas samband mellan medlingsstrategier av internetanvändning och föräldrarnas utbildningsnivå och klasstillhörighet (de Almeida, Alves, Delicado & Carvalho, 2012; Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo, 2013; Valcke, Bonte, De Wever & Rots, 2010). Andra studier visar att socioekonomiska förhållanden inte har någon större betydelse för hur föräldramedlingen utformas (Böcking & Böcking, 2009). Forskningen visar också att det finns stora geografiska skillnader inom Europa. Bland annat så nyttjar föräldrar i ”norra Europa” (Danmark och Sverige) i högre grad aktiva medlingsstrategier i relation till sina barns internetanvändande (Kirwil, 2009). Föräldrar i post-kommunistiska länder (samt i Portugal) nyttjar i mindre utsträckning föräldramedling av sina barns internetanvändande (Kirwil, 2009). Det finns också skillnader mellan valet av föräldramedlingsstrategier i de europeiska länderna. I Storbritannien och Irland är det exempelvis vanligare med tekniska restriktioner, i form av mjukvarubaserade filter, etc., än i andra europeiska länder (Pasquier, Simoes & Kredens, 2012). Sverige utmärker sig genom att föräldrarna är mindre kontrollerande än EU-genomsnittet, däremot är svenska föräldrar mer benägna att nyttja aktiv medling av sina barns internetanvändning jämfört med genomsnittsföräldern inom EU (von Feilitzen, Findahl & Dunkels, 2011). Sammantaget är det således mycket vanskligt att försöka finna ett generellt forskningsstöd för att enskilda demografiska faktorer påverkar föräldramedling i endera riktningen. Med detta i beaktande följer här ändå ett resonemang kring hur de tre socio-demografiska faktorerna: familjeutbildning, familjeinkomst och föräldrarnas födelseland, påverkar föräldramedling i barngrupperna 9–12 år respektive 13–18 år.

FÖRÄLDRARS FÖDELSELAND

Huruvida föräldrarnas födelseland har någon generell betydelse för hur föräldramedlingen utformas är svårt att fastslå. Det finns emellertid några mönster som indikerar att födelseland har en viss betydelse för graden av aktiv föräldramedling. Barn med två föräldrar födda utomlands talar i mycket högre utsträckning med sina föräldrar om läsning (av böcker och tidningar), detta gäller framförallt bland 9–12-åringar (här är skillnaden hela 25 och 23 procentenheter, jämfört med de övriga grupperna), skillnaden återfinns även bland 13–18-åringar (här är skillnaden 10 respektive 8 procentenheter). I relation till övriga medieaktiviteter är det vanligare med aktiv medling i familjer med två utlandsfödda föräldrar i gruppen 9–12 år. Bland 13–18-åringar återfinns inget indikativt mönster överhuvudtaget.

Avseende restriktiv medling av barns medietid, har färre barn i gruppen 9–12 år med två föräldrar födda utomlands, regler för hur sent de får använda medier (detta gäller alla fyra medieaktiviteter) jämfört med barn vars föräldrar är utlandsfödd/svenskfödd respektive där båda föräldrarna är svenskfödda. Det är däremot en större andel barn med två utlandsfödda föräldrar som har regler kring hur lång tid de får använda me-

dier, således är förhållandet mellan föräldrarnas ursprung och andelen barn som har tidsrestriktioner kring ”hur lång tid” omvänt mot hur det ser ut i fråga om ”hur sent”. Orsaken till detta är dock mycket svårtydd. I barngruppen 13–18 återfinns ett likartat mönster avseende restriktioner om hur sent barnet får använda medier, dvs. andelen barn med två föräldrar födda utomlands som har regler för ”hur sent” är mindre jämfört med de andra två grupperna. Bland 13–18-åringar tycks inte föräldrarnas födelseland ha någon större påverkan på restriktioner av hur lång tid barnet får använda medier. Detta gäller alla fyra medieaktiviteter. Sammantaget tyder det på att invandrade föräldrar är mindre restriktiva kring hur sent barnet får använda medier men mer restriktiva kring hur lång tid barnet får nyttja medier (i gruppen 9–12) och generellt mindre restriktiva när barnet blir äldre (13–18), jämfört med de övriga två föräldrargrupperna.

FÖRÄLDRARS UTBILDNINGSNIVÅ

I gruppen 9–12 år återfinns inga tydliga mönster avseende aktiv medling och familjens utbildningsnivå, de skillnader som finns är mycket små och genomgående arbiträra. Bland 13–18-åringar återfinns däremot en mycket stor skillnad i aktivt medlande av läsning (böcker och tidningar) beroende på familjens utbildningsnivå. 21 % av barnen där föräldrarna har en låg utbildningsnivå uppger att de brukar få aktiv medling kring läsande, motsvarande andel i familjer med medelutbildade föräldrar, och i familjer där föräldrarna har en hög utbildningsnivå, är 30 % respektive 51 %. Sambandet mellan bokläsande och utbildningsnivå är sedan tidigare allmänt känt. I relation till de övriga medieaktiviteterna spelande, internetanvändning och tv-/filmtittande är skillnaderna avseende utbildningsnivå modesta, och de uppvisar inte heller några tydliga mönster.

Föräldrarnas utbildningsnivå har en viss inverkan på andelen barn som har tidsrestriktioner. Bland 9–12-åringar finns det ett entydigt mönster som visar på att ju högre utbildning föräldrarna har, desto fler har restriktioner som begränsar hur sent barnet får använda medier. Skillnaden är dock inte särskilt stora, som störst är de avseende internetanvändning, 63 % av barnen till lågutbildade föräldrar har regler och 75 % av barnen till högutbildade föräldrar har regler. De finns även vissa skillnader avseende hur lång tid 9–12-åringarna får använda medier, dessa uppvisar dock inget tydligt mönster. I åldersgruppen 13–18 uppträder ett identiskt mönster som i gruppen 9–12, men här är skillnaderna betydligt större. Här är skillnaderna som minst tio procentenheter (internetanvändning) och som mest 14 procentenheter (tv-/filmtittande). Värt att notera är att hela 42 % av 13–18-åringarna med högutbildade föräldrar har restriktioner för hur sent de får titta på tv/film. Barn med högutbildade föräldrar har således regler som begränsar medieanvändningen i tid, i högre utsträckning än barn till låg- och medelutbildade föräldrar – och skillnaderna blir större när barnen är äldre.

FAMILJEINKOMST

Analysen av hur familjeinkomst påverkar föräldramedling utgår ifrån en inkomstvariabel med två extremvärden, den rikaste respektive fattigaste tiondelen. Inkomstvariabeln baseras på de lägsta respektive högsta decilerna (tiondelarna) av disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet, vilket gett en dikotom variabel: låginkomstföräldrar och höginkomstföräldrar. Analysen visar att familjeinkomst inte har någon större betydelse för graden av aktiv föräldramedling. Det finns en svag tendens att låginkomstföräldrar till barn 9–12 år i något större utsträckning nyttjar aktiv medling. Detta gäller alla medieformer med undantag för bokläsning, där det inte märks någon sådan skillnad. I gruppen 13–18 år finns ingen tydlig tendens överhuvudtaget, de synliga skillnaderna är mycket små.

Sett till skillnader i tillämpandet av restriktiv medling, tenderar en något högre andel barn (9–12 år) i höginkomstfamiljer ha regler om hur sent de får använda mediaer, och en något högre andel barn i låginkomstfamiljer har regler kring hur lång tid. I åldersgruppen 13–18, märks samma tendens, men här är skillnaderna betydligt mer framträdande (mellan 11–13 procentenheters skillnad avseende ”hur sent”, och mellan 3–7 procentenheter avseende ”hur lång tid”). Skillnaderna i förhållandet mellan restriktiv medling och inkomstnivå är överlag mycket svårtolkade. Möjligen kan skillnaden delvis förklaras med att föräldrar i den lägsta inkomstpercentilen kan vara hemma mer (p.g.a. arbetslöshet eller deltidsarbete) och på så sätt ha större kontroll över barnens medieanvändning.

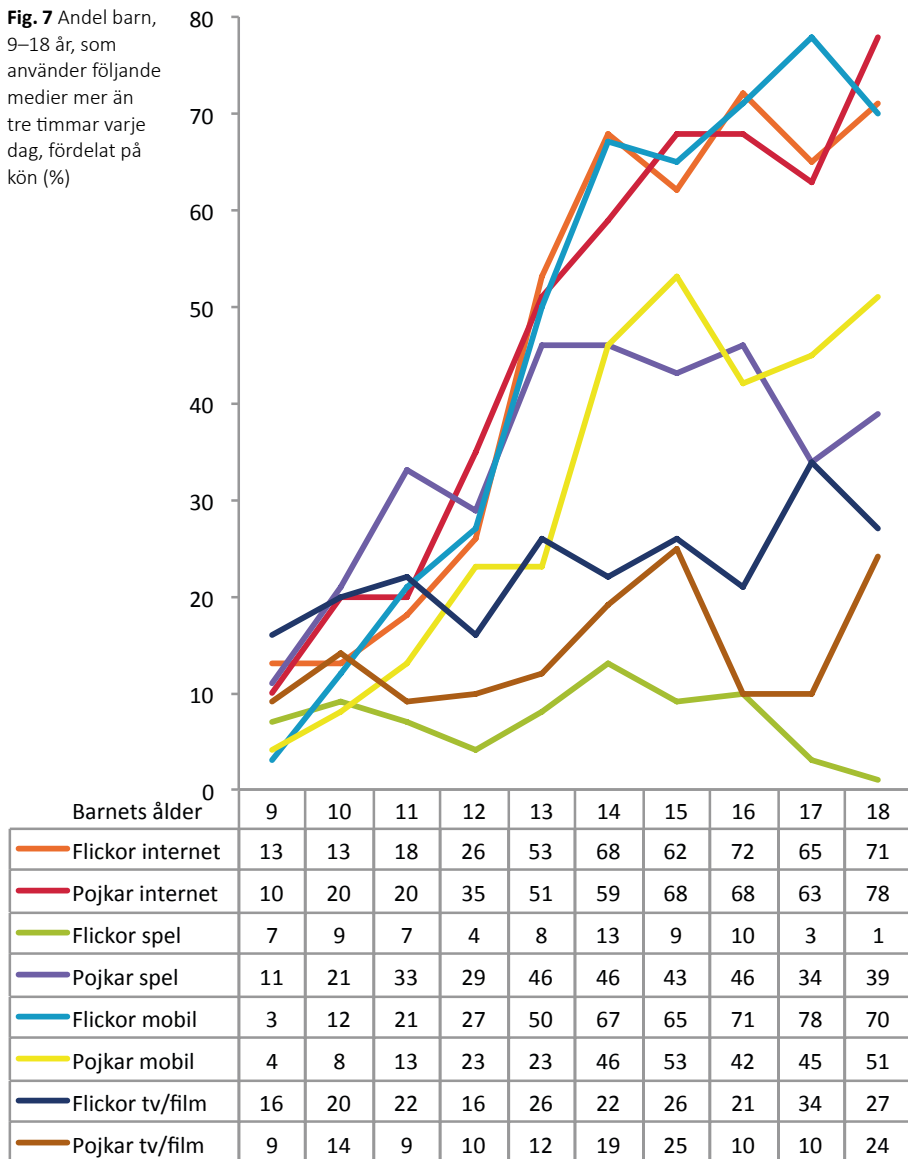
Familjekonflikter

I de frågor som rör familjekonflikter i relation till barnens medieanvändning, har barnen fått svara huruvida de ”brukar bli osams” med sina föräldrar (eller andra vuxna som man bor med). Frågorna indikerar således att den medierelaterade konflikten måste vara någorlunda återkommande för att räknas samt att den *uppfattas* som en konflikt av barnet (Canary & Canary 2013:5). Upplevelsen av att vara osams kan värderas olika starkt/tydligt beroende på barnets ålder. Ett äldre barn som är van vid att argumentera med sina föräldrar kanske inte upplever två skilda åsikter, en diskussion kring ett regelverk, eller en specifik händelse som en konflikt, medan ett yngre barn kanske uppfattar alla meningsskiljaktigheter som att vara ”osams”.

Enkätfrågorna gör också en åtskillnad mellan konflikter som härrör ur tidsåtgång, två frågor mäter konflikter relaterat till tidsåtgång; konflikter som härrör ur *hur lång tid* samt *hur sent* ett barn använder medierna, och en fråga mäter konflikter som gäller *medieinnehåll*.

Resultaten visar entydigt att tidsåtgång är en betydligt större källa till barn–föräldrakonflikter än medieinnehåll. För att sätta andelen tidskonflikter i relation till hur

Fig. 7 Andel barn, 9–18 år, som använder följande medier mer än tre timmar varje dag, fördelat på kön (%)

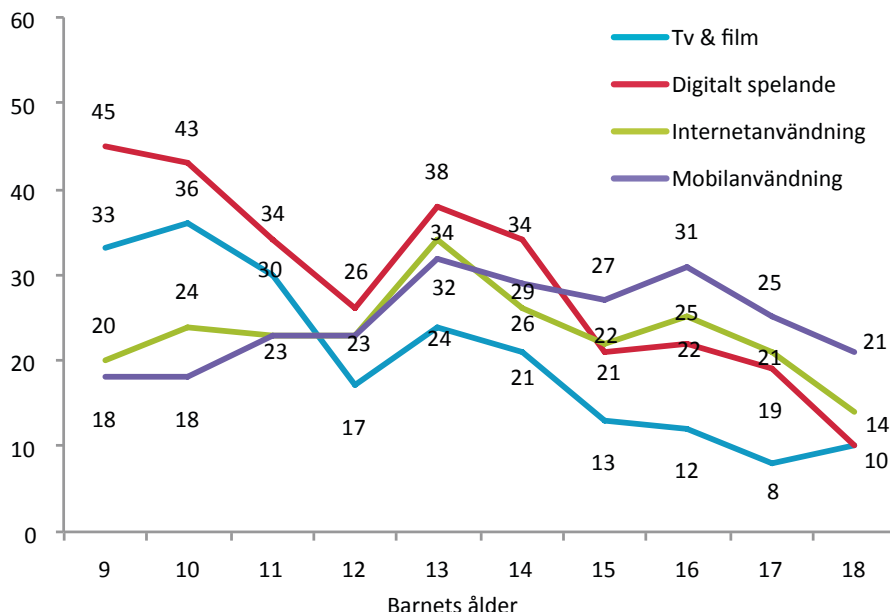

mycket tid barn ägnar åt medieanvändning, redovisas först hur stor andel av barnen som använder olika medietyper mer än tre timmar varje dag (se figur 7). Resultaten är nedbrutna på kön.

Resultaten indikerar att andelen barn som använder medier mer än tre timmar per dag ökar ju äldre barnet är, avseende de flesta medieaktiviteter.

Sett till konflikter med föräldrarna (se figur 8) är mängden (tidsåtgången) digitalt

Fig. 8 Andel barn, 9–18 år, som uppger att de brukar bli osams med sina föräldrar avseende tidsåtgång vid medieanvändning (%)

spelande (hit räknas konsolspel, datorspel och spel på surfplatta/mobiltelefon) den vanligaste konfliktkällan fram tills dess att barnet fyller 14 år. För barn mellan 15 och 18 år är det tidsåtgången i mobiltelefonanvändningen som är den vanligaste källan till konflikter. Den generella tendensen är att andelen barn som brukar bli osams med sina föräldrar om medieanvändning minskar i takt med att barnet blir äldre, med undantag för en liten ökning av konflikter i de tidiga tonåren. Forskning (Canary & Canary, 2013:89) visar att *alla* barn–föräldrakonflikter (samt andra generationskonflikter) tenderar att öka när barnet inträder adolescensen, vilket kan förklara den påtagliga uppgången av medierelaterade konflikter vid 13 års ålder.

Den fallande tendensen (i relation till barnets ålder) är tydligast i konflikter som rör tidsåtgången i digitalt spelande samt i tidsåtgången för tv- och filmtittande. Konflikter som härrör ur tidsåtgången av mobiltelefonanvändning ökar dock från 9 år fram till och med 13 år, för att sedan vara relativt konstant fram tills dess att barnet fyller 17 år. Skillnaderna mellan konflikter i relation till de olika medietyperna är störst bland de yngsta barnen. Detta kan till stor del förklaras med att barnen använder fler olika medier och kommunikationsverktyg ju äldre de blir, således blir konflikterna också mer jämnt fördelade mellan de olika medierna.

Konflikterna är som störst när barnen är yngre (9–11 år, med en viss uppgång när barnet är 13 år). Däremot använder yngre barn medier i mindre utsträckning jämfört med äldre barn (se figur 7). Andelen barn som ofta har konflikter minskar ju äldre

Fig. 9 Andelen barn som ofta har tidsrelaterade konflikter i förhållande till restriktiv medling 9–12 år, endast användare (%)

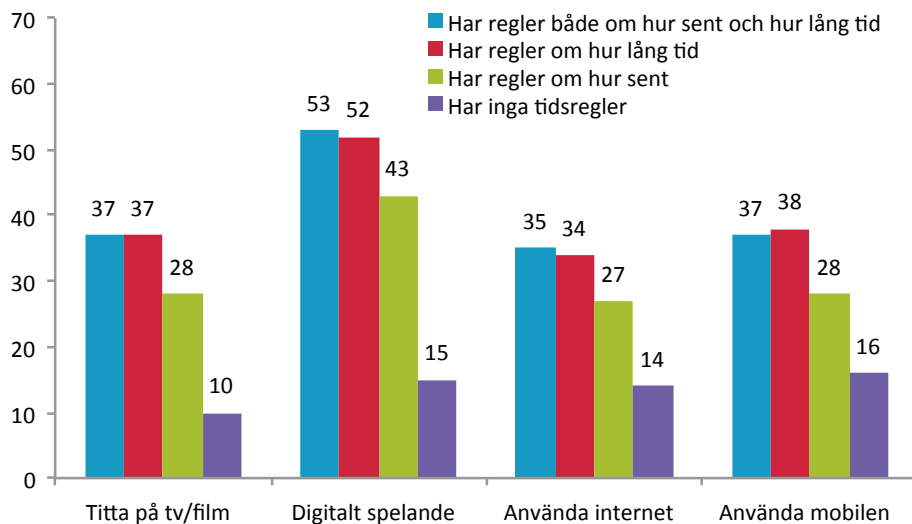
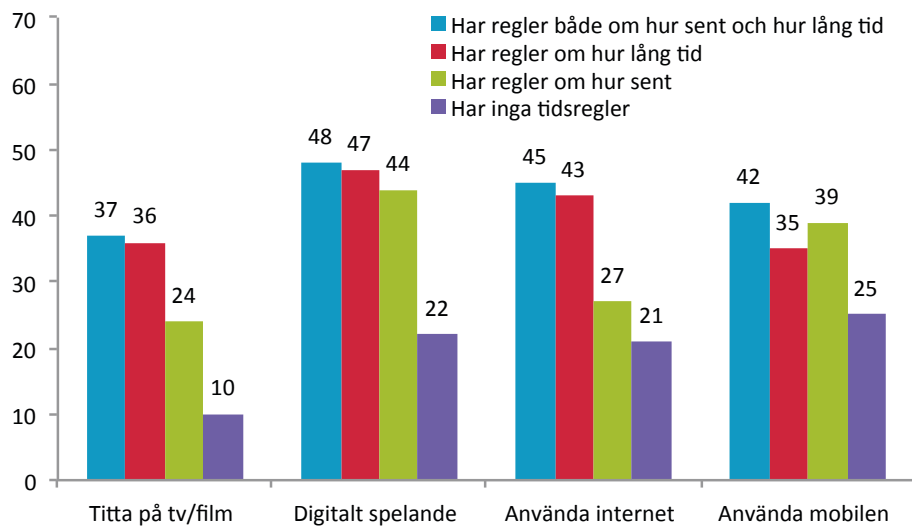

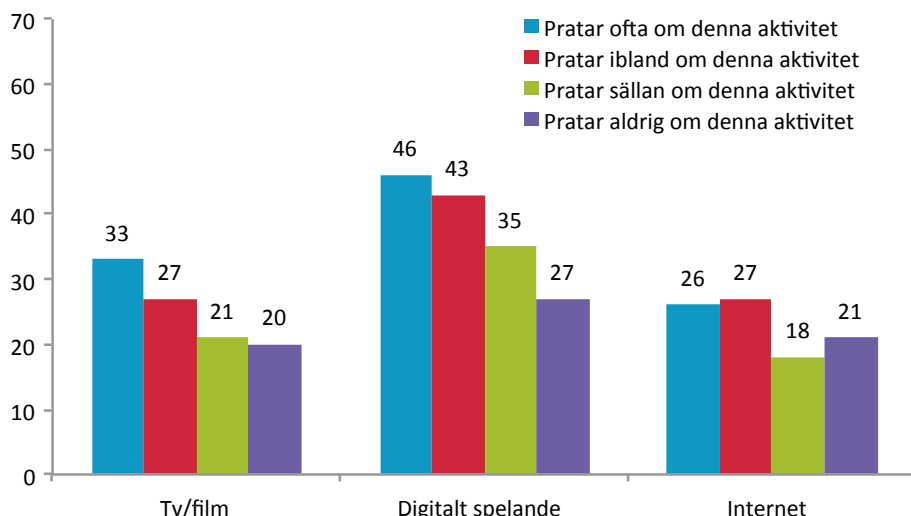
Fig. 10 Andelen barn som ofta har tidsrelaterade konflikter i förhållande till restriktiv medling 13–16 år, endast användare (%)

barnen är samtidigt som andelen barn som uppger att de använder medier mer än tre timmar per dag blir ökar ju äldre barnet är.

Konflikter uppstår i mycket högre utsträckning när föräldrar tillämpar en mer restriktiv hållning avseende medieanvändningens tidsåtgång. Skillnaderna i andelen barn

Fig. 11 Andelen barn som ofta har tidsrelaterade konflikter i förhållande till graden av aktiv medling, endast användare 9–12 år (%)

som ofta har tidsrelaterade konflikter är upp till fyra gånger mellan barn som har tidsregler och de barn som inte har några regler alls (se figur 9 & 10).

Att restriktiv medling leder till konflikter är mycket tydligt om man jämför med de barn som inte har några regler avseende tidsåtgången. Skillnaderna är överlag mycket stora. Barn som har regler om hur ”lång tid” de får använda en viss medietyp har också oftare konflikter än barn som har regler om ”hur sent” de får använda medier. Detta gäller dock inte mobiltelefonanvändning bland 13–16-åringar, här är det något vanligare med konflikter bland de barn som har regler om ”hur sent” de får använda telefonen. De barn som har båda formerna av regler är också de som i störst utsträckning uppger att de hamnar i tidsrelaterade konflikter med föräldrarna. Samma mönster som redovisas i figur 9 och 10 återfinns bland 17–18-åringar, i denna grupp är det dock, generellt, en lägre andel som uppger att de har tidsrelaterade konflikter (se även figur 8 för en översikt över mediekonflikter fördelat på enskilda åldersgrupper).

Även aktiv medling av barns medieanvändning korrelerar positivt med andelen barn som ofta har tidsrelaterade konflikter med föräldrarna, detta är tydligast bland 9–12-åringarna (se figur 11). Aktiv medling förstås här som att föräldrar samtalar med barnet om medieanvändning.

Även bland 13–16-åringarna finns det ett samband mellan aktiv medling av digitalt spelande och andelen som ofta har konflikter med föräldrarna om tidsåtgången vid digitalt spelande, här uppger 58 % av de som ”pratar ofta” med föräldrarna om spelande att de ofta har tidsrelaterade konflikter, jämfört med 25 % bland de som aldrig talar med föräldrarna om spel, endast spelare har inkluderats i analysen. Inga motsvarande skillnader framträder i relation till tv/film och internet.

Fig. 12 Andel barn, 9–18 år, som uppger att de brukar bli osams med sina föräldrar avseende innehåll (%)

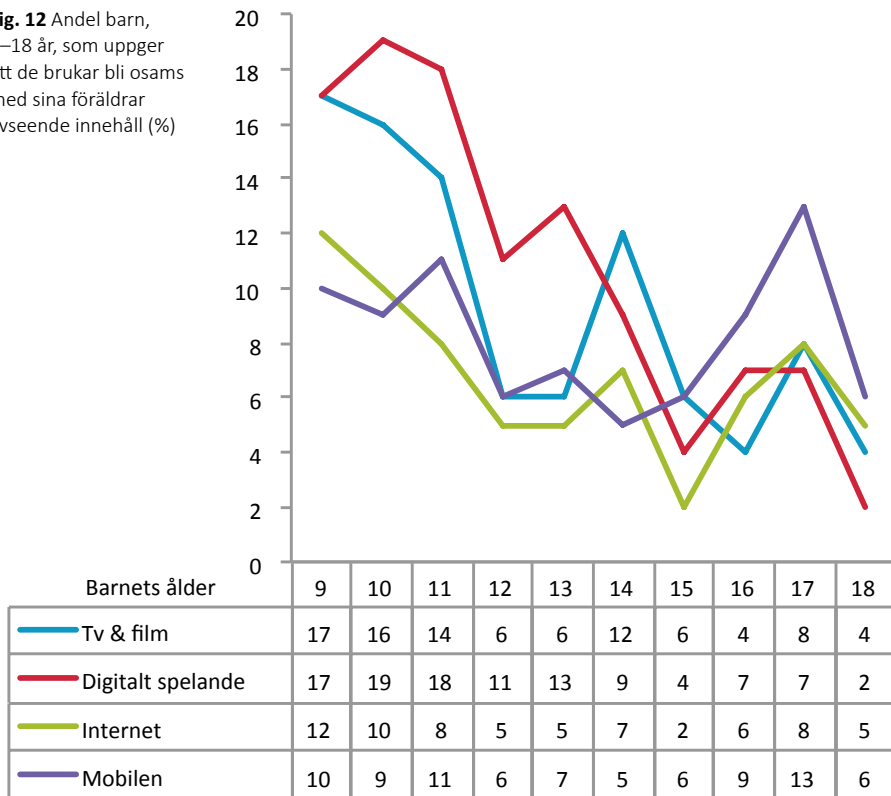
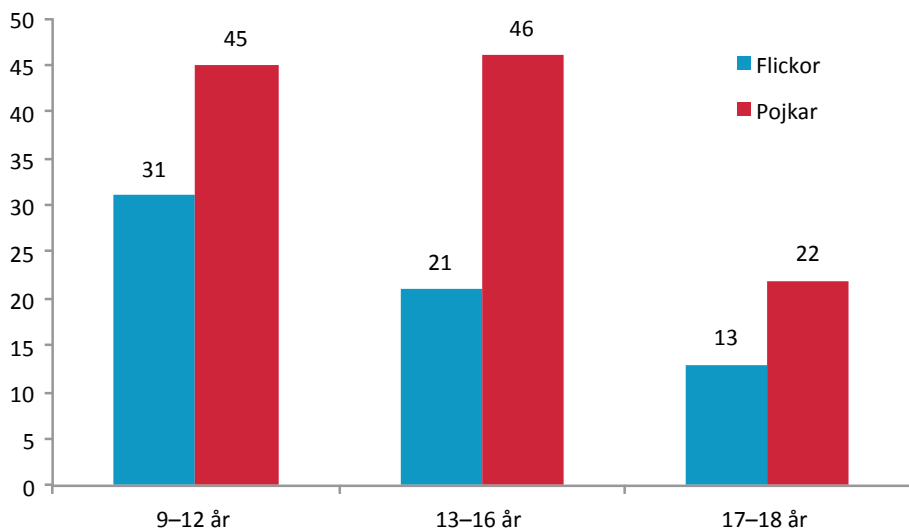

Fig. 13 Andelen aktiva spelare som brukar hamna i speltidsrelaterade konflikter med föräldrarna, fördelat på kön (%)

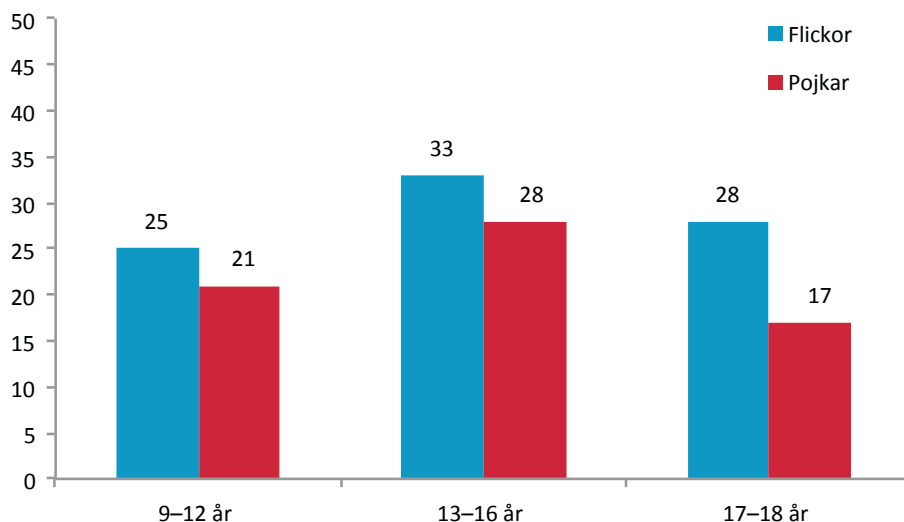
Att barn vars föräldrar tillämpar aktiv medling i högre utsträckning uppger att de har konflikter med föräldrarna kan bero på ett större föräldraengagemang avseende barnens medieanvändning. Att föräldrar som ofta talar med barnet om medieanvändning också hamnar i konflikt med barnet blir en konsekvens av att medieanvändningen tar större utrymme i den kommunikativa relationen mellan barn och föräldrar. Kort sagt, om man inte pratar med barnet om medieanvändning, finns det också mindre orsaker till konflikter om desamma.

Det finns också konflikter som härrör ur det medieinnehåll som barn tar del av (se figur 12). Överlag är dock andelen barn som anger att de brukar bli osams med sina föräldrar över medieinnehåll liten – den överstiger aldrig en femtedel sett till varje enskild medieform. När innehållsrelaterade konflikter förekommer är de vanligare bland yngre barn (9–11 år), och då avser konflikterna framförallt spelennehåll och tv-/filminnehåll. Bland pojkar i åldern 9–12 år uppger 22 % att de brukar bli osams med sina föräldrar kring vilka spel de spelar, detta kan jämföras med 8 % bland flickor i samma ålder.

SKILLNADER MELLAN POJKAR OCH FLICKOR

Det är överlag mycket små skillnader mellan andelen pojkar och flickor som uppger att de brukar bli osams med sina föräldrar/vårdnadshavare kring tidsåtgången vid sin medieanvändning. Det finns dock två tydliga undantag. Det är stor skillnad mellan andelen pojkar och andelen flickor som anger att de brukar bli osams med sina föräldrar om tidsåtgången vid digitalt spelande, och det är stor skillnad mellan andelen pojkar respektive flickor i åldrarna 17–18 år som anger att de brukar bli osams med sina föräldrar om tidsåtgången vid mobiltelefonanvändning. Sett till konflikter som härrör ur barns speltid (här avses alla former av digitalt spelande), är det mycket vanligare med konflikter bland pojkar, skillnaden är tydligast bland 13–16-åringar, här uppger 46 % av alla spelande pojkar att de brukar bli osams avseende tidsåtgången, motsvarande siffra hos flickor är endast 21 % (se figur 13). Till stor del kan denna könsskillnad förklaras av att pojkar ägnar mer tid åt spelande jämfört med flickor (se figur 7). En intressant skillnad är att andelen barn som uppger att de brukar bli osams om speltid ökar (marginellt) för pojkar mellan åldersgrupperna 9–12 och 13–16 år, medan den minskar med 10 procentenheter bland flickor mellan samma åldersgrupper, detta trots att andelen flickor som spelar mer än tre timmar/dag ökar något i åldrarna 13–16 år (se figur 7).

Om vi beaktar konflikter som härrör ur tidsåtgången för mobilanvändning, är det vanligare med konflikter bland flickor än bland pojkar och skillnaden är störst bland 17–18-åringar. Här uppger 31 % av flickorna att de brukar bli osams avseende mobilanvändning, motsvarande siffra hos pojkar är knappt 20 % (se figur 14). Till stor del kan denna könsskillnad förklaras av det faktum att flickor använder sin mobiltelefon mer än pojkar (se figur 8). Om vi beaktar andelen högkonsumenter (de som använder en medieform mer än tre timmar på en dag) så är skillnaderna mellan flickor och

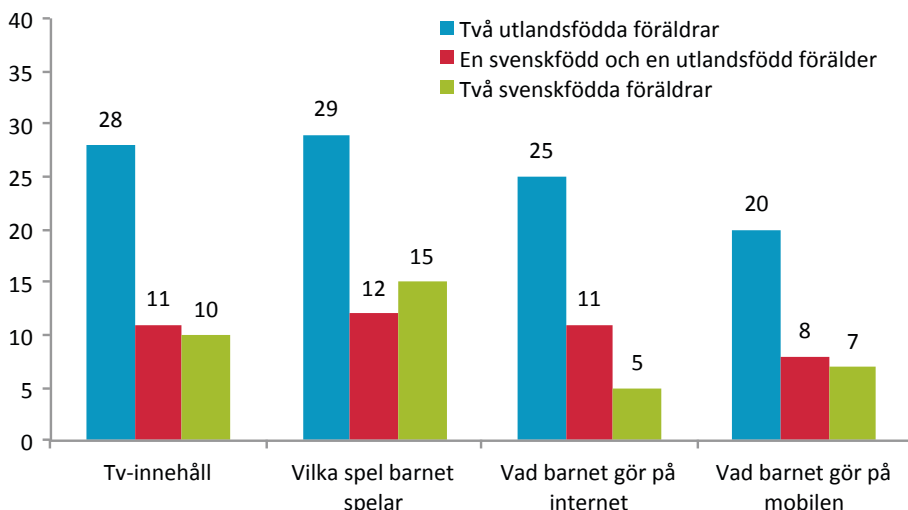
Fig. 14 Konflikter om mobiltid bland barn som använder mobiltelefoner, fördelat på kön (%)

pojkar marginella upp till 12 års ålder. Mellan åldrarna 13 till 14 år ökar både den generella användningen och skillnaderna mellan könen. Vid 17 års ålder är 78 % av flickorna högkonsumenter av mobilen men ”bara” 45 % av pojkarna. Detta förklarar sålunda de ökande skillnaderna mellan flickor och pojkar i fråga om de familjekonflikter som härrör ur tidsåtgången av mobilanvändande.

FÖRÄLDRARS FÖDELSELAND

Utöver barnets kön och ålder finns det ytterligare några demografiska skillnader som påverkar graden av barn–föräldrakonflikter. Överlag är andelen konflikter som härrör ur medieinnehåll tämligen liten (se figur 12). Det finns dock ganska stora skillnader mellan barn som har föräldrar födda i Sverige och barn med utlandsfödda föräldrar avseende innehållsrelaterade konflikter.

I gruppen med barn i åldrarna 9–12, och som har en förälder som är född i Sverige samt en förälder som är född utomlands, framträder endast små skillnader jämfört med barn som har två svenskfödda föräldrar gällande innehållsrelaterade konflikter. Dessa skillnader uppvisar inte heller något specifikt mönster. Däremot återfinns relativt stora skillnader mellan barn där båda föräldrarna är födda utomlands och barn där minst en förälder är född i Sverige (se figur 15). Däremot återfinns inga påtagliga skillnader avseende tidsrelaterade konflikter. Vad gäller digitala spel, så uppger 29 % av 9–12-åringarna med utlandsfödda föräldrar att de brukar bli osams med sina föräldrar om vilka spel de brukar spela. Motsvarande andel bland barn med en svenskfödd förälder är 12 % (och 15 % bland barn med två svenskfödda föräldrar). Bland pojkar 9–12

Fig. 15 Konflikter om medieinnehåll relaterat till föräldrars födelseland, 9–12-åringar (%)

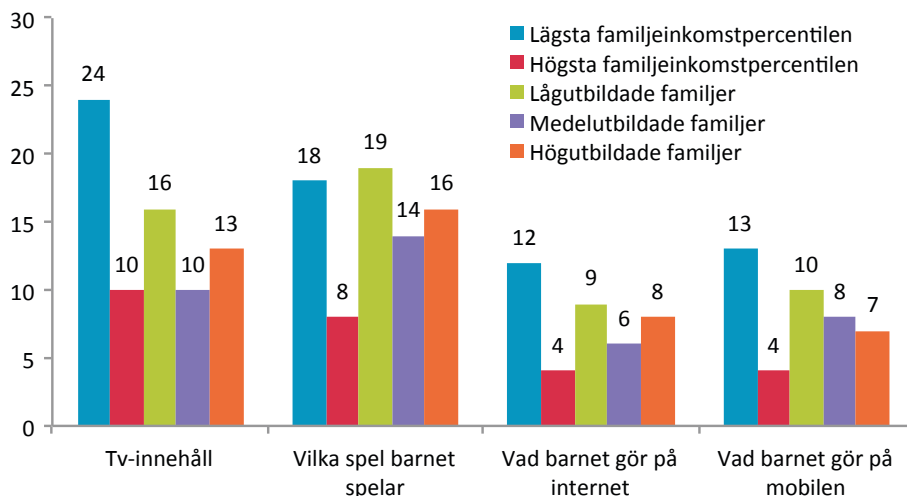
är med två utlandsfödda föräldrar uppger 42 % att de brukar bli osams med sina föräldrar om vilka spel de spelar.

Störst skillnad mellan de olika grupperna återfinns i konflikter om vad barn gör på internet, 25 % av barnen med två utlandsfödda föräldrar uppger att de brukar bli osams med sina föräldrar avseende vad de gör på internet, motsvarande andel av 9–12-åringar med två svenskfödda föräldrar är 5 % (se figur 15). Även i åldersintervallet 13–16 år skillnaderna mellan barn som har två utlandsfödda föräldrar och de övriga två grupperna stor. Andelen som blir osams minskar ju äldre barnen blir, men skillnaderna mellan barn med utlandsfödda föräldrar och barn med minst en svenskfödd förälder ökar. Detta gäller framförallt konflikter om vad barnet gör på internet och på mobilen. Bland barn med två utlandsfödda föräldrar har 15 % respektive 12 % ofta konflikter om vad de gör på internet och mobilen, motsvarande andel i gruppen med två svenskfödda föräldrar är 3 % respektive 2 %.

FAMILJEINKOMST OCH FÖRÄLDRARNAS UTBILDNINGSNIVÅ

I åldersintervallet 9–12 återfinns stora skillnader avseende föräldrarnas inkomst och konflikter kopplade till medieinnehåll. Tydligt är att konflikter om medieinnehåll i högre utsträckning förekommer i familjer som hamnar i den lägsta familjeinkomstdecilen (se figur 16). Störst är skillnaderna avseende vad barnet gör på mobilen, där är konflikter i låginkomstfamiljer drygt tre gånger så vanligt förekommande (13 %) jämfört med motsvarande konflikter i höginkomstfamiljer (4 %). Detta kan delvis förklaras med att barn med två utlandsfödda föräldrar är överrepresenterade i den lägsta inkomstdecilen (se även tabell 2 och 3).

Fig. 16 Konflikter om medieinnehåll relaterat till familjeinkomst och föräldrars utbildningsnivå, 9–12-åringar (%)

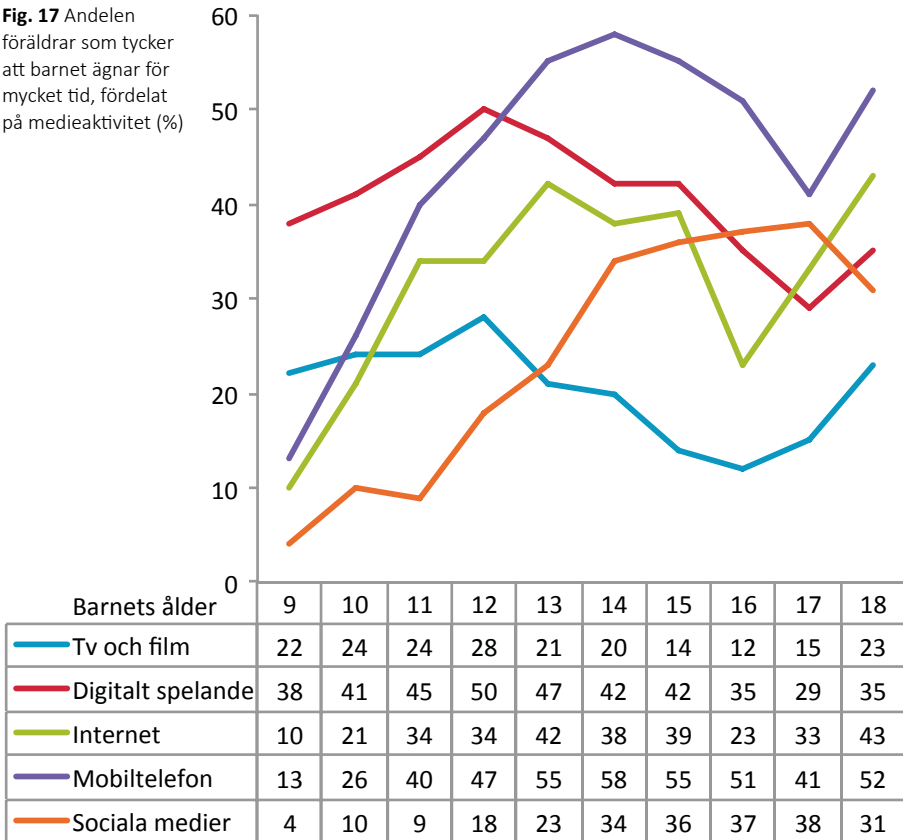
Konflikter om tv-innehåll är vanligast bland barn till låginkomsttagare, medan spel-innehåll är den vanligast förekommande orsaken till konflikt sett till utbildning. Avseende föräldrars utbildningsnivå är skillnaderna mellan låg-, medel och högutbildade familjer mycket små. Det är dock något vanligare med konflikter om medieinnehåll i familjer med lågutbildade föräldrar.

Föräldrarnas perspektiv på barnens medieanvändning avseende tidsåtgång

Det är tydligt att föräldrarnas oro, eller negativa attityd till tidsåtgången i barnens medieanvändande ökar ju äldre barnet blir för att kulminera hos föräldrar till barn i 14-årsåldern (se figur 17). Efter 14-årsåldern minskar andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid med medier något. Detta gäller dock inte internetanvändning och användningen av sociala medier – här är andelen föräldrar som tycker barnet ägnar för mycket tid åt dessa aktiviteter störst i grupperna 18 år respektive 17 år. Följaktligen är den allmänna tendensen att föräldrarna blir mer bekymrade över tidsåtgången i utvecklingsperioden 9–14 år, samtidigt som andelen barn som anger att de brukar bli osams med föräldrarna avseende tidsåtgång minskar i samma åldersspann (undantaget mobiltelefonanvändande) (se figur 8). Digitalt spelande är den medieaktivitet som störst andel föräldrar anser att barnet ägnar för mycket tid åt i åldrarna 9–12, och i åldrarna 13–18 är det mobiltelefonanvändning.

Det finns några intressanta resultat att särskilt reflektera över. För det första är föräldrarnas negativa attityd till barnets tv-tittande är ganska svag (i relation till annat

Fig. 17 Andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid, fördelat på medieaktivitet (%)

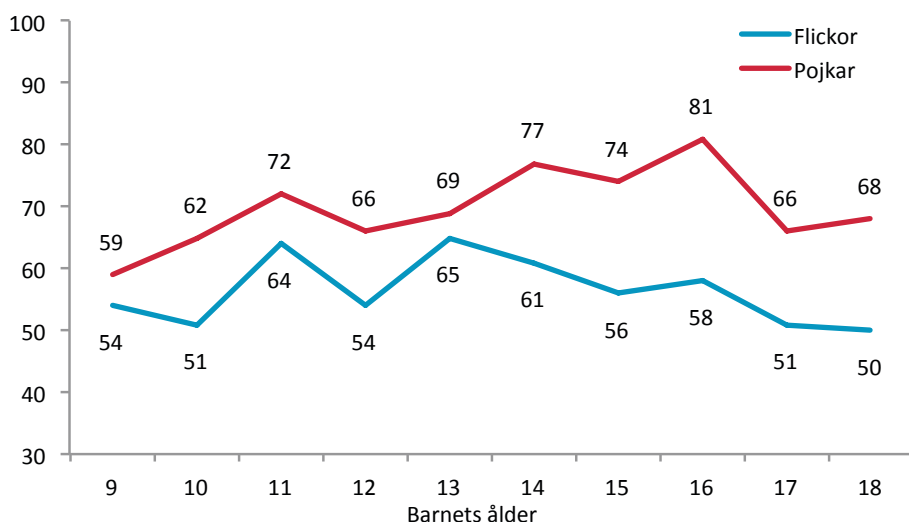
medieanvändande). Andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid åt tv och film är störst bland 9-åringar och i åldrarna 12–18 år är tv- och filmtittande den medieanvändningsform som föräldrarna i minst utsträckning tycker att barnen ägnar för mycket tid åt (se figur 17). För det andra är mobiltelefonanvändning den näst vanligaste medieformen som föräldrar anser att barnet ägnar för mycket tid åt redan vid 10 års ålder, och den medieform som föräldrar i högst utsträckning tycker upptar för mycket tid hos barnen i åldrarna 13–18 år. För det tredje är andelen föräldrar som tycker att barnet ägnar för mycket tid åt digitalt spelande och åt tv/film relativt konstanta oavsett barnets ålder. Avseende tv/film är skillnaderna inte mer än 10 procentenheter och avseende digitalt spelande 16 procentenheter, mellan lägsta respektive högsta andelen. Attityden till dessa aktiviteter uppvisar således en viss kontinuitet sett till barnens ålder.

Det går inte att påvisa något positivt samband mellan andelen tidsbetingade konflikter och föräldrarnas (negativa) uppfattning om barnens medieanvändning i fråga om tidsåtgång, utan resultatet pekar snarare åt det motsatta hållet – trots att föräldrar-

nas missnöje med tidsåtgången för barnens medieanvändning ökar, så minskar konflikterna. Detta kan synas paradoxalt, men det finns åtminstone två sannolika förklaringar till detta. För det första så ökar barnens medieanvändning i takt med att deras autonomi ökar. Barnens möjlighet att själv bestämma över medieanvändningen leder alltså till ökad användning i tid. När föräldrarnas regler blir färre och föräldramedlingen mer tillåtande, ökar föräldrarnas negativa attityder gentemot tidsåtgången – detta eftersom föräldrarnas inflytande över barnens medieanvändning minskar (se även Mesch, 2006a). Konflikterna minskar helt enkelt eftersom barnen får större frihet i sin medieanvändning. En annan förklaring har att göra med det faktum att ”konflikter” mäts ur barnets perspektiv, yngre barn identifierar tydligare de tillfällen då man blir osams med sina föräldrar än vad äldre barn gör. Konflikter och hanteringen av konflikter internaliseras och normaliseras i familjesocialiseringsprocessen över tid, dvs. ju äldre barnet blir, så tillgodogör sig barnet kognitiva och praktiska redskap att hantera konflikter med föräldrarna.

Ju mer tid barnet ägnar åt medierelaterade aktiviteter, desto mindre tid får barnet över till andra aktiviteter. Många föräldrar anser att deras barns medieanvändning är för omfattande, samtidigt som de anser att barnet borde ägna mer tid åt annat. Exempelvis anser en dryg tredjedel av de tillfrågade föräldrarna till 14–15-åriga pojkar att deras barn ägnar för lite tid åt sport och träning. Bland föräldrar till flickor i 15–17 år är siffrorna högre, cirka 40 % anser att barnen ägnar för lite tid åt fysiska aktiviteter. Föräldrar menar också att barnen ägnar för lite tid åt skolarbete och läsläsning, en knapp

Fig. 18 Andel föräldrar som tycker barnet ägnar för lite tid åt läsning av böcker och tidningar, fördelat på kön (%)

tredjedel av föräldrarna till flickor mellan 13–16 och mer än hälften av föräldrarna till 15-åriga pojkar anser att deras barn ägnar för lite tid åt läxor och skolarbete. 39 % av föräldrarna till 14-åringar (oaktat barnets kön) anser att deras barn ägnar för lite tid åt läxor och skolarbeten på sin fritid.

Den aktivitet som störst andel föräldrar tycker att barnet ägnar för lite tid åt är läsning av böcker och tidningar. Det finns dock tydliga skillnader beroende på om barnet är pojke eller flicka. Bland föräldrar till barn 9–12 år visar analysen att föräldrar till pojkar i högre utsträckning anser att barnet ägnar för lite tid åt läsning. Det är bara bland föräldrar till 9- och 13-åringar som det inte finns någon påtaglig skillnad mellan föräldrar till pojkar respektive flickor. I åldrarna 14–18 blir könsskillnaderna återigen tydliga – bland föräldrar till pojkar i 16-årsåldern anser hela 81 % att barnet ägnar för lite tid åt böcker och tidningar. Detta kan jämföras med 58 % av föräldrarna till flickor i samma ålder (se figur 18).

6. Barns och föräldrars uppfattningar om medieanvändning och konflikter i familjen

I föreliggande kapitel redovisas analyserna av kvalitativa intervjudata med 16 barn och 14 föräldrar. Både analysen och framställningen är tematisk och syftar till att synliggöra de intervjuade barnens och föräldrarnas attityder, erfarenheter och reflektioner kring medieanvändning och konflikter inom familjen. Inledningsvis beskrivs barnens mobila medieanvändning, samt de uppfattningar barnen och föräldrarna har kring mobiltelefonen. Sedan följer redogörelser för barnens och föräldrarnas uppfattningar om medierelaterade risker, digitalt spelande samt genusaspekter på barnens medieanvändning. Avslutningsvis diskuteras hur barnen och föräldrarna hantear konflikter och potentiella konfliktsituationer, hur barnens medieanvändning kan förstås som en del av lokala mediekulturer, samt några reflektioner kring tillvaron utan medier.

Barns mobilliv

Barns och ungdomars tillvaro formas av hur de använder och interagerar med sina mobiltelefoner – telefonen utgör ett vardagligt redskap och barns nyttjande är tämligen omfattande. 56 procent av alla 10-åringar använder mobiltelefonen varje dag, bland 12-åringar är andelen 83 procent och från 14 års ålder använder mer än hälften av alla barn i Sverige sin smarta telefon mer än tre timmar per dag (Statens medieråd, 2015a). Den omfattande användningen av smarta telefoner innebär att den blivit ett redskap som formerar barns vardagspraktiker. Exempelvis används telefonen till att kommunicera med kamrater, för att spela spel och för att lyssna på musik. De smarta telefonerna har också blivit verktyg i en egen, personligt färgad, medieproduktion, barn tar bilder, spelar in filmer och ljud, och delar sitt egenproducerade innehåll med andra i sociala nätverk. Telefonerna används följaktligen för att producera, distribuera och cirkulera en mängd medieinnehåll – och viktigast av allt, de är helt integrerade i barns vardagliga sociala samspel och lek (Forsman, 2014).

Barnens användning av smarta telefoner innebär också att de kan betraktas som

känsloladdade objekt, som på olika sätt påverkar barns relationer till varandra. De smarta telefonerna är redskap i formandet av barnens subjektivitet, i vilken känslor, erfarenheter och identitet är centrala. Det betyder att den smarta telefonen skiljer sig från andra medieapparater (eller leksaker), då de, på ett nytt sätt, härbärgerar barnets subjektiva liv (jfr Boyd, 2014).

Vidare är telefonen alltid tillgänglig, vilket gör att dess användare potentiellt alltid är tillgängliga. Den mobila utvecklingen av kommunikationsteknologi innebär att medieanvändningen lösgörs från en fysisk fixerad plats. Detta medför att telefonen utgör en källa till konflikter då barns mobila medieanvändning ökar deras autonomi – även om den samtidigt ger föräldrarna möjlighet att kommunicera med barnet, oberoende av geografisk plats. Det blir helt enkelt svårare för föräldrarna att kontrollera barnets medieanvändning. Den mobila uppkopplingen mot internet förändrar också tidsrytmen i barns fritid, att ständigt vara kontakt- och kommunicerbar omformar förutsättningarna för hur barn umgås med varandra. Bruket av smarta telefoner och andra mobila teknologier, som surfplattor, upptar en stor del av barns fritid – detta avspeglas i både föräldrars och barns upplevelser. Barnen beskriver att de använder mobiltelefonen under stora delar av sin fritid – mobilen blir en naturaliserad artefakt, dvs. den betraktas som något naturligt i livet – livet i medier.

Ibland så sitter man bara med sin mobil och så går tiden, typ en halvtimme här och en halvtimme där. Man skulle lika gärna kunna gjort läxor under den tiden. Om man tänker på hur mycket man använder sin mobil under en vecka och den tiden du lägger på sociala medier. Om man lä den tiden på skolan så skulle det räcka för att höja några betyg. (Simon 14 år)

Min syster sitter jätteofta med telefonen och jag har också börjat med det nu, att typ sitta och kolla på videos på telefonen. Då kanske jag sitter en timme, men du sitter ju inte bara, man kan ju typ rita samtidigt. Jag sitter oftast någon timme och hon kan sitta längre. (Selma 11 år)

Telefonen är en av de största grejerna jag har och den jag använder mest... vi kan hålla på väldigt länge. Ibland över tre timmar. (Aron 11 år)

Jag använder inte min telefon så mycket i skolan men på kvällarna har jag nästan alltid telefonen i handen. Jag är nästan aldrig på min dator, jag tittar mer på tv och är på telefonen. (Carin 13 år)

På bussen, på vägen hit och på vägen hem, så brukar jag sitta och titta på mobilen. När jag kommer hem brukar jag oftast hamna framför datorn, men annars så tv-

tittandet har jag nästan slutat med, eller jag hinner inte riktigt med det, då blir det inte så mycket sådant. (Cornelia 13 år)

Telefonen finns nästan alltid närvarande under barnens fritid, och i och med att den oftast är uppkopplad mot internet pockar den oavbrutet på användarens uppmärksamhet. Även tv:n eller datorskärmen kan ha en liknande uppslukande effekt på tittaren/användaren, men den stora skillnaden är att mobilen nästan alltid är fysiskt inpå användaren – dvs. den är alltid kroppsligt nära. Mobiltelefonen utgör också en central komponent i en uppmärksamhetskultur, som vi förväntas delta i – dvs. att vara uppkopplad innebär att användaren förväntas vara tillgänglig för andra. Eftersom barns fritid är nära förbunden med mobiltelefonen (eller surfplattan) som fysiskt objekt, blir dessa till en kommunikationsteknisk fond i fritidens rumsliga tillvaro. Barnet kan förvisso sysselsätta sig med annat, som exempelvis läsläsning, social samvaro med kompisar, etc. – men telefonen finns med, i handen, bredvid kroppen, på bordet, i fickan, osv. Cornelia, 13 år, beskriver det som att man ”alltid är med sin telefon”, dvs. tillvaron är att vara tillsammans med mobiltelefonen som fysiskt objekt.

Eftersom tillvaron med mobiltelefonen är naturaliserad, innebär det att känslan att vara utan telefonen kan förvandlas till ett upplevt problem. Det antyder också att den smarta telefonen kan utvecklas till ett slags tvång, dvs. barnet kan uppleva att den förlorar något om den inte är tillgänglig. Flera barn beskriver det som att det känns ”tomt” eller ”naket”, då de inte har tillgång till mobiltelefonen.

Tomt [om att vara utan mobilen]. Jag pratar ju jätteofta med mina kompisar, men vi träffas inte så ofta. (Monica 14 år)

Alltså lite naket [om att vara utan mobilen]. (Cornelia 13 år)

Vi har ett lantställe där det inte är någon täckning, men jag har fortfarande mobilen med mig bara för att det känns naket att inte ha den. Så kan man ha något offline-spel som man spelar lite på. Men det är både skönt och lite stressande. (Carin 13 år).

Föräldrar kan uppleva mobiltelefonanvändningen som ett störningsmoment i kommunikationen med barnet. Några föräldrar beskriver det som att mobiltelefonen (och annan mobil kommunikationsteknologi) hamnar ”mellan” dem och barnet, dvs. att telefonen ibland kan störa möjligheten till en öppen och direkt kommunikation med barnet. Detta ”störningsmoment” behöver inte nödvändigtvis leda till konflikter, men utgör ändå ett konkret irritationsmoment relaterat till barnets mediebruk. Mobiltele-

fonanvändningen kan avleda barnets uppmärksamhet, och föräldrarna uppfattar det som att den kommunikativa relationen med barnet i sämsta fall blir lidande.

Och jag tänker att det skulle vara roligare att prata med dem. Att de ska vara mer närvarande i nuet så här, istället för att stänga in sig, de låser ju inte dörren, men de går åt sidan och så sitter de där med hörlurarna på liksom. Då får man ju ingen kontakt, så det skulle jag tycka vara roligare om de var mer med. (Eva 47 år, tre barn)

Däremot så tror jag att det finns en tendens att man fastnar i det och man tittar inte upp, utan man är nere i en display någonstans. Antingen i en smartphone eller iPad eller någonting. Den största faran jag ser med det är att man lätt tappar kontakten med sina kompisar i verkligheten – att umgås på riktigt. (Marianne 50 år, två barn)

Mobil-pillrandet, är det enda jag skulle vilja begränsa [...] Det här att det plingar till och de måste se. Men du kan vänta med att svara på det där sms:et, du behöver inte göra det direkt. (Roger 43 år, två barn)

Men det är inte så att det är... hon försvinner inte bort i det men däremot så märker man ju det när man pratar med henne så borrar det i fickan och då måste hon ta upp den för att titta vem det är och då är hon ju liksom borta från samtalet. Det är ju liksom 80 % som är med i den aktuella diskussionen, 20% av Carolina är någon annanstans. (Sven 49 år, tre barn)

Föräldrar upplever ibland att barnet uppslukas av telefonen. Att telefonen gör det svårare för föräldern att få kontakt med barnet vägs ofta mot de fördelar som vårdnadshavare bedömer att mobilanvändning också för med sig. Det kan exempelvis handla om att barnet blir lätt att få tag på, att barnet har ett gott socialt umgänge via mobilen, eller att barnet gör roliga och kreativa saker med mobilen. Föräldrarna har alltså en kliven inställning till mobilen. Det är i regel föräldern som tillhandahållit barnets smarta telefon (samtliga informanter i denna studie hade fått telefonen av vårdnadshavarna), det vill säga, det finns en ömsesidig idé om att telefonen tillför positiva aspekter i barnets liv – samtidigt som det finns ett underliggande tvång att införskaffa en telefon för att barnet inte ska hamna utanför socialt umgänge.

Föräldrar uppfattar det vara svårare att kontrollera telefonanvändningen – framförallt i jämförelse med andra former av medieanvändning. Det innebär att de måste hantera ett relativt nytt fenomen, eller åtminstone en ny aspekt av barnets medieanvändning. Mobiltelefonen ökar föräldrarnas möjlighet att göra barnet tillgängligt

oberoende av fysisk närvaro, men den ökar också barnets autonomi i medieanvändningen.

När man tidigare bara hade tv:n så syntes det ju att man tittade på tv. Nu ser man ju inte vad de håller på med, det är stor skillnad faktiskt. (Charlotte 42 år, två barn)

Barns samvaro med kompisar behöver inte vara fysiskt rumslig, istället organiseras barns och ungas sociala relationer också i internetjänster som Kik, Snapchat, Instagram och Videofyme – i digitala rum. Det innebär att mobilanvändningen också införlivas med barnets aktiviteter i hemmet, vilket i sin tur kan innebära att föräldrarna uppfattar det som att barnet ”bara håller på med telefonen”. Föräldrars upplevelse av en förlorad kontroll synliggör en latent ambivalens i attityden till mobiltelefonen. Som redovisats i föregående kapitel är mobiltelefonanvändningen den medieform, (från det att barnet fyllt 13 år) som föräldrar anser att barnet ägnar för mycket tid åt, inte minst för att den tar allt för mycket tid i relation till andra aktiviteter – som exempelvis, läsläsning, bokläsning eller fysiska aktiviteter.

När min dotter blev av med telefonen, då hamnade hon nästan i... ja, det är riktigt problematiskt med henne. Det är nästan som att säga att hon skulle gå utan kläder till skolan. Hon reagerar extremt hårt...//...Det är väldigt oroande att...just vad som finns där och att hon har sådant fokus på det och att hon har så pass lite på sidan om. (Aina 50 år, tre barn)

Mamma och pappa ville att jag skulle ha en telefon så de kan nå mig, men sedan så har jag även sociala medier. (Tilde 10 år)

Ja, min dotter...som går i femman, hon har ju precis börjat hålla på jättemycket med sin telefon. (Charlotte 42 år, två barn)

Både barns och föräldrars karaktärisering av mobilanvändning tangerar det som Lau & Yuen (2013: 2693) kallar ”stickiness”, dvs. ett beroendeliknande tillstånd där att man känner oro (*unease*), när man inte har tillgång till telefonen. Denna känsla behöver inte på något sätt vara direkt skadlig, utan det handlar bara om att beskriva ett tillstånd där mobiltelefonen blivit en så naturlig del av tillvaron, att det upplevs problematiskt att vara utan den. Att beskriva sin medieanvändning som ett beroende är också tämligen vanligt bland barn och ungdomar (se exempelvis Boyd, 2014). Det ”beroende” som barn beskriver kring sin medieanvändning är dock något helt annat än den kliniska beroendeterm som används för att definiera missbruk.

Det är ju en så modern värld, allt du vill få fram kan du få genom din telefon. Det blir som ett beroende. Över jul var min telefon sönder i nästan två månader och man fattar inte riktigt hur beroende folk är. Första veckan hade man ju typ abstinens, man låtsades typ ha en telefon. På bussen tar ju alla upp telefonen och i sociala grupper... när man inte har sin telefon så ser man ju verkligen att alla sitter och håller på med den. De var tråkigt, det fanns ju inget att göra utan den. Jag brukar ligga i min säng och hålla på med telefonen. Igår natt var jag uppe till runt ett. Mina föräldrar brukar gå och lägga sig tidigare, men om de ser att jag ligger med telefonen eller iPadsen så brukar de säga till. Pappa tycker ofta att vi använder telefonerna och iPadsen för mycket. (Simon 14 år)

Barns mobilanvändning sker också i rumsligt kollektiva former. Barns lek kan inkludera mobilen och den fysiska samvaron kan också organiseras runt mobiltelefonen som redskap för kommunikation och lek (Forsman, 2014). På så sätt är telefonen ett helt integrerat ”medieting” (Forsman, 2014:18) som i tillfälliga stunder också upplöser gränserna mellan barns offline- och onlineliv – det innebär att den medierade samvaron, leken och kommunikationen (i mobiltelefonen) också flyter över – in i det gemensamma fysiska rummet.

Till exempel igår, så skapade jag och en kompis ett Instagram-konto tillsammans. Vi sitter ofta ihop, inte så att vi sitter i varsitt hörn och håller på. Då sitter vi tillsammans när vi håller på med medier. (Malin 11 år)

Tyvärr är det så att om man träffas ett par stycken så kan det lätt bli att alla sitter med sina telefoner, det är ett ganska vanligt scenario, att man sitter och kollar Instagram eller vadsomhelst. Man brukar inte riktigt spela mobilspel när man träffas, det är vanligare att man kollar Instagram eller Snapchat. (Simon 14 år)

De håller på med Instagram och gör mycket filmer med Videofyme och så. Och det är också så att jag inte riktigt vet hur jag ska tänka kring det, det är ju kreativt att skapa film och så. Men som sagt, jag vet inte riktigt hur jag ska bemöta det. (Charlotte 42 år, två barn)

VAD GÖR FÖRÄLDRARNA FÖR ATT HANTERA BARNETS MOBILANVÄNDNING?

För att reglera barnets mobiltelefonanvändning kan föräldrarna använda olika former av restriktiv medling. Det kan exempelvis handla om att begränsa mobilanvändningen vid tillfällen då man vill kunna ha en öppen, störningsfri kommunikation med barnet, eller så har man tider då mobiltelefonanvändningen inte tillåts överhuvudtaget. De flesta barn uppger att de har mobilfri tid när det är dags för gemensam middag med

familjen. Middagen utgör vanligtvis en ”naturlig” kommunikativ yta, här finns tid och möjlighet att diskutera sådant som rör händelser i familjemedlemmarnas vardagsliv. Här reglerar också föräldrarna sitt eget mobilbeteende, den mobilfria tiden vid middagen gäller alla familjemedlemmar. Det finns också föräldrar som begränsar mobilanvändningen när barnet ska sova. För andra barn så finns telefonen alltid med vid läggdags.

På kvällarna när jag ska gå och lägga mig brukar mamma ta min mobil så jag ska kunna sova bättre. (Tilde 10 år)

Ja, det är typ samma. Skola, matbord och så. På mornarna får vi inte hålla på med mobilerna förrän vi är helt färdiga att åka. (Johan 14 år)

Nej, man får sätta den på laddning och kanske sätta igång någon väckarklocka, men sedan ska den ligga still och inte användas [om telefonen vid läggdags]. (Carin 13 år)

Om de [föräldrarna] skulle ta min telefon så skulle jag inte kunna sova för jag måste hålla på med den tills jag blir trött. Jag har jättesvårt att somna, så då är det lättare att bli trött genom att läsa någonting på mobilen eller kolla Instagram. (Monica 14 år)

Men på det hela taget skulle jag vilja påstå att det är hans kvällsrutin. Precis som att vissa människor måste somna med boken i handen så är det att han måste ligga och titta på någonting. Så det är motsvarigheten till att läsa när man somnar. (George 50 år, ett barn)

Så fort jag läser artiklar i tidningen om att det är farligt att titta på skärmen det sista man gör, för då sover man dåligt. Då berättar jag det och då märker jag för de.... att de inte får ligga i sängen och titta på, det får de inte. (Lena 48 år, två barn)

Vardagar så ska man ligga i sängen och ha stängt av allting klockan nio. (Linda 40 år, två barn)

Och sen så när 14-åringen har haft ont i huvudet och gått hem från skolan, för att han har haft så ont i huvudet, antagligen för att han har sett på film, sent. Då har jag sagt att jag tar telefonen klockan elva och då får du inte ha den längre utan då måste jag ha den till i morgon bitti för att vara säker på att du inte tittar på den. Men då brukar han tycka att det är lite pinsamt och sedan så ger jag tillbaka den

och då fungerar det bra ett tag, men sedan måste jag ta den när det är något igen.
(Eva 47 år, tre barn)

Restriktiv medling kan också innefatta mer konkreta bestraffningar kopplat till barnets medieanvändning. Föräldrar kan begränsa mobiltelefonanvändningen genom att upprätta ett regelverk som barnet måste följa och om barnet inte följer reglerna kan det innebära att det inte får använda sin telefon under en viss period. Följaktligen kan mobilanvändning nyttjas som ett slags bestraffningsform – regleringen innebär därmed en inskränkning i barnets ”rätt” att använda mobilen.⁸

Intervjuare: Vad händer då om mamma eller pappa upptäcker att du ändå använder telefonen [trots att barnet inte får]?

Tilde: Vi har ett ord, e-förbud. Så då kan man få e-förbud.

Intervjuare: Är det något ni har pratat om tillsammans eller är det något som mamma och pappa har bestämt?

Tilde: Jag tror det är de som bara har sagt det. (Tilde 10 år)

Restriktiv medling kan även innebära att medieanvändningen vägs mot andra aktiviteter, som exempelvis läsläsning eller bokläsning. Det innebär att barnet får använda mobilen förutsatt att det gör sina läxor eller läser först. Att balansera användningen mot andra aktiviteter är en vanlig strategi som förekommer i relation till alla former av medieanvändning (beroende på vad barnet främst sysselsätter sig med).

Då är det för att mamma tycker att vi ska läsa mer. Och om vi då bara sitter och håller på med mobilerna så hinner vi aldrig läsa. Så då behöver vi hinna läsa innan vi börjar hålla på med telefonerna. (Cornelia 13 år)

Att kräva motprestationer är ett vanligt inslag i föräldrars sätt att styra barns beteende och handlande – det skapar en känsla av ett rättvist förhållande, dvs. att barns rättigheter också förutsätter vissa skyldigheter. Balansen mellan medieanvändning och andra aktiviteter kan vara en förutsättning för att barnets användning av (exempelvis) sociala medier inte ska uppfattas som problematisk av föräldrarna. Det behöver inte nödvändigtvis handla om en aktiv reglering i form av restriktiv medling – utan om en mer allmän attityd där till exempel fysisk aktivitet kontrasteras mot mer stillasittande aktiviteter som att använda den smarta telefonen.

8. Denna ”rätt” är givetvis villkorad av föräldrarna, det är ju själva fundamentet för regler i föräldrabarnrelationer.

Tack och lov ägnar de mycket av sin fritid åt fotboll. De tränar fyra gånger veckan och har matcher på helgerna. När de inte går i skolan eller tränar fotboll eller har match, då är de ganska trötta. Då ska de göra läxorna och däremellan ska de finnas på Instagram och så. Jag tycker väl att... nja, jag ser ju andra barn som sitter mycket, mycket mer och inte har en hobby eller en sport som de följer – då tror jag att det skulle vara värre, då hade jag nog varit lite mer orolig. Men jag tycker att det känns som om de får en rätt bra balans på det. (Marianne 50 år, två barn)

Föräldrars oro kretsar även kring mobiltelefonanvändningens konsekvenser. Flera informanter lyfter risker kopplat till den fysiska dimensionen av mobilnyttjandet. Det kan handla om att mobilen stör barnets sömn eller att man som förälder oroar sig för att barnet ska bli alltför stillasittande. Det förekommer också oro för konsekvenser kopplade till barnets psykosociala hälsa, exempelvis rädslan för att barnet ska bli isolerat, eller att man tycker barnet får ett begränsat socialt umgänge.

Den största faran jag ser med det är att man lätt tappar kontakten med sina kompisar i verkligheten – att umgås på riktigt. Det finns ju många faror med det, en annan är ju sömnfrågan. Det är lätt att man somnar med den där smartphonen när man ligger och lyssnar eller tittar på något – och så blir klockan jättemycket och de får för få timmars sömn. Så det är ett problem tycker jag, som vi har pratat mycket om här i vår familj. (Marianne 50 år, två barn)

Barnen uppfattar det som mycket ovanligt att man i deras egen ålder inte har en egen mobiltelefon. Detta återspeglar delvis de faktiska förhållandena som råder. Vid tioårsåldern har 88 % en egen mobiltelefon och från elvaårsåldern är motsvarande andel 94 % (Statens medieråd, 2015a). Det tydliga brytpunkten för barns mobiltelefoninnehav är det året barnet fyller nio år, vid åtta års ålder har 37 % en egen mobiltelefon och vid nio års ålder är motsvarande andel 68 %.

Normaliseringen av smarta telefoner innebär också att det blir svårt att stå utanför mobiltelefonlivet som barn. Att inte ha en smart mobiltelefon från det att man fyllt 10 år betyder att barnet riskerar missa umgänge med kompisar. I värsta fall kan det leda till att barnet hamnar utanför en viss social gruppering. Därför blir den smarta mobilen närmast ett sorts tvång, och att som förälder välja att inte tillhandahålla sitt barn en smart telefon, kan därmed få negativa sociala konsekvenser för barnet. Informanterna beskriver hur de organiserar sina sociala liv i mobilappar som exempelvis KiK och Snapchat.

Nej, man kan nog inte sätta upp en grupp, men om någon skickar något så skickar man ju tillbaka och så kan man få bästa vänner på Snapchat. Alltså om man har Snapat mycket, då blir man bästa vänner. (Tilde 10 år)

Det kommer väldigt naturligt, förut använde jag KiK väldigt mycket, vi har liksom en KiK-grupp med kompisar. Sedan bytte vi över den till Whatsapp för det var enklare att använda. Man tar liksom det som känns lättast att använda och i vår grupp är vi fyra personer. (Monica 14 år)

Att som förälder följa barnets aktiviteter i sociala medier är inte helt enkelt. När barnen blir äldre blir den kommunikativa kontakten i allt högre utsträckning en del av tonåringens privatsfär. En del av frigörelsen från föräldrarna handlar ju om att tonåringar skapar egna rum, ifrån vilka föräldrar och andra vuxna hålls utanför. Detta innebär också att ungdomar i högre utsträckning söker sig till plattformar och tjänster där föräldrarna inte deltar.

Simon: Mina föräldrar har Facebook.

Johan: Mina föräldrar har Facebook och Instagram.

Simon: Haha, ja hans pappa brukar lägga upp roliga bilder på sin screenshot. Men mina föräldrar får inte ha Instagram för mig. Det är alldeles för pinigt, men det är många föräldrar som har. Det kommer mer och mer. Så både ja och nej. Det finns de som har och de som inte har, men de allra flesta har Facebook.

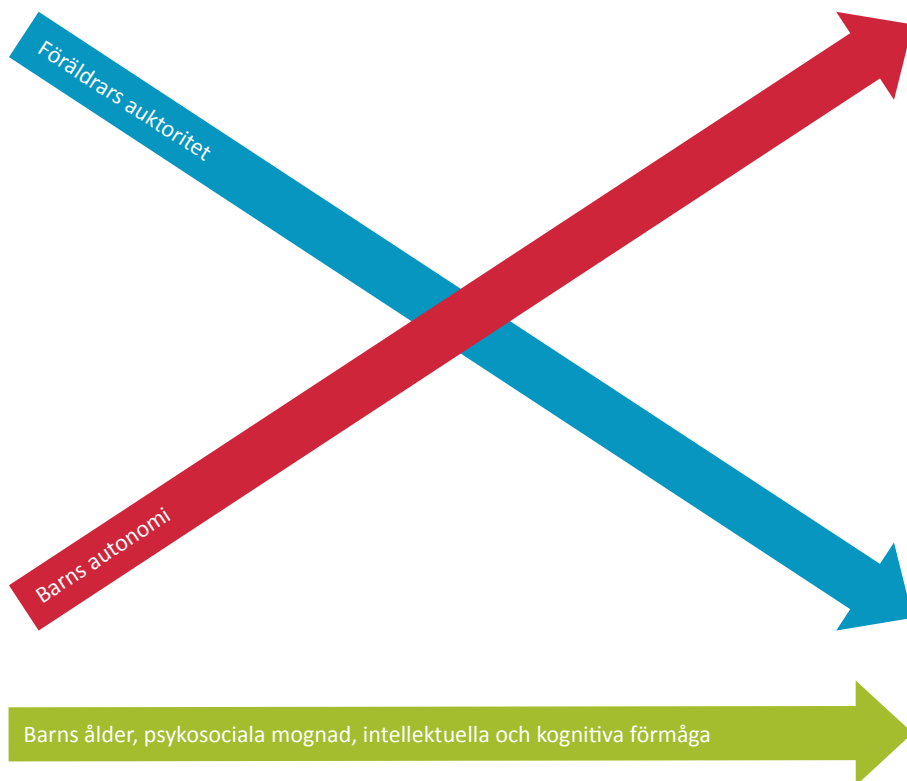
Intervjuare: Men ni använder inte Facebook någon av er?

Johan & Simon: Nej.

Johan: När föräldrarna kom så lämnade alla ungdomar Facebook.

Simon: Ja, jag skaffade Facebook när jag var ganska ung, då visste man inte riktigt vad man skulle göra med det. Instagram vara lättare att använda så då blev det Instagram. (Simon 14 år & Johan 14 år)

Föräldramedlingen av sociala medier är en del av en komplex förhandlingsprocess, där risker, utsatthet och sårbarhet måste relateras till frågor som rör barns integritet och rättigheter. Föräldrar försöker kontrollera mobilanvändningen samtidigt som den smarta mobilen blir ett redskap för ökad autonomi för barnet (Macheroni, 2014). Den gränsdragning som föräldrar måste göra, går ofta mellan att hitta en balans mellan barnets integritet och det egna ansvaret för barnets välbefinnande. Det innebär att föräldrarna måste väga dessa två dimensioner mot varandra när de upprättar förhållningssätt och regler i relation till barnets medieanvändning. Lite förenklat kan man säga att föräldrarnas bedömning av barnets medieanvändning görs i spänningsfältet mellan föräldraskapets auktoritet och barnets autonomi. Dynamiken mellan dessa motpoler förändras också i takt med hur barnets kognitiva och intellektuella förmåga samt psykosociala utveckling ser ut – vilket (ganska självklart) hänger samman med barnets ålder. Det är också nödvändigt att påpeka att föräldrars bedömning av vad som är en rimlig avvägning i relation till föräldraauktoritet visavi barns autonomi, skiljer sig väsentligt åt från fall till fall.

Fig. 19 Relationen mellan föräldrars auktoritet och barns autonomi under barndomen

Barns ökade autonomi förutsätter att föräldrarnas auktoritet minskar i ungefär samma takt och om det föreligger en stor diskrepans i denna process finns det risk för stora konflikter mellan föräldrar och barnet. Många konflikter i puberteten grundas i att tonåringen gör anspråk på en självständighet som föräldrarnas auktoritet inte tillåter. Viktigt att påpeka är att modellen endast beskriver tendensen i relationen mellan barn och föräldrar, och att spänningsförhållandet mellan föräldrars auktoritet och barns autonomi är relativt. Det innebär att förhållandet varierar från barn till barn och från familj till familj – inte minst för att både barns utvecklingsprocess och föräldrars uppfattning om föräldraskapets utformning är högst heterogena.

Föräldrars oro och medierelaterade risker

Sett till den omfattande riskforskningen om barns internetanvändning (Hargrave & Livingstone, 2009), så är det kanske förvånande att andelen konflikter kring vad barn tar del av och gör i sociala medier är tämligen låg. Dock visar intervjuerna att föräldrar kan oroa sig över vad som kan hända i de sociala nätverken.

Men det är klart att man undrar när det ska hända något, det känns liksom som en lite tickande bomb, att någon är taskig eller säger något opassande. Det är ju hela det här mobbingtänket. Min äldsta dotter har ju aldrig råkat ut för något ännu och hon har ju bara låsta, privata profiler och hon får ju inte vara på de här mobbingsajterna där man får vara anonym, hon vet inte om det. Hon är rätt omogen när det gäller hel den här... eller hon har i alla fall ingen önskan att vara där, hon har aldrig frågat om det i alla fall. Hon är rätt öppen med var hon är någonstans (Charlotte 42 år, två barn)

Hon, det är kanske tre år sedan, då var hon inte mer än 11–12 år. Det kändes att, gud vad folk kan sitta och luras på andra sidan skärmen och få min tolvåring att tro både det ena och det andra. Och vad kan de egentligen locka dem till att göra... efter det så gick det nog mer upp för oss, att vi måste ha mer koll på sådana saker. (Jessica 36 år, två barn)

Föräldrarnas attityder och erfarenheter reflekterar en osäkerhet om vad som sker i populära sociala medier (som exempelvis Kik, Snapchat, eller ask.fm), vilka sociala kontakter barn får/tar, samt vilken typ av kommunikation som äger rum (jfr Sorbring, 2014). En typ av oro handlar om risken för mobbning och kommunikativ utsatthet, en annan oro handlar om vilken typ av språkbruk som används i sociala nätverk. Flera föräldrar anser att språket kan grovt och menar att det för ett barn kan vara svårt att avgöra vilken tonalitet eller vilket ordval som är passande vid kommunikation med andra barn.

Det tycker jag är en sådan där risk, att man får ett dåligt språkligt beteende (George 50 år, ett barn)

Gränserna mellan en rå jargong och rena kränkningar är flytande och ju mindre erfarenhet ett barn har av kommunikation i sociala medier, desto större är risken att barnet känner sig verbalt utsatt eller att de själva medvetet eller omedvetet sårar andra. Några föräldrar vittnar om att deras barn ibland kommer och visar dem meddelanden som de mottagit och är oroliga eller osäkra inför vissa formuleringar.

Och då valde jag, jag såg hur ledsen Selma blev av den här diskussionen och då tog jag bara hennes telefon och sa att nu kommer jag skriva till den här kompisen för nu får det vara nog... att någonstans måste jag också gå in och ta mitt föräldransvar. Så, antingen om man bara vill diskutera någonting eller prata om någonting, men då får man ju öppna upp för en sådan konversation. Men märker jag att det är någonting då vill jag agera. (Jessica 36 år, två barn)

Flera föräldrar uttrycker alltså en oro eller osäkerhet relaterad till barnens utsatthet och sårbarhet i interpersonell kommunikation på nätet. Det kan exempelvis handla om föräldrars oro för att barnet ska bli utsatt för mobbning, eller oro för riskfyllda kontakter i sociala medier. Det kan också handla om föräldrars oro inför så kallad *sexting* (interpersonell kommunikation med sexuella inslag i text eller bild) (jfr Livingstone & Haddon, 2012:6). Konflikter kan också uppstå ur föräldrars osäkerhet om hur personligt innehåll sprids i sociala nätverk (exempelvis vilken typ av bilder barnet laddar upp på sina sociala nätverkskonton), och ur en osäkerhet/oro kring barns potentiella kontakter med okända personer, inte minst när det föreligger en misstänkt ålderskillnad mellan barnet och den andra parten (jfr Vandoninck, d’Haenens, De Cock & Donoso, 2011). I relation till upplevelsen av risker är det inte ovanligt att föräldrar tillämpar någon form av övervakning av sina barns datortrafik, exempelvis att de kontrollerar vad barnen laddar upp på sociala nätverksplattformar som Instagram och Twitter (jfr Livingstone & Helsper, 2008)

En förälder beskriver hur en ”incident” relaterad till dotterns Twitter-användning utvecklades till en konflikt om hur den sociala medieplattformen brukades – vilket också föranledde föräldrarna att förbjuda barnet från att använda plattformen helt och hållet. Deras dotter (som vid tidpunkten var 11–12 år) hade haft samtal med en äldre person över Twitter, vilket föräldrarna upptäckte vid en översyn av dotterns internetkommunikation. Denna typ av risker (att okända kontakter och kommunicerar med barn över nätet) är inte ovanliga – och det är framförallt flickor som utsätts för risk. En fjärdedel av alla flickor 12–16 år har blivit kontaktade på nätet ”mot sin vilja”, för att prata om sex (Statens medieråd, 2013). I den aktuella familjen innebar incidenten att föräldrarna intensifierade och systematiserade sin kontroll över barnets datortrafik. Föräldrarna hanterar sina barns mobil- och internetanvändning genom att regelbundet kolla internettrafik och de sociala medier-konton som barnen använder. Ett av barnen i familjen beskriver också föräldrarnas ”följande” eller ”övervakning” (Mascheroni, 2014), som tämligen ovanlig i jämförelse till hur kompisar och vänner har det.

Intervjuare: Tycker du det känns helt ok att mamma och pappa följer dig på Instagram?

Monica: Ja, eftersom jag inte har någonting att dölja så har jag inga problem med att de följer.

Intervjuare: Hur är det med kompisar då? Följer deras föräldrar dem?

Monica: Nej, absolut inte. Alltså mina föräldrar antar nog att man är mycket värre. De antar nog att man bara sitter inne på sitt rum och lyssnat på musik och kollat på videos och de tycker att man är alldeles för inne i allt det där. Men jag vet att jag har kompisar med privata Instagram som lägger upp saker som deras föräld-

rar skulle bara ”uh, vad händer när jag inte vet.” Det är verkligen skillnad mellan mina kompisar och jag gör... Det skulle vara jättekorkat av mig att lägga upp någonting dumt på Instagram, för jag vet ju att de har koll, därför gör man det inte. (Monica 14 år)

I detta fall blir föräldrarnas kontroll över barnets användning av sociala medier ett konkret sätt att hantera de risker som är förknippade med barns utsatthet i digitala nätverk. Denna typ av föräldraövervakning ställer också frågor om barns digitala integritet på sin spets, dvs. hur mycket av barns sociala liv på internet som blir föremål för föräldramedling och mer specifikt – restriktioner.

Men vi är ganska så här hårda, så de har inte det speciellt fritt, alltså de har inte lärt sig var de ska ut och surfa. Vi kollar ju datorn och allting. Jag vet ju jämnåriga som kollar både det ena och det andra. (Linda 40 år, två barn)

Och då var vi väldigt öppna med att vi kollar telefoner, vi kollar datorer, och vi kan komma och säga att nu vill vi kolla. Så att man... inte får chans att ta bort något eller så och efter det så har vi väl varit ganska öppna i familjen med att så här är det och vi pratar mer om det. Att man aldrig vet vem det är som döljer sig bakom den andra skärmen. (Jessica 36 år, två barn)

Att i efterhand kolla barnens internetanvändning utgör en form av övervakning (*monitoring*), vilket innebär att man kan se vilka platser som barnet besökt och vad barnet gjort online, exempelvis genom att undersöka historiken i webbläsaren, eller genom att ta del av konversationer i sociala medier (Livingstone & Helsper, 2008). Detta är en strategi föräldrar kan använda för att få en överblick av sitt barns internetvanor. För en del föräldrar är denna typ av föräldramedling en problematisk strategi att anamma.

Intervjuare: Men skulle du få titta på Matildas konto om du bad om det?

Lena: Nej, jag tror att hon, jag tror att det är en åldersgrej, jag tror att hon börjar vilja ha ett privatliv. Och jag tror inte att hon inte vill visa mig för att det är något opassande, jag har mer en känsla av att hon, att det är en del av hennes utveckling, att det är hennes grej alltså.

Intervjuare: Det är en integritetsfråga alltså?

Lena: Ja, det är en integritetsfråga, jag tror faktiskt det. (Lena 48 år, två barn)

I en familj, med två fränskilda föräldrar, mynnade dotterns användning av mobiltelefon och sociala medier (som involverade sexting) ut i en konflikt mellan barnet och mamman. I det aktuella fallet fick fadern medla den konflikt som uppstod mellan dot-

tern och mamman. Mamman ville förbjuda dottern att använda mobilen, medan pappan betraktade sin dotters sexting som en ganska oförarglig del av en tonårings utforskande av intimitet och sexualitet. Mamman kollade regelbundet sin dotters telefon för att se vilken typ av kommunikation som fördes, medan pappan betraktade telefonen som en del av dotterns intimsfär och därmed som något som inte han med nödvändighet skulle ta del av. Fadern betraktade också sin dotters beteende i ljust sitt eget tonårsbeteende – och fattade sina beslut utifrån en betraktelse över sitt eget liv. Konflikten mellan dottern och mamman resulterade i att pappan fick medla genom att föreslå kompromisser mellan dottern och mamman. Sexting och liknande mediala praktiker synliggör att ungdomars medierade beteende är tätt sammanflätat med frågor som rör genus och respektabilitet (jfr Skeggs 1997; Ambjörnsson, 2004). Det kan exempelvis handla om uppfattningar om hur man bör bete sig som kille respektive tjej (jfr Forsman, 2014), eller vad som anses vara ett ”lämpligt” internetbeteende. Här visade händelseutvecklingen att konflikten handlade om att föräldrarna hade i grunden olika sätt att uppfatta och värdera sin tonårsdotters mobilanvändning.

Tonårstiden är en period som kan ge upphov till en ny (och problematisk) social dynamik i familjen. Detta eftersom tonåren är en period då barnet med nödvändighet formar en helt ny typ av självständighet gentemot föräldrarna. Samtidigt är barnet inte alltid redo att ta ansvar för denna nya autonomi, eller mogen att förstå konsekvenserna av det egna agerandet. Kort sagt, för att parafrasera titeln på en uppmärksam bok om uppkopplade tonåringar författad av den amerikanska medieforskaren Danah Boyd (2014): ”It’s complicated” – tonårstiden är helt enkelt en mycket komplex period i livet, både för barnet och för föräldrarna.

Den ovan beskrivna konflikten aktualiserar också mer allmänna frågor i skärningspunkten mellan ungdomars sexualitet och den digitala världen. Den medierade sexualiteten (dvs. kommunikation med sexuellt innehåll), synliggör ett särskilt intrikat problem som hänger samman med den aktuella kommunikationens potentiella spridning och bevarande. Eftersom det i regel finns tekniska möjligheter att spara och vidare distribuera information av personlig/privat karaktär, så riskerar känsligt material att spridas utanför det sammanhang som den initiala kommunikationen var avsedd för. Frågan om användarkontroll och spridningseffekter hänger följaktligen ihop med en mer omfattande diskussion om användarkultur och socialt förtroende. Inte minst framträder frågan om användarkultur och socialt förtroende i ljust av hur relationen mellan användare i sociala medier ser ut, eller hur interpersonell kommunikation i exempelvis sms och mms utformas. Det finns en allmän risk att material som skickas mellan användare i slutna sammanhang sprids vidare till andra i det öppna internet. För yngre barn kan det vara svårt att förstå vilka konsekvenser vidare spridning av privat eller känsligt material kan få. Generellt kan man ändå säga att barn lär sig allt mer om vilka risker användningen av sociala medier är förknippade med ju äldre de blir.

Samtidigt som barn är medvetna om risker och sårbarhet, finns det en uppenbar spänningsfaktor i barns medieanvändning. Eftersom tonåren är en period för utforskande och gränsöverskridande så kan det som föräldrarna (eller forskare) identifierar som riskbeteende för de unga istället vara en del av det som gör sociala medier intressanta. Ett exempel på detta är de sociala nätverkstjänster som fungerar som anonyma kontaktytor.

Carin: Stranger är den här chatt-rouletten jag pratade om tidigare.

Intervjuare: Och då kan man vara uppkopplad med vem som helst?

Carin: Ja, du går in och så står det såhär ”nu kopplar vi ihop dig med en främling” och så står det ”främling skriver att...” och ibland skriver de typ ”kan vi chatta” eller ”kan vi Skypa, kan vi skicka bilder?” så går man ur den chatten och tycker det var jättekul men efter en stund så får man liksom lite ont i magen. Alltså det är obehagligt men man känner inte det då för då sitter man med kompisen och typ ”haha, vilken tönt.”

Intervjuare: Är det lättare att göra om man gör det tillsammans med kompisen?

Carin: Ja. Jag har testat att gå in på den själv och man känner sig jätteblottad. Det är liksom väldigt stor skillnad på när du är själv och när du är med kompisar. (Carin 13 år)

Att barn och ungdomar utforskar anonyma kommunikativa kontaktytor är inget nytt fenomen. Det första sociala mediet i en svensk kontext är troligen ”heta linjen”, en telefon-tjänst för anonyma gruppssamtal som togs i bruk 1982. Samtidens digitala nätverk innefattar dock en rad nya osäkerhetsmoment och risker jämfört med tidigare former av kommunikativa kontaktytor. Som nämnts ovan handlar en av dessa risker om att kommunicerat innehåll (text, bild, ljud) lätt kan bevaras och spridas utanför den aktuella kommunikativa situationen. Det finns också populära sociala medier som föräldrar anser vara rent olämpliga för barnen att använda.

... många av barnens kompisar som har Instagram länkar till Ask, och det var ju någonting som jag definitivt inte skulle vilja läsa igen. Så det använder de inte heller. (Jessica 36 år, två barn)

Den sociala webbplatsen *ask.fm* har varit föremål för en hel del debatt på grund av att det förekommit grova kränkningar och näthat på sajten (Reuterswärd & Johansson, 2015). Det finns alltid webbplatser eller internetplattformar där språkbruket riskerar att bli grovt, kränkande, rasistiskt och sexistiskt. Eftersom barn i regel anses mer sårbara än vuxna (Rydin, 2010), uppfattas också dessa platser som problematiska av föräldrar och av aktörer i omgivande samhälle.

Barns digitala spelande och familjekonflikternas kontinuitet

Digitalt spelande kan vara en extremt tidskrävande medieaktivitet, för aktiva ”gamers” är spelande i mer än fem timmar om dagen ingen ovanlighet (Eklund, 2012). Det innebär att barn som spelar mycket också riskerar att hamna i konflikt med föräldrarna. Framförallt bland pojkar är digitalt spelande en återkommande källa till familjekonflikter. Nästan hälften av alla pojkar mellan 13 och 16 år spelar mer än tre timmar varje vardag (Statens medieråd, 2015a). Spelandets tidsåtgång innebär också att det är den vanligaste källan till medie-relaterade konflikter mellan föräldrar och barn i åldrarna 9–14 år (se föregående kapitel). Digitalt spelande stjälar tid från andra aktiviteter som föräldrarna värderar högre – t.ex. läsläsning, fysisk aktivitet och hushållssysslor (Statens medieråd, 2015a). Viktigt att påpeka är att det främst är tidsåtgången som är källan till konflikterna, snarare än innehållet i spelen. Extensivt spelande är också kopplat till föräldrars oro för att barnet kan bli stillasittande och passivt. Föräldrar värderar spelandet mot potentiella fysiska och sociala risker.

Så hittills... jag tänker såhär att det blir så mycket stillasittande och man blir så trött, man orkar inte ens bädda sin säng och plocka efter sig. Det blir stökigt och allt ligger bara på golvet för att man inte orkar ta tag i saken på grund av att mycket av tiden går åt till att spela. (Amadu 47 år, 7 barn i familjehem)

Föräldrars oro över att barnet ska bli passivt reflekteras också i föräldrars attityder till barnens fritid på ett mer generellt plan. Andelen föräldrar som anser att barnet ägnar för lite tid åt sport och fysiska aktiviteter är 24 procent bland 9–12-åringar och 32 procent bland föräldrar till 13–16-åringar. Siffrorna är ännu högre bland föräldrar till barn 17–18 år (Statens medieråd, 2015b). Följaktligen är både föräldrars oro över barnets spelande och konkreta spelrelaterade konflikter associerade till spelandets generella tidsåtgång och de mer specifika uppfattningarna om det digitala spelandets negativa effekter på barnets fysiska hälsa. Ett barn berättar själv om hur hans spelande inverkar negativt på övriga fritidsaktiviteter.

Förut så kunde jag spela hela dagar, jag hoppade till och med över träningar för att spela. Det var därför de [föräldrarna] begränsade speltiden. Nu har jag ju koll på allt. Förut fick jag bara spela till klockan åtta, men nu har de tagit bort den spärren för jag har blivit bättre på att sköta det själv. (Aron 11 år)

Barns extensiva spelande kan också få mer långtgående konsekvenser för familjesituationen. Ibland kan spelandet relateras till mer långvarig oro med återkommande konflikter mellan föräldrar och barn. En förälder berättar om sitt äldsta barns intensiva digitala spelliv och hur föräldrarna uppfattade barnets spelande som en form av missbruk som gick ut över barnets kognitiva och intellektuella utveckling.

Ja, men sen blev det nog värre ju äldre han blev, att skolan var så tråkig. Då tappade han helt intresse och fokus därifrån. Han ville mycket hellre sitta då, av den anledningen också eftersom den andra världen var mycket tråkigare, eftersom han inte ens gjorde bra ifrån sig i skolan, Och anledningen tror jag... han kunde aldrig slappna av i skolan och börja fokusera på skolan. Så även fast han inte spelade, så spelade han uppe i huvudet, han tänkte på alla figurerna och vilka levlar de hade kommit till och sådant där. Och det märkte man ibland när man snackade med honom. När man var ute och gick, så kunde man prata om farfar eller farmor eller sommarlandet. Och så rätt vad det är han tittar och går och så rätt vad det är så säger han: Du vet om man tar de här eller de här stenarna så kommer man upp till level fyra. Jaha, men det var ju inte det vi pratade om nu, är det du tänker på? Han kunde aldrig kliva ur det där även om han hade ett spelavbrott en hel vecka. Men det var det enda han tänkte på i alla fall. Då är det ju inte lätt att sitta i ett klassrum och ta till sig information när man sitter och spelar spel i huvudet... och jag tror att Pelle är en sådan som, han kan ju aldrig släppa spelet i huvudet. Han är alltid där. (Sven 49 år, tre barn)

I situationer där barnets medieanvändning kan få potentiellt allvarliga sociala konsekvenser handlar konflikter inte nödvändigtvis om enstaka konflikttillfällen, dvs. då man blir ”osams”, utan det kan snarare handla om en kontinuerligt bekymmersam relation mellan barnet och föräldern grundad i barnets medieanvändning. En relation där föräldern önskar påverka barnet i en viss riktning (att spela mindre), men där barnet kanske inte är mottagligt för denna strävan. Kvantitativt sett är sådana situationer inte vanliga (Frøyland, Hansen, Sletten, Torgersen & von Soest, 2010) men de kan ändå få långvariga konsekvenser för de familjer som drabbas.

Barns digitala spelande inbegriper också kommunikativ socialitet. I och med att digitalt spelande ofta sker online, möjliggörs också kommunikativa kontakter med andra spelare – dvs. man spelar inte bara tillsammans, man kommunicerar samtidigt som man spelar. Barn som spelar gör det ofta online tillsammans med kamrater, eller med andra spelare (jfr Eklund, 2012). Det digitala spelet utgör följaktligen en arena för olika typer av sociala kontakter. Att begränsa barns spelande kan därmed också handla om att begränsa en viss typ av socialitet i barnets umgänge med kamrater och jämnåriga. På så sätt synliggör spelet en inneboende konflikt mellan, å ena sidan spelet som tidskrävande aktivitet, och å andra sidan, den (positiva) kommunikation som sker genom spelet.

Det vanligaste [källan till konflikter] är nog om hur länge man får sitta och spela och när man ska sluta. Jag vet ju att alla hans kompisar sitter ju mycket senare, så när vi säger till att han ska stänga av så kanske de precis har kommit och satt sig där, så det blir ju jobbigt för han. (Erica 47 år, två barn)

De pratar ju med kompisarna hela tiden i hörlurarna och så vidare, det är det man gör då. De går hem efter skolan och så sitter de och umgås på det sättet. Och det vill man ju inte ta ifrån honom, det är ju såklart att: ”det ska du få göra”. Men det är ju lite synd när det bara blir det. (Eva 47 år, tre barn)

Vid föräldramedling av barns digitala spelande behöver föräldrar därför också ta hänsyn till spelandets kommunikativa dimensioner. Förbud och restriktioner innebär att barnet potentiellt missar social samvaro med kompisar. Att begränsa barnens spelande, vilket ibland görs med hänvisning till att det är något barn gör ensamma, kan alltså, paradoxalt nog, få rakt motsatt effekt. Genom att begränsa spelandet begränsas också barnets sociala kontaktytor och barnet riskerar att stängas ute från umgänge och kamratskap. Detta gör föräldramedling av digitalt spelande till en betydligt mer komplex fråga jämfört med exempelvis traditionellt tv-tittande. Spelandet är också ”svårare” att pausa (jfr Linderoth & Olsson, 2012). En hel del onlinespelande bygger på att spelaren är närvarande hela tiden och eftersom du spelar med andra, blir det ett socialt krav att ”ställa upp” för kamraterna vid kollektivt spelande.

Föräldrar kan hantera barns digitala spelande på flera olika sätt. Ett konkret sätt är att sätta upp tydliga tidsregler som barnet måste följa för att få spela. En möjlighet att kontrollera tiden utan att behöva rumsligt närvara är att ha inställningar (på datorn) som bara gör det möjligt att använda den en viss tid.

Aron: Jag har regler på min dator. Jag får bara vara tre timmar på den. Men inga andra jättestora regler. Jag bestämmer en hel del själv, exempelvis när jag går och lägger mig och när jag åker till träningar och så.

Intervjuare: När du kommer hem från skolan då? Och föräldrarna kanske inte är hemma. Räknar du in den datortiden också?

Aron: Ja, det är en inställning på datorn som räknar ner. (Aron 11 år)

Tidsinställningar på datorn eller andra tekniska restriktioner som reglerar barnets medieanvändning, t.ex. innehållsfilter (jfr Livingstone & Helsper, 2008), fungerar bara på vissa medieapparater. Risken finns därmed att barnet skiftar mellan olika apparater för att på så sätt få mer speltid. Tidsregler kan också kompletteras med kontraktlikande överenskommelser mellan föräldrar och barn – exempelvis att barnet måste göra sina läxor för att få spela, eller att barnet måste delta i annat reproduktivt arbete i hemmet. Att villkora användningen är som tidigare nämnts en vanlig strategi för olika typer av medieanvändning.

... jag måste sätta mig och läsa i minst en halvtimme varje dag. Så jag måste ju göra lite annat. (Lisa 11 år)

Konflikter kan också uppstå när syskon måste dela medieapparater, som exempelvis spelkonsoler. Att syskon blir osams om vems tur det är att använda en gemensam leksak är en mycket vanlig konflikt (Canary & Canary, 2013: 120). Det är inte heller ovanligt att denna typ av syskonkonflikter också leder till konflikter mellan barn och föräldrar – eftersom de senare måste medla mellan barnen.

Intervjuare: Och om ni blir osams om någon typ av medieanvändning, vad är det i så fall? Även fast ni inte blir det så ofta, men när det väl sker...

Carin: Lillebrorsans Xbox och huruvida jag får spela eller inte, hehe. Han fick ett Xbox för några år sedan och då sa mamma att det här är inte bara ditt utan det är hela familjens och nu har han fått ett nytt Xbox One. Då säger jag att jag också vill spela på det, men då säger han att ”den här är bara min, du får spela på den gamla.”

Intervjuare: Okej, så det handlar mer om att ni ska dela den nya konsolen?

Carin: Ja, det tycker jag. Men alla andra tycker att det är hans, haha.

Intervjuare: Ja, det där kan ju vara knepigt. Vad säger du?

Cornelia: Jag brukar mest sitta med min egen telefon. Det är mellan mina bröder som det brukar uppstå konflikter om vem som ska spela på vad.

Intervjuare: Hur löser mamma och pappa det då?

Cornelia: De brukar typ säga att den ena får spela och så får den andra vänta tills det är dennes tur. (Carin 13 år & Cornelia 13 år)

Det digitala spelandet är kanske den medieaktivitet som är svårast att hantera för föräldrarna, dels för att spelandet upptar mycket tid, men också för att spelandet utgör en form av (ungdoms-) kultur. Att spela digitala spel är för många barn inte enbart förströelse, utan det kan också vara ett centralt element i deras identitetsformation. Att identifiera sig som en ”gamer” (Linderoth & Olsson, 2012) kan jämföras med andra ungdomskulturella stilar som exempelvis skejtare eller hårdrockare. Föräldrar berättar att de försöker värdera sina barns (omfattande) spelande mot hur det fungerar i skolan, eller mot bakgrund av hur barnets sociala liv ser ut i övrigt. Spelande kan också vägas mot andra aktiviteter, som bokläsande, läxläsning eller fysisk aktivitet.

Ja, vi borde kanske ha haft mycket strängare regler, men 18-åringen, när han var lite yngre så tyckte jag att han spelade WoW [World of Warcraft] otroligt mycket. Det blev ju så här att vi fick ha möte för att få stopp, och så höll han upp helt och hållet och sedan så. Ja vi försökte begränsa det var ju ändå... han klarade ändå alltid skolan på något vis. Han höll ju inte på hela nätterna. (Eva 47 år, tre barn)

Samtidigt som barns digitala spelande kan upplevas som exceptionellt tidskrävande och mindre meningsfullt jämfört med andra aktiviteter, så finns det även familjeso-

ciala värden i spelandet (jfr Eklund, 2012; 2014). Det kan vara någonting som man gör tillsammans inom familjen och gemensamt spelande kan komma ur en vilja från barnen att göra någonting tillsammans med föräldrarna – det blir en lek där föräldrar lätt kan införlivas.

... vi spelar Wii. Det är ganska roligt faktiskt... oftast är det jag och barnen som spelar Wii, sen så spelar pappa Playstation med Albin, typ FIFA och sådant... Det är roligt... barnen tycker att det är en jättemysig stund att umgås, och det är på deras önskemål som de vill att vi ska göra det och jag tycker att det kan vara ganska mysigt också. (Linda 40 år, två barn)

Medier och genustillägnelse – flickor och pojkars skilda mediepraktiker

Att det finns stora skillnader mellan hur flickor respektive pojkar använder medier och kommunikationsteknik är väldokumenterat (se exempelvis Forsman, 2014). Utgångspunkten i följande resonemang är att de könsspecifika uttryck som barns medieanvändning ibland ger uttryck för, är produkter av sociala *genussystem* (Hirdman, 1986) och av de praktiker som formar genus i uppväxten, dvs. den *genustillägnelse* som pågår under hela uppväxten och som intensifieras i tonåren (jfr Connell, 2002). Det innebär att barns genus formas i vardagliga praktiker, och att genustillägnelsen inte behöver vara en medveten process – utan det är något som finns i barns och ungas sociala relationer.

Föräldrar kan uttrycka en medvetenhet kring de genusbetingade normsystem som en stor del av medieinnehållet (som barn tar del av) är en del av. Samtidigt visar föräldrarnas erfarenheter att det inte är helt enkelt att hantera genuskodade medieförhållanden (varken innehåll eller praktiker).

Jo, min dotter tittar ju väldigt mycket på sådana här YouTube-tjejer som till exempel sitter och pratar om sin vardag. Med henne har jag pratat ganska mycket om vad som sägs i videorna. Just nu går det en dokumentär på SVT om två tonårstjejer som pratar mycket om sitt medieanvändande. Där har jag försökt tassa in lite... sedan ett tag tillbaka har jag känt mig väldigt kritisk mot hennes videos, smink och det otroligt snäva värdet kring ytan. Jag blir otroligt provocerad av det och har till en början bemött detta utan vidare eftertanke på vad som är smart – eller hur man bör prata om det. Jag har nog uttryckt mig väldigt negativt inför henne. Nu har jag börjat försöka omvärdera och försökt att vara lite mindre rakt på och kritisk. Då har vi mer pratat om att de här tjejerna är fantastiska på att nå så många människor. Jag jobbar ju själv med radiomediet och med reklamförsäljning. Just det där med att skapa kontakter, det är ju det som alla mediebolag lever

på. Det är ju i sig en begåvning som de här tjejerna har, trots att allt annat känns rätt så ytligt. (Aina 50 år, tre barn)

Att möta ungdomskulturens genusbetingade praktiker är, som föräldern ovan vittnar om, inte helt enkelt. Om föräldrarna är allt för negativa till sitt barns intressen riskerar de att skapa konflikter som kan bli svårare att hantera, om de överhuvudtaget inte problematiserar dessa genusnormer, riskerar barnet att okritiskt acceptera de genusstereotypa mönster hen möter i sin medieanvändning.

Men, det är ju just att lägga ut sådant här fäntrattsbilder som inte hon kopplar till sex överhuvudtaget, men som ju ser ut som det, alltså när hon står där med sin läppglansmun och plutar med den liksom. För det har hon ju sett hur de gör på de här fäniga tv-shower, ja du vet det här amerikanska tjejbeteendet. Och det är ju klart att det kan uppfattas som något sexuellt av någon person som har sådana böjelser för småtjejer liksom. Det tycker jag är, det tycker jag är läbbigt. Men det där tycker jag är jättesvårt att, jag kan ju inte gå och cleara vilka foton hon tar av sig själv, mer än att vi kan ha ett samtal om det liksom. (Lena 48 år, två barn)

Så, även om föräldrar uppfattar medieinnehåll och mediepraktiker som problematisera ut ett genusperspektiv, är de strategier som föräldrar tillgriper i relation till genusbetingade aspekter av medieanvändandet inte helt självklara. Den ambivalens som de två föräldrarna Aina och Lena ger uttryck för, illustrerar på ett tydligt sätt hur svårt det kan vara att som förälder närma sig genusspecifika mönster i sitt barns medieanvändning. Värt att notera är att inga föräldrar uppmärksammade de maskulint kodade genusmönster som är framträdande i populära digitala spel som exempelvis *Call of Duty* och *Grand Theft Auto*. Det var också enbart mammor som reflekterade över genusnormer i barnens (flickors) medieanvändning.

Det är lättare att uppmärksamma genusmönster som relaterar till barnets mediepraktiker (som exempelvis hur barnet fotar sig, eller kommunicerar i sociala medier), än till medieinnehåll (som exempelvis maskulint våld i digitala spel). Följaktligen framträder genustillägnelse tydligare (och mer uppenbart) i barns beteende (som effekter av medieinnehåll och mediepraktiker), snarare än i barns konsumtion av genusnormerat innehåll.

Det är viktigt för föräldrar att förstå barnets mediekultur, inte minst för att utveckla de kommunikativa strategier som krävs för att kunna tala med barnet om genusbetingade frågor i ljust av deras medieanvändning. Eftersom genusstereotypa praktiker formas i sociala sammanhang och genusystem omgärdar barns medieanvändning rent generellt – exempelvis genom att spel, tv-program, appar, etc. är genuskodade – blir de samtal som föräldrar har med barnet om medieanvändningen extra viktiga.

Det kan exempelvis handla om att man som förälder diskuterar de aspekter av genusmönstren man finner problematiska, samtidigt som man också förstår och bejaktar det som kan vara positivt med medieanvändningen, exempelvis genom att bekräfta barnets utvecklande av kreativa uttryck eller kommunikativ socialitet. Föräldramedling i relation till medieanvändningens genusaspekter är således en komplex process.

Barns medieanvändning öppnar också upp för ett vidare samtal kring genusnormer, exempelvis genom att föräldrar kan lyfta frågor kring maskulinitet och våld i relation till den typ av spel som är populära bland pojkar i de lägre tonåren (actionspel med våldsinslag) (jfr Statens medieråd, 2015a), eller genom att diskutera kropps- och skönhetsideal i relation till de populära modebloggare eller YouTube-klipp som konsumeras av unga tjejer (jfr Forsman, 2014). Medieinnehåll och ungas mediepraktiker kan i bästa fall fungera som en språngbräda in i samtal som berör genusmönster i barns vardagsliv, i sämsta fall förstärker genusbetingat medieinnehåll/praktiker den genusordning som omgärdar barn- och ungdomen.

Konflikthantering – mellan förbud och samtal

Hur gör barn och föräldrar för att hantera medierelaterade konfliktsituationer? En tämligen vanlig strategi innefattar någon typ av förhandling som utmynnar i en uppgörelse (jfr Canary & Canary, 2013). Exempelvis får barnet utföra en hushållsrelaterad syssla som fungerar som insats i en byteshandel för medietid/medieanvändning. Det kan exempelvis handla om att barnet får använda telefonen mot att barnet hjälper till i hemmet. Denna byteshandel kan givetvis göras upp i förväg – för att förhindra konflikter – eller så tillgrips byteshandeln när en konfliktsituation uppstått, exempelvis när föräldern vill att barnet slutar med medieaktiviteten och barnet vill försätta. Denna typ av förhandlingssituationer präglar överlag relationerna mellan (äldre) barn och föräldrar. Konflikter kan hanteras och förebyggas i förhandlingsprocesser där båda parter känner att de får något ut av förhandlingen.

Carin: ... det här hotet kommer ibland att ”jag slutar att betala din räkning om du inte...” haha. Det kanske låter som självklara grejer, att man ska tömma diskmaskinen och fixa tvätten eller så.

Intervjuare: Det är alltså grejer man kan byteshandla med?

Carin: Ja. (Carin 13 år)

Även om informanterna i denna studie, framförallt, vittnar om att konflikter hanteras genom samtal och förhandling, finns det också erfarenheter av förbud. Förbud kan inrättas när barnet brutit mot en uppgjord överenskommelse och därigenom skadat det förtroende som uppgörelsen vilar på.

Och sedan har vi regler om att om man inte sköter sig så är det helt medieförbud, då får man inte ha dator, telefon och Ipad. Och då kan det vara tidsbestämt att: en vecka, du får inte göra det här... Det har mest varit med den stora som ljuger och bryter väldigt mycket regler, och gör saker och försöker spela ut mig och pappan. Och säger att mamma har sagt så här och grejer. Och så säger man om du nu inte talar sanning så kommer jag att plocka bort, då får du inte ha de här grejerna. Och så står han fast vi det... (Linda 40 år, två barn).

En annan konfliktdimension som också problematiserar hanteringen eller motverkandet av mediekonflikter är när föräldrarna har olika uppfattning om barnets medieanvändning. Denna meningsskiljaktighet kan vara situationell, dvs. den behöver inte bygga på ett i grunden skilt synsätt, utan meningsskiljaktigheten uppstår i relation till specifika situationer.

Carin: Nej, inte direkt [om skillnader mellan pappan respektive mammans förhållningssätt]. Inte i medieanvändningen hos oss. Men det kan hända att mamma hittar på typ att "nej, du får inte spela för då händer de och de..." och så säger pappa att "nej så kan du inte göra, då lär de sig inte" så då blir det en konflikt om hur man ska göra istället, hehe.

Intervjuare: Så de är lite oense om hur man ska göra?

Carin: Ja.

Cornelia: Mamma vill aldrig betala för något spel som kostar pengar. Till exempel om vi vill köpa ett spel på App Store eller så. Då går vi alltid till pappa för det är han som har Apple id som vi använder. Han brukar ha så att om vi betalar till honom så får vi, men mamma brukar säga nej. (Cornelia 13 år & Carin 13 år)

Att barn använder sina vårdnadshavares olika uppfattningar till sin egen fördel är en vanlig förhandlingsstrategi. I vissa fall kan det leda till att föräldrarna hamnar i konflikt med varandra, eller att de tvingas samordna sina uppfattningar med varandra och på så sätt sätta tydligare ramar eller regelverk avseende mediebruk. När föräldrarna tycker olika ökar förhandlingsmöjligheterna för barnet och på så sätt kan resultatet med större sannolikhet falla ut i barnets favör.

En annan strategi som barn tillgriper för att kunna nyttja medier längre tid än vad föräldrarna vill, är att växla medieapparat utan förälderns vetskap. Om barnet blir ombett att sluta sitta vid datorn kan barnet i ett senare skede växla över till den smarta mobilen istället. En del barn beskriver också hur de brukar ligga i sängen och titta på exempelvis film på sin smarta telefon när föräldrarna tror att de sover. På så sätt har den mobila medieteknologin gjort det enklare att använda (exempelvis) filmmediet utan att märks i omgivningen. Mobiltelefonen kan dölja medieanvändningen för föräldrarna.

Tillvaron utan medier – att tillfälligt bryta medielivets rytmen

I den mediala debatten hörs det en del röster som förespråkar nedkoppling, dvs. ett avbrott från den internetmedierade kommunikationen (Lerner, 2014). Nedkopplingen kan vara av såväl tillfällig som permanent karaktär – men syftet är att bryta den extensiva tidsåtgång och den stress som interaktiv medieanvändning riskerar att medföra. Några av informanterna redogör för att de under vissa perioder brukar ha mediefri tid, dvs. de har tillfällen då de inte använder medier överhuvudtaget. Denna mediefria tid kan dels handla om att man gör någonting tillsammans, eller så är förhoppningen att den mediefria tiden ska uppmuntra barnen att företa sig andra typer av fritidssysselsättningar.

Inte jätteofta, men ibland har vi e-fria dagar hemma. Så vi lägger undan telefonerna och tittar inte på tv och så. (Tilde 10 år)

Det finns, både hos barn och hos föräldrar, en medvetenhet kring medieanvändningens delvis uppslukande kännetecken, några informanter menar att medieanvändning också kan bli ett substitut för sociala relationer utanför internet.

Jag tror att om man använder sociala medier för mycket så skulle man behöva släppa sin mobil och uppleva den riktiga världen. När man umgås med personer virtuellt så är det ju inte på riktigt. (Johan 14 år)

Det är ju jättedåligt att fly in i den virtuella världen. På så vis är det ju farligt att man får en falsk känsla av gemenskap. Det är farligt att tro att det är så man vill ha det. Så fort din telefon får slut på batteri så är du ju ensam. (Simon 14 år)

En förälder berättar att hon upplevde att hennes tonårings medieanvändning var så intensivt, att hon under ett skollov bokade en resa i syfte att få bort barnet från spelandet. Det är givetvis en ekonomiskt resurskrävande metod att få barnet att reducera digitalt spelande, men exemplet synliggör ändå att medieanvändning i allmänhet och digitalt spelande i synnerhet i vissa fall kan upplevas som djupt problematiskt av föräldrar.

Men allvarligt så gjorde jag det med fjortonåringen, för att jag tänkte: annars kommer han sitta och spela resten av lovet. Men aldrig i livet, vad ville han då åka? Till London, det är rimligt, det kan vi göra. För att jag var rädd, annars sitter han ju på nätterna hela tiden och vänder på dygnet. Så... man måste verkligen anstränga sig för att erbjuda någonting roligare än det där eftersom det är så himla trevligt. (Eva 47 år, tre barn)

Huruvida tillämpandet av en temporär mediefri tid är en effektiv metod att minska barnens totala medieanvändning är svårt att uttala sig om – det finns inga vetenskapliga studier som undersökt ”nedkoppling” som föräldramedlingsstrategi. En uppenbar vinst med mediefri tid (om man försöker reducera barnets medieanvändning) är att det skapar utrymme för både föräldrar och barn att göra andra saker (än att använda medier) – på så sätt kan både barn och föräldrar utöka sin repertoar av fritidsaktiviteter. Både de intervjuade barnen och föräldrarna använder medier som tidsfördriv, i brist på annat att göra. På så sätt kan den mediefria tiden fungera som ett utrymme för att utveckla andra och nya fritidssysselsättningar.

Föräldrars mediebruk och familjen som lokal mediekultur

Barns medieanvändning reflekterar i stor utsträckning den mediekultur som omger dem i vardagen. Om de människor (kompisar, familj, etc.) som finns i barns sociala umgänge i hög utsträckning använder medier, kommer detta med stor sannolikhet också färga av sig på barnets vardagliga praktiker. En viktig komponent i forandet av barns medieanvändning är mediebruket och mediekulturen *inom* familjen – det vill säga den allra mest lokala mediekulturen. Både syskons och föräldrars medieanvändning kommer att ha stor inverkan på barnets egen användning. Exempelvis kommer yngre syskon med stor sannolikhet att imitera eller influeras av äldre syskons medieanvändning, åtminstone i perioder.

Ett exempel på den dynamik som den lokala mediekulturen innebär är hur föräldrar hanterar den vardagliga medieanvändningen för yngre syskon. Föräldrar måste ofta anpassa det yngre barnets medieanvändning till äldre syskons medievanor, dvs. dessa kommer i viss utsträckning att påverka hur föräldrarna hanterar och kontrollerar det yngre barnets användning.

Ett annat exempel är hur föräldrarnas medieanvändning också formar barnets. Ett extensivt användande av medier hos föräldrarna lägger grunden till ett liknande mediebruk hos barnet. Detta är givetvis ingen entydig kausal relation, men barns mediesocialisation är med nödvändighet kopplad till föräldrarnas (medie)beteende. Man skulle kunna säga att barns mediebruk utgör en del av en kollektivt formad mediekultur. Barn härmar sina föräldrar och ur barnens perspektiv naturaliseras föräldrars medieanvändning och reflekteras därmed i det egna medieanvändandet.

Hela vår familj använder telefoner ganska mycket, mina föräldrar har också Instagram, Twitter och Facebook så vi alla är väl, det låter kanske lite hemskt, men vi är ganska mobilberoende. (Monica 14 år)

Inte pappa för han står nästan alltid vid datorn. Ibland blir jag osams med mamma men då säger jag att hon kan spela in det, för vi har en sådan där box som

man kan spela in på. Om datorn blir vi inte osams för där har alla sin egen. (Sune 10 år)

De gångerna nu i vintras när vi var på semester alla fyra och vi befann oss mitt i alperna där det var dålig eller knappt någon uppkoppling – då känner man att man har abstinens. Mycket tid går åt till att ”ja, ny har jag uppkoppling, ja nu har jag 3G här... nej nu försvann det” hela diskussioner cirklade kring om man var uppkopplad eller inte. Det ligger ju något sjukt i det, att man inte bara lägger ifrån sig och säger att nu gör vi något annat, typ spelar kort eller så. (Marianne 50 år, två barn)

Ja, de är lika beroende, även fast de gör andra saker. De är lika beroende av sina prylar som vi. (Linn 14 år)

Om jag fick bestämma helt själv, nej. Dels för att jag själv är så jäkla dålig på det, helt ärligt. Jag kollar telefonen jätteofta och så. Annars tycker jag att det skulle vara den saken som hela familjen kanske skulle begränsa, att lägga undan den, vi försöker att bli bättre, det är varning vid middagsbordet om någon tar upp telefonen liksom. Men alla har alltid en ursäkt: - Jag skulle bara googla fram det här, eller jag skulle bara ta reda på det här. Men det är väl någonting som jag kan känna liksom sådär att ha liksom sådana fria zoner. Men jag är skitdålig själv liksom, på det, att lägga undan det. (Jessica 36 år, två barn)

För barn reflekterar förhandlingsstrategierna också föräldrarnas medieanvändning. Barnet kan använda föräldrars tidsomfattande mediepraktiker för att legitimera sin egen medieanvändning. Om föräldrarna använder telefonen eller datorn under fritiden i hemmet kan detta fungera som argument för barnet i förhandlingssituationen. Barn kan helt enkelt peka på att föräldrarna ofta använder sina medieapparater och därmed blir det svårare för föräldrarna att motivera barnet till att använda medier i mindre utsträckning. Inom den samtida skandinaviska familjen legitimeras ofta föräldrars auktoritet med att barnet upplever någon form av rättvisa genom medbestämmande, dvs. föräldrarnas makt reflekteras genom barns rättigheter (jfr Juul, 2014). Det innebär exempelvis att barn lättare kan acceptera föräldrars beslutsområde om den är (upplevt) partsförhandlad, konsekvent, och reflekteras i föräldrarnas eget beteende. Således blir det svårare att begränsa barns medieanvändning om föräldrarna själva är extensiva medieanvändare.

7. Avslutande reflektioner

I detta avslutande kapitel diskuteras, kortfattat, några av resultaten av analyserna. Det diskuterande formatet tillåter också mer allmänt hållna resonemang kring barns medieanvändning, föräldramedling och medierelaterade konflikter mellan barn och föräldrar i familjelivet.

I rapporten argumenteras det för att medierelaterade konflikter mellan barn och föräldrar/vårdnadshavare i hemmet måste betraktas som ett självklart inslag i familjelivet. De flesta konflikter är, relativt sett, tämligen oproblematiske och hanteras genom förhandling och samtal mellan barn och vuxna i familjen. Det innebär också att konflikter inte nödvändigtvis ska anses som problematiska i sig, utan att de snarare är ”naturliga” inslag i alla barn–föräldrelationer. Det finns dock situationer då konflikter berör mer allvarliga problem som till exempel barns sårbarhet i sociala medier eller barns problematiska spelande.

Den kvantitativa analysen åskådliggör några resultat som förtjänar en vidare reflektion. Att barn vars föräldrar tillämpar tidsrestriktioner, oftare hamnar i konflikter kring sin medieanvändning, är föga förvånande – om man har regler som begränsar användningen kommer man ganska självklart att hamna i konflikt kring dessa. Emellertid leder även aktiv medling till konflikter i högre utsträckning, det vill säga, barn vars föräldrar samtalar med barnet om medieanvändning uppger också att de oftare hamnar i konflikt, jämfört med barn som inte samtalar om medier med sina föräldrar. Detta tyder på att graden av föräldraengagemang (oaktat vilken föräldramedlingsstrategi som tillämpas) leder till mer konflikter. Således är medierelaterade konflikter relaterade till hur aktiva föräldrarna är i sina barns medieliv, oavsett om det handlar om att sätta upp regler för hur lång tid och hur sent barnet får använda medier, eller om det handlar om att föräldrarna samtalar med barnet om medieinnehåll och -användning. Ju större föräldraengagemang, desto högre andel barn som uppger att de har medierelaterade konflikter med föräldrarna. Detta indikerar också att medierelaterade konflikter är ett resultat av en mer omfattande barn–föräldrainteraktion: hur

den kommunikativa relationen mellan barnet och föräldrarna ser ut i allmänhet och vilka interaktionsmönster som kan urskiljas i relationen mellan föräldrarna och barnet. (jfr Canary & Canary, 2013).

En generell slutsats är att vardagliga konflikter kring barns medieanvändning är en del, och en konsekvens, av ett aktivt föräldraskap – oavsett om konflikten uppfattas som bra eller dålig i förhållandet mellan barnet och föräldrarna.

De flesta mediekonflikter blir allt ovanligare ju äldre barnet blir. Den mediekonflikt som uppvisar tydligast beständighet i relation till barns ålder rör mobiltelefonanvändning. Från det att barnet fyllt 15 år är tidsrelaterade konflikter om mobilanvändning vanligare än andra typer av mediekonflikter. I intervjuerna framkommer det att det är relativt komplicerat för föräldrarna att förhålla sig till barnens användning av smarta mobiler. Den smarta telefonen innebär att barns autonomi ökar, samtidigt som föräldrarnas möjlighet till övervakning/kontroll också ökar – detta eftersom mobilen möjliggör medieanvändning varsomhelst och närsomhelst, samtidigt som detta är en förutsättning för att föräldrarna ska kunna nå barnet. Barn och föräldrar uppfattar också mobiltelefonanvändningen utifrån olika horisonter. För barn är den smarta telefonen ett medieting som utgör ett redskap i lek och social gemenskap – och som också formar lek och sociala relationer mellan barn.

För föräldrar är barnets smarta mobiltelefon snarare ett kontakt- och övervakningsinstrument – ett medieting som gör det möjligt att följa och kontakta barnet, men också att observera barnets rörelser i det digitala medielivet (Mascheroni, 2014). Detta motsatsförhållande (mellan barns och föräldrars skilda mobiltelefonrationalitet) förtjänar ett mer utvidgat resonemang.

I spänningsfältet mellan barns interaktivitet i digitala nätverk och föräldrars attityder kring den smarta telefonens tids- och rumsuppslukande egenskaper – synliggörs en förhandling om mobiltelefonanvändningens utformning (avseende både tidsåtgång och hur/när telefonen får användas). Föräldrarna i intervjustudien värderar mobilanvändandet mot barnets övriga prestationer och aktiviteter. Mobilförhandlingen är en del av en mer omfattande process i relationen mellan barn och föräldrar – där valet av föräldramedlingsstrategier återspeglar de krav på handlingsmönster som värderas i vuxenvärlden, och där barns förhandlingstekniker synliggör strategier som syftar till en bibehållen medieanvändning – inte minst genom förflyttningen av användandet mellan olika medieapparater, som exempelvis mobiltelefonen, datorn, konsolspelet och surfplattan. Utifrån föräldrarnas perspektiv kan föräldramedlingen av mobilanvändningen reflektera en delvis ny form av problematik. Eftersom barns sociala liv utspelar sig i en samexistens mellan offline- och onlineaktiviteter, blir en begränsning av mobiltelefonanvändningen en potentiell begränsning av barns sociala umgänge. Här ställs sålunda föräldrarna inför ett intrikat val – i intervjuerna framkommer det att föräldrar försöker hantera detta genom att både ha regler, men också

situationsanpassa föräldramedlingen – de får helt enkelt göra avvägningar från tillfälle till tillfälle.

En annan aspekt av barns mobilanvändning som bör beaktas i förståelsen för barn–föräldrelationen, hänger samman med den specifika vardagskontext som omger barnets medieanvändning. Barnets mediebruk måste förstås som en del av en större lokal mediekultur – till stor del formad i familjelivet. Mobilanvändningen är således någonting man lär sig, framförallt i relation till föräldrar och (äldre) syskon, men också i relation till kamraters användande. Barnets utforskande av ny kommunikationsteknologi sker inte i ett vakuum, utan barnets medietillägnelse måste ses som en informell lärandeprocess formad i relation till de mediepraktiker som omger barnet. En konsekvens av detta blir att föräldramedlingens sociala dynamik återspeglas i den lokala mediekulturens utformning. För att konkretisera: föräldrar som ägnar mycket uppmärksamhet och tid åt sin egen medieanvändning i allmänhet, och mobil medieanvändning i synnerhet, kommer också att skapa grogrund åt motsvarande mediebeteende hos barnet. Detta är barnet mycket väl medvetet om. Några av de barn som intervjuas i rapporten beskriver hur de använder föräldrarnas medieanvändning som ett förhandlingsargument i konfliktsituationer. Exempelvis kan föräldrars argument att barnet måste lägga ifrån sig mobiltelefonen (för att göra något föräldrarna värderar högre, eller anser viktigare) lätt bemötas med krav på en liknande motprestation från föräldrarnas sida.

Förhandlingen kring medieanvändning reflekterar också familjens kommunikativa förutsättningar. I infekterade konfliktsituationer där barnets medieanvändning är en bidragande orsak till konflikten, kommer frågor kring barnets integritet och utsatthet att komma upp till ytan. Här kan föräldern ställas inför valet att potentiellt förvärra relationen till barnet, genom att begränsa/kontrollera dess medieanvändning. Alternativet är att inta en mer tillåtande hållning men därmed förlora kontrollen i relation till barnets utsatthet. I det senare fallet kan det exempelvis handla om en situation där föräldern uppfattar att barnets digitala spelande är problematiskt (Frøyland, Hansen, Sletten, Torgersen & von Soest, 2010) eller att föräldern uppfattar en utsatthet, eller ett riskbeteende i barnets användning av sociala medier (Livingstone & Haddon, 2012; Vandoninck, d’Haenens, De Cock & Donoso, 2011).

De senaste årens kommunikationsteknologiska utveckling komplicerar också föräldramedlingen på andra sätt. De medlingsstrategier av barns internetanvändning som innefattar ”medtittande”, innebär de facto någon form av integritetsintrång, åtminstone om vi förutsätter att barnet, från en viss ålder, har rätt till en privatsfär utanför föräldrarnas insyn. Följaktligen blir det en balansakt där föräldrar måste förhålla sig till en mer komplex situation i jämförelse med exempelvis reglering av det tv-/film-innehåll som barnet tar del av. Detta eftersom barnets internetanvändning är interaktiv och därmed inbegriper personlig kommunikation. De intervjuade föräldrarna gav

uttryck för tämligen skilda uppfattningar om integritetsproblematiken i ”följande” eller ”medtittande” – för vissa var det självklart att följa barnets förehavanden i sociala medier, för andra föräldrar upplevdes det som ett alltför stort intrång i barnets privat-sfär. Slutsatsen blir sålunda: det är komplicerat.

All föräldramedling utspelar sig inte i spänningsförhållandet mellan total reglering och totalt samtycke, mellan auktoritet och autonomi. Några föräldrar beskriver hur den lokala mediekulturens praktiker kan omformuleras kollektivt – exempelvis genom tillämpandet av mediefri tid och/eller att man organiserar familjeaktiviteter utan medier (och där den mediefria tiden eller nedkopplingen inte utgör en bestraffningsform). I dessa fall upplöses själva förutsättningarna för föräldrarnas ansats till kontroll och begränsning av barnets medieanvändning – istället framträder andra frågor relaterade till den individuella medieanvändningens sociala effekter (som exempelvis kan vara att man ägnar mindre tid åt varandra trots rumslig närvaro). Det är uppenbart att denna typ av mediereglering medför en större diskussion om familjemönster och medieanvändning – en diskussion som i sin tur behöver införliva familjekulturens förhållande till sociala och ekonomiska resurser och prioriteringar. Frågan om nedkoppling och mediefri tid handlar delvis om vilka sociala och ekonomiska förutsättningar varje enskild familj har. Behovet att reglera barns medieanvändning förutsätter att de har tillgång till den teknik som krävs, vilket faktiskt inte alltid är fallet (jfr Statens medieråd, 2015d). Det handlar också om hur stor möjlighet familjen har att organisera fritiden på ett sätt som möjliggör alternativ till medieanvändning – även detta är avhängigt sociala och ekonomiska faktorer. Frågan om familjelivets mediekulturer kommer följaktligen att fortsätta vara aktuell i en överskådlig framtid.

8. Referenser

- Aarsand, Pål A. (2007). Computer and Video Games in Family Life The digital divide as a resource in intergenerational interactions. *Childhood*, 14(2), pp. 235-256.
- Aarsand, Pål. A. (2011). Parenting and digital games: on children's game play in US families. *Journal of children and media*, 5(3), pp. 318-333.
- Aarsand, Pål A. & Aronsson, Karin (2009). Gaming and territorial negotiations in family life. *Childhood*, 16(4), pp. 497-517.
- Álvarez, M., Torres, A., Rodríguez, E. Padilla, S. & Rodrigo, M. J. (2013). Attitudes and parenting dimensions in parents' regulation of Internet use by primary and secondary school children. *Computers & Education*, 67(September), pp. 69-78.
- Ambjörnsson, Fanny (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Atlas.
- An, Seon-Kyoung & Lee, Doohwang (2010). An integrated model of parental mediation: the effect of family communication on children's perception of television reality and negative view in effects. *Asian Journal of Communication*, 20(4), pp. 389-403.
- Appel, M., Holtz, P., Stiglbauer, B., & Batinic, B. (2012). Parents as a resource: Communication quality affects the relationship between adolescents' internet use and loneliness. *Journal of adolescence*, 35(6), pp. 1641-1648.
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B., & Holtz, P. (2014). Internet use and verbal aggression: The moderating role of parents and peers. *Computers in Human Behavior*, 33 (April), pp. 235-241.
- Ariès, Philippe (1962). *Centuries of Childhood*. London: Cape.
- Austin, Erica Weintraub (2001). "Effects of family communication on children's interpretation of television." I: Bryant, J & Bryant, J. A (Eds.) *Television and the American family* 2nd ed. (pp. 377-396). London: Routledge.
- Baumrind, Diana (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 37, pp. 887-907.

- Baumrind, Diana (1971). *Current patterns of parental authority*. Developmental Psychology Monographs, 4(1, Pt.2), pp. 1-103.
- Baumrind, Diana (1973). The development of instrumental competence through socialization. I: A. D. Pick (Ed.), *Minnesota Symposium on Child Psychology Vol. 7*. (pp. 3-46). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Beyens, Ine & Eggermont, Steven (2014). Putting Young Children in Front of the Television: Antecedents and Outcomes of Parents' Use of Television as a Babysitter. *Communication Quarterly*, 62(1), pp. 57-74.
- Bittman, M., Rutherford, L., Brown, J., & Unsworth, L. (2011). Digital natives? New and old media and children's outcomes. *Australian journal of education*, 55(2), pp. 161-175.
- Bolin, Göran (2012). "Barns och ungas användning av 'nya' medier. Hur når vi kunskap i ett mångfacetterat medielandskap." I: Carlsson, Ulla (red.) *Barn och ungas medieanvändning i nätverkssamhället*. (pp. 117-125). Göteborg: Nordicom.
- Borzekowski, Dina LG., & Robinson, Thomas N. (2007). CONVERSATIONS, CONTROL, AND COUCH-TIME: The assessment and stability of parental mediation styles and children's TV and video viewing. *Journal of Children and Media* 1(2), pp. 162-176.
- Boyd, Danah (2014). *It's complicated. The social lives of networked teens*. New Haven/ London: Yale University Press.
- Buckingham, David (2000). *After the Death of Childhood*. Cambridge: Polity Press.
- Buijzen, Moniek, van der Molen, Juliette H. W. & Sondij, Patricia (2007). Parental mediation of children's emotional responses to a violent news event. *Communication Research*, 34(2), pp. 212-230.
- Buijzen, M., Rozendaal, E., Moorman, M., & Tanis, M. (2008). Parent versus child reports of parental advertising mediation: Exploring the meaning of agreement. *Journal of broadcasting & electronic media*, 52(4), pp. 509-525.
- Byrne, Sahara & Lee, Theodore (2011). Toward predicting youth resistance to internet risk prevention strategies. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 55(1), pp. 90-113.
- Byrne, S., Katz, S. J., Lee, T., Linz, D., & McIlrath, M. (2014). Peers, Predators, and Porn: Predicting Parental Underestimation of Children's Risky Online Experiences. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(2), pp. 215-231.
- Böcking, Saskia & Böcking, Tabea (2009). Parental Mediation of Television: Test of a German-speaking scale and findings on the impact of parental attitudes, sociodemographic and family factors in German-speaking Switzerland. *Journal of Children and Media*, 3(3), pp. 286-302.
- Canary, Heather E. & Canary, Daniel J. (2013). *Family Conflict*. Cambridge: Polity Press.
- Chai, Su Li., Hsueh-Hua Chen, Vivian & Khoo, Angeline (2011). Social relationships of gamers and their parents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, pp. 1237-1241.

- Chambers, Deborah (2012). *A Sociology of Family Life*. Cambridge: Polity Press.
- Cingel, Drew P. & Krcmar, Marina (2013). Predicting media use in very young children: The role of demographics and parent attitudes. *Communication Studies*, 64(4), pp. 374-394.
- Clark, Lynn Schofield (2011). Parental mediation theory for the digital age. *Communication Theory*, 21(4), pp. 323-343.
- Clark, Lynn Schofield (2014). *The parent app: Understanding families in the digital age*. Oxford University Press.
- Connell, R.W. (2002). *Om Genus*. Göteborg: Daidalos.
- Cottrell, L., Branstetter, S., Cottrell, S., Rishel, C., & Stanton, B. F. (2007). Comparing Adolescent and parent perceptions of current and future disapproved Internet use. *Journal of Children and Media*, 1(3), pp. 210-226.
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., Fraser, A. M., Fellows, K., & Day, R. D. (2014). "Media Time= Family Time" Positive Media Use in Families With Adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 29(5), pp. 663-688.
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., Stockdale, L., & Day, R. D. (2011). Game on... girls: Associations between co-playing video games and adolescent behavioral and family outcomes. *Journal of Adolescent Health*, 49(2), pp. 160-165.
- Danemark, Berth, Ekström Mats, Jakobsen Liselotte och Karlsson Jan Ch. (2013). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.
- Darling, Nancy & Steinberg, Laurence (1993). Parenting Style as Context: An Integrative Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), pp. 487-496.
- De Almeida, A. N., de Almeida Alves, N., Delicado, A., & Carvalho, T. (2012). Children and digital diversity: From 'unguided rookies' to 'self-reliant cybnauts'. *Childhood*, 19(2), pp. 219-234.
- De Cock, Rozane (2012). Mediating Flemish Children's Reactions of Fear and Sadness to Television News and its Limitations: Survey and in-depth interview results. *Journal of Children and Media*, 6(4), pp. 485-501.
- De-Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Scholler, C., & Vleugels, C. (2008). *Teens and ICT: Risks and Opportunities*. Belgium: TIRO.
- Deuze, Mark (2012). *Media Life*. Cambridge: Polity Press.
- d'Haenens, Leen & Tsaliki, Lisa (2013). "Risk versus Harm. Children's Coping Profiles." I: O'Neill, B., Staksrud, E. & McLaughlin, S. (eds.) *Towards a better internet for children? Policy pillars, players and paradoxes*. (pp. 249-265). Göteborg: Nordicom.
- Eklund, Lina (2012). *The Sociality of Gaming: A mixed methods approach to understanding digital gaming as a social leisure activity*. Stockholm: Acta Universitatis Stockholmiensis, diss.
- Eklund, Lina (2014). "Family and games: digital game playing in the social context of

- the family.” I: Quandt, T. & Kröger, S. (eds.) *Multiplayer: The Social Aspects of Digital Gaming*. (pp. 162-171). London: Routledge.
- Evans, Courtney A., Jordan, Amy B. Horner, Jennifer (2011). Only two hours? A qualitative study of the challenges parents perceive in restricting child television time. *Journal of Family Issues*, 32(9), pp. 1223-1244.
- Fletcher, Anne C. & Blair, Bethany L. (2014). Implications of the family expert role for parental rules regarding adolescent use of social technologies. *New Media & Society*, doi: 10.1177/1461444814538922.
- Flores, Andrea & James, Carrie (2012). Morality and ethics behind the screen: Young people’s perspectives on digital life. *New Media & Society*, 15(6), pp. 834-852.
- Forsman, Michael (2014). *Duckface/Stoneface: Sociala medier, onlinespel och bildkommunikation bland killar och tjejer, i årskurs 4 och 7*. Stockholm: Statens medieråd.
- Frøyland, L. R., Hansen, M., Sletten, M. A., Torgersen, L. & von Soest, T. (2010). *Uskyldig moro? Pengespill og dataspill blant norske ungdommer*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 18/2010.
- Gardner, Howard & Davis, Katie (2013). *The app generation: How today’s youth navigate identity, intimacy, and imagination in a digital World*. New Haven/London: Yale University Press.
- Garmendia, M., Garitaonandia, C., Martínez, G. & Casado, M. A. (2012). ”The effectiveness of parental mediation.” I: Livingstone, S., Haddon, L. & Görzig, A. (eds.), *Children, risk and safety on the internet: research and policy challenges in comparative perspective*. (pp. 231-244). Bristol: The Policy Press.
- Gentile, D. A., Nathanson, A. I., Rasmussen, E. E., Reimer, R. A. & Walsh, D. A. (2012). Do you see what I see? Parent and child reports of parental monitoring of media. *Family Relations*, 61(3), pp.470-487.
- Guo, Wenxiu & Nathanson, Amy I. (2011). The effects of parental mediation of sexual content on the sexual knowledge, attitudes, and behaviors of adolescents in the US. *Journal of Children and Media*, 5(4), pp. 358-378.
- Görzig, Anke (2012). ”Methodological framework: the EU Kids Online project.” I: Livingstone, S., Haddon, L. & Görzig, A. (eds.), *Children, risk and safety on the internet: research and policy challenges in comparative perspective*. (pp. 15-32). Bristol: The Policy Press.
- Hepp, Andreas (2013). *Cultures of Mediatization*. Cambridge: Polity Press.
- Hargrave, Andrea Millwood & Livingstone, Sonia (2009). *Harm and offence in media content: A review of the evidence*. Chicago: Intellect Books.
- Hendriks Vettehen, P., Konig, R. P., Westerik, H., & Beentjes, H. (2012). Explaining television choices: The influence of parents and partners. *Poetics*, 40(6), pp. 565-585.

- Hirdman, Yvonne (1988). Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 3, pp. 49-63.
- Hjarvard, Stig (2008). The mediatization of Society – A theory of the media agents of social and cultural change. *Nordicom Review* 29(2), pp. 105-134.
- Hjarvard Stig (2013). *The Mediatization of Culture and Society*. London/New York: Routledge.
- Holtz, Peter & Appel, Markus (2011). Internet use and video gaming predict problem behavior in early adolescence. *Journal of adolescence*, 34(1), pp. 49-58.
- Hust, Stacey JT., Wong, W. Joann & Chen, Yi-Chun Yvonne (2011). FCP and Mediation Styles: Factors Associated With Parents' Intentions to Let Their Children Watch Violent, Sexual and Family-Oriented Television Content. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 55(3), pp. 380-399.
- Ilhmeideh, Fathi Mahmoud & Shawareb, Aseel Akram (2014). The Association Between Internet Parenting Styles and Children's Use of the Internet at Home. *Journal of Research in Childhood Education* 28(4), pp. 411-425.
- Izrael, Pavel (2013). Religiousness, Values, and Parental Mediation of Children's Television Viewing in Slovakia. *Journal of Children and Media* 7(4), pp. 507-524.
- Juul, Jesper (2014). *Ditt kompetenta barn: på väg mot nya värderingar för familjen*. Stockholm: Bonnier Fakta.
- Kanter, Maggie, Afifi, Tamara & Robbins, Stephanie (2012) The impact of parents "friending" their young adult child on Facebook on perceptions of parental privacy invasions and parent child relationship quality. *Journal of Communication* 62(5), pp. 900-917.
- Kalmus, Veronika, Blinka, Lukas & Ólafsson, Kjartan (2013). Does it matter what mama says: evaluating the role of parental mediation in European adolescents' excessive internet use. *Children & Society*, doi:10.1111/chso.12020.
- Kaun, Anne & Fast, Karin (2014). *Mediatization of culture and everyday life*. Karlstad/ Stockholm: Karlstad University Studies 2014:13/Mediestudier vid Södertörns högskola 2014:1.
- Kirwil, Lucyna (2009). Parental mediation of children's internet use in different European countries. *Journal of Children and Media*, 3(4), pp. 394-409.
- Kirwil, Lucyna, Garmendia, Maialen, Garitaonandia, Carmelo & Fernández, Gemma Martinez (2009). "Parental Mediation." I: Livingstone, S. & Haddon, L. (eds.) *Kids online: Opportunities and risks for children*. (199-215). Bristol: Policy Press.
- Kutner, L. A., Olson, C. K., Warner, D. E., & Hertzog, S. M. (2008). Parents' and Sons' Perspectives on Video Game Play A Qualitative Study. *Journal of Adolescent Research*, 23(1), pp. 76-96.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Lau, Wilfred & Yuen, Allan HK (2013). Adolescents' risky online behaviours: The influence of gender, religion, and parenting style. *Computers in Human Behavior*, 29(6), pp. 2690-2696.
- Lee, Sook-Jung (2012). Parental restrictive mediation of children's internet use: Effective for what and for whom? *New Media & Society*, doi:1461444812452412.
- Lerner, Thomas (2014). "På söndagarna är familjen Falk helt avskärmad", *Dagens Nyheter*, 20140409, tillgänglig på: <http://www.dn.se/insidan/pa-sondagarna-ar-familjen-falk-helt-avskarmad>. (tillgänglig 151208).
- Leung, Louis & Lee, Paul SN. (2012). The influences of information literacy, internet addiction and parenting styles on internet risks. *New Media & Society*, 14(1), pp. 117-136.
- Linderöth, Jonas & Olsson, Camilla (2012). *Världen som spelplan – gränsöverskridande i onlinespelkulturen*. Stockholm: Statens medieråd.
- Livingstone, Sonia (2003). Children's use of the internet: Reflections on the emerging research agenda. *New media & society*, 5(2), pp. 147-166.
- Livingstone, Sonia (2007a). Strategies of parental regulation in the media-rich home. *Computers in human behavior*, 23(2), pp. 920-941.
- Livingstone, Sonia (2007b). Do the media harm children? Reflections on new approaches to an old problem. *Journal of Children and Media*, 1(1), pp. 5-14.
- Livingstone, Sonia (2014). "The Mediatization of Childhood and Education: Reflections on The Class" I: Kramp, L., Carpentier, N., Hepp, A., Tomani-Trivundža, I., Nieminen, H., Kunelius, R., Olsson, T., Sundin, E. & Kilborn, R. *Media Practice and Everyday Agency in Europe*. (pp. 55–68). edition lumière: Bremen.
- Livingstone, Sonia & Bober, Magdalena (2005). *UK children go online: Final report of key project findings*. London: London School of Economics and Political Science.
- Livingstone, Sonia, Bober, Magdalena & Helsper, Ellen (2005). *Internet literacy among children and young people: Findings from the UK Children Go Online Project*. LSE Research Online Report. Tillgänglig på: <http://eprints.lse.ac.uk/397/1/UKCGOonlineLiteracy.pdf>. (tillgänglig 151208).
- Livingstone, Sonia & Bovill, Moira (1999). *Young people, new media*. London: London School of Economics and Political Science.
- Livingstone, Sonia & Haddon, Leslie (2012). "Theoretical framework for children's internet use" I: Livingstone, S., Haddon, L. & Görzig, A. (eds.) *Children, Risk and Safety on the Internet: Research and policy challenges in comparative perspective*. (pp. 1-14). Bristol: Policy Press.
- Livingstone, Sonia, Haddon, Leslie, Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (2011). *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. London: EU Kids Online, Deliverable D4. EU Kids Online Network.

- Livingstone, Sonia & Helsper, Ellen J. (2008). Parental mediation and children's Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), pp. 581–599.
- Lobe, Bojana, Segers, Katia & Tsaliki, Liza (2009). "The role of parental mediation in explaining cross national experiences of risk." I: Livingstone, S. & Haddon, L. (eds.) *Kids online: Opportunities and risks for children*. (173–183). Bristol: Policy Press.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). "Socialization in the context of the family: Parent-child interaction." I: Mussen, P. H. (series ed.) & Hetherington, E. M. (vol. ed.) *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development*. (pp. 1–101). New York: Wiley.
- Martínez De Morentin, J. I., Cortés, A., Medrano, C., & Apodaca, P. (2014). Internet use and parental mediation: A cross-cultural study. *Computers & Education*, 70(January), pp.212–221.
- Mascheroni, Giovanna (2014). Parenting the Mobile Internet in Italian Households: Parents' and Children's Discourses. *Journal of Children and Media*, 8(4), pp. 440–456.
- Mascheroni, G., Murru, M. F., Aristodemou, E. & Laouris, Y. (2013). "Parents: Mediation, Self-regulation and Co-regulation." I: O'Neill, B., Staksrud, E. & McLaughlin, S. (eds.) *Towards a better internet for children? Policy pillars, players and paradoxes*. (pp. 249–265). Göteborg: Nordicom.
- Mazzoleni, G. & Schultz, W. (1999). Mediatization' of Politics: A Challenge for Democracy?, *Political Communication*, 16(3), pp. 247–261.
- Mesch, Gustavo S. (2006a). Family characteristics and intergenerational conflicts over the Internet. *Information, Communication & Society*, 9(4), pp. 473–495.
- Mesch, Gustavo S. (2006b). Family relations and the Internet: Exploring a family boundaries approach. *The Journal of Family Communication*, 6(2), pp. 119–138.
- Mesch, Gustavo S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *CyberPsychology & Behavior*, 12(4), pp. 387–393.
- Moore, Shaun (2012). *Media, place and mobility*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Nansen, B., Chakraborty, K., Gibbs, L., MacDougall, C. & Vetere, F. (2012). Children and Digital Wellbeing in Australia: Online regulation, conduct and competence. *Journal of Children and Media*, 6(2), pp. 237–254.
- Nansen, B., Chakraborty, K., Gibbs, L., Vetere, F. & MacDougall, C. (2012). 'You do the math': Mathematics and the play of online learning. *New Media & Society*, 14(7), pp. 1216–1235.
- Nathanson, Amy (1999). Identifying and explaining the relationship between parental mediation and children's aggression. *Communication Research*, 26(6), pp. 124–143.
- Nathanson, Amy. I. (2010). Using television mediation to stimulate nontraditional gender roles among Caucasian and African American children in the US. *Journal of Children and Media*, 4(2), pp. 174–190.
- Navarro, R., Serna, C., Martínez, V. & Ruiz-Oliva, R. (2013). The role of Internet use

- and parental mediation on cyberbullying victimization among Spanish children from rural public schools. *European journal of psychology of education*, 28(3), pp. 725-745.
- Nelson, Margaret K. (2010). *Parenting out of Control: Anxious parents in uncertain times*. New York: New York University Press.
- Nikken, Peter & de Graaf Hanneke (2013). Reciprocal relationships between friends' and parental mediation of adolescents' media use and their sexual attitudes and behavior. *Journal of youth and adolescence*, 42(11), pp. 1696-1707.
- Nikken, Peter & Jansz, Jeroen (2006). Parental mediation of children's videogame playing: A comparison of the reports by parents and children. *Learning, Media and Technology*, 31(2), pp. 181-202.
- Nikken, Peter & Jansz, Jeroen (2007). Playing restricted videogames: Relations with game ratings and parental mediation. *Journal of children and media*, 1(3), pp. 227-243.
- Nikken, Peter & Jansz, Jeroen (2014). Developing scales to measure parental mediation of young children's internet use. *Learning, Media and Technology*, 39(2), pp. 250-266.
- Notten, Natascha & Kraaykamp, Gerbert (2009). Parents and the media: a study of social differentiation in parental media socialization. *Poetics*, 37(3), pp. 185-200.
- Notten, Natascha & Nikken, Peter (2014). Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior. *New Media & Society*, doi:1461444814552379.
- Ólafsson, Kjartan (2011). Nordic Children's Risks and Opportunities Online. The EU Kids Online Survey from a Nordic Perspective. *Nordicom Information*, 33(4), pp. 37-50.
- Opgenhaffen, M., Vandenbosch, L., Eggermont, S. & Frison, E. (2012). Parental mediation of television viewing in the context of changing parent-child relationships: a latent growth curve analysis in early and middle adolescence. *Journal of Children and Media*, 6(4), pp. 2-16.
- Padilla-Walker, Laura M. (2006). Peers I Can Monitor, It's Media That Really Worries Me!" Parental Cognitions as Predictors of Proactive Parental Strategy Choice. *Journal of Adolescent Research*, 21(1), pp. 56-82.
- Padilla-Walker, L. M., Coyne, S. M., Fraser, A. M., Dyer, W. J. & Yorgason, J. B. (2012). Parents and adolescents growing up in the digital age: Latent growth curve analysis of proactive media monitoring. *Journal of adolescence*, 35(5), pp. 1153-1165.
- Padilla-Walker, Laura M. & Coyne, Sarah M. (2011). Turn that thing off!" parent and adolescent predictors of proactive media monitoring. *Journal of adolescence*, 34(4), pp. 705-715.
- Panek, Elliot (2014). Evidence for the effects of parental mediation and childhood media use on US college students' social media use. *Journal of Children and Media*, 8(2), pp. 127-145.
- Parkes, A., Wight, D., Hunt, K., Henderson, M. & Sargent, J. (2013). Are sexual media

- exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers' early sexual behaviour?. *Journal of adolescence*, 36(6), pp. 1121-1133.
- Pasquier, D., Simoes, J.A. & Kredens, E. (2012). "Agents of mediation and sources of safety awareness: a comparative overview." I: Livingstone, S. (ed.), *Children, risk and safety on the internet research and policy challenges in comparative perspective*. (pp. 219-230). Bristol: Policy Press.
- Paus-Hasebrink, I., Bauwens, J., Dürager, A. E. & Ponte, C. (2013). Exploring types of parent-child relationship and internet use across Europe. *Journal of Children and Media*, 7(1), pp. 114-132.
- Peterson, Louise & Munters Anna (2007) "Man kan beställa ett hembiträde: Om pojkar interaktion i The Sims." I: Linderoth, J. (red.) *Datorspelandets Dynamik. Lekar och roller i en digital kultur*. (pp. 31-48). Lund: Studentlitteratur.
- Pratt, Linda., Heywood, Ray., William, C. & O'Neil, Robert M. (1997). Academic Freedom and Tenure: Brigham Young University. *Academe*, 1997, pp.52-68.
- Prop. 2009/10:232. (2010). *Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/contentassets/a9e1307541b64a6395d8691c8cf36fae/strategi-for-att-starka-barnets-rattigheter-i-sverige-prop.-200910232>. (hämtad 151208).
- Reuterswärd, Herman & Johansson, Frida (2015). "Näthat gör att Ask.fm blockeras i skolor", SVT 20151029, tillgänglig på: <http://www.svt.se/ug/tema/nathat-gor-att-svt-fm-blockeras-i-skolor>. (hämtad 151208).
- Rydin, Ingegerd (2010). "Försvinner barndomen med Internet? Reflektioner kring forskning om debatt om möjligheter och risker." I: Carlsson, U. (red.) *Barn och unga i den digitala mediekulturen*. (pp.19-36). Göteborg: Nordicom.
- Sasson, Hagit & Mesch, Gustavo (2014). Parental mediation, peer norms and risky online behavior among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 33 (April), pp. 32-38.
- Shin, Wonsun (2013). Parental socialization of children's Internet use: A qualitative approach. *New Media & Society*, doi: 10.1177/1461444813516833.
- Shin, Wonsun & Huh, Jisu (2011). Parental mediation of teenagers' video game playing: Antecedents and consequences. *New Media & Society*, 13(6), pp. 945-962.
- Shin, Wonsun, Huh, Jisu Huh & Faber, Ronald J. (2012). Tweens' Online Privacy Risks and the Role of Parental Mediation. *Journal of broadcasting & electronic media*, 56(4), pp. 632-649.
- Sjöberg, Ulrika (2010). Understanding Children's and Young Adolescents Media Practices: Reflections on Methodology. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 5(1), pp. 7-21.
- Sjöberg, Ulrika (2012). "Nätverkssamhällets flödesrum. Barns erfarenhetsvärld och skapande på internet." I: Carlsson, U. (red.) *Barn och ungas medieanvändning i nätverkssamhället*. (pp. 93-104). Göteborg: Nordicom.

- Skeggs, Beverley (1997). *Formations of class & gender: Becoming respectable*. London: Sage.
- Sonck, Nathalie, Nikken, Peter & de Haan, Jos (2013). Determinants of internet mediation: a comparison of the reports by Dutch parents and children. *Journal of Children and Media*, 7(1), pp. 96-113.
- Sorbring, Emma (2014). Parents' Concerns About Their Teenage Children's Internet Use. *Journal of Family Issues*, 35(1), pp.75-96.
- Sorbring, Emma & Lundin, Linda (2012). Mothers' and fathers' insights into teenagers' use of the internet. *New Media & Society*, 14(7), pp. 1181-1197.
- Staksrud, Elisabeth & Livingstone, Sonia (2009). Children and online risk: Powerless victims or resourceful participants?. *Information, Communication & Society*, 12(3), pp. 364-387.
- Statens medieråd (2013). *Ungar och medier 2012/13*. Stockholm: Statens medieråd.
- Statens medieråd (2015a). *Medie- och informationskunnighet i Sverige. En kartläggning av aktörer*. Stockholm: Statens medieråd.
- Statens medieråd (2015a). *Ungar & medier 2015*. Stockholm: Statens medieråd.
- Statens medieråd (2015b). *Föräldrar & medier 2015*. Stockholm: Statens medieråd.
- Statens medieråd (2015c). *Projektplan: Barnperspektiv och barns perspektiv i verksamheten*. Diarienummer: 13/2015.
- Statens medieråd (2015d). *Ungar & medier 2015: demografi*. Stockholm: Statens medieråd.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. & Dornbusch, S. M. (1994). Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent and Neglectful families. *Child Development*, 65(3), pp. 754-770.
- Strömbäck, Jesper (2011). Mediatization and Perceptions of the Media's Political Influence. *Journalism Studies*, 12(4), pp. 423-439.
- Strömbäck, Jesper & Esser, Frank (2014). Introduction. Making sense of the mediatization of politics. *Journalism Practice*, 15(3), pp. 243-255.
- Statistiska centralbyrån (2015). *Teknisk Rapport En beskrivning av genomförande och metoder. Ungar och medier 2014*. Tillgänglig på: http://www.statensmedierad.se/download/18.7a953dba14fef1148cf3a10/1442841295683/Teknisk_rapport2015.pdf. (hämtad 151208).
- Tabone, Sara & Messina, Laura (2010). Personal uses of internet and perceptions of parental mediation: a research with children 10 and 11 years old. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), pp. 2077-2082.
- Ullén, Magnus (2014). "Njutning och avsky. Teorier om fiktionsvåld." i Ullén, M., Jacobsson, A., van Ooijen, E., Wijkmark, J., & Wijkmark, S. *Våldsamma fantasier: Studier i fiktionsvåldets funktion och attraktion*. (pp. 19-48). Karlstad: Karlstad Universitet. Kulturvetenskapliga skriftserien, skrift nr 2.

- UNICEF (2009). *Barnkonventionen – UNICEF-Sverige*. Tillgänglig på: <http://unicef.se/barnkonventionen> (hämtad 151208).
- Valkenburg, P., Krcmar, M., Peeters, A., & Marseille, N. (1999). Developing a scale to assess three styles of television mediation: Instructive mediation, restrictive mediation, and social coviewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), pp 52-67.
- Vandewater, Elizabeth A. June H. Lee & Mi-Suk Shim (2005). Family Conflict and Violent Electronic Media Use in School-Aged Children. *Media Psychology*, 7(1), pp. 73-86.
- Van Der Bulck, Jan & Van Den Bergh, Bea (2000). "Parental guidance of children's media use and conflict in the family." I: B. Van Den Bergh & J. Van Der Bulck (Eds.), *Children and media: interdisciplinary approaches*. (pp. 131-150). Leuven-Apeldoorn: Garant Publishers.
- Vandoninck, S., d'Haenens, L., De Cock, R., & Donoso, V. (2011). Social networking sites and contact risks among Flemish youth. *Childhood*, doi: 10.1177/0907568211406456.
- Vandoninck, Sofie, d'Haenens, Leen & Roe, Keith (2013). Online risks: Coping strategies of less resilient children and teenagers across Europe. *Journal of Children and Media*, 7(1), pp. 60-78.
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), pp. 454-464.
- Valcke, M., De Wever, B., Van Keer, H., & Schellens, T. (2011). Long-term study of safe Internet use of young children. *Computers & Education*, 57(1), pp. 1292-1305.
- Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig på: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (hämtad 151208).
- Vittrup, Brigitte (2009). What US Parents don't know about their Children's Television use: Discrepancies between parents' and children's reports. *Journal of Children and Media*, 3(1), pp. 51-67.
- Von Feilitzen, Cecilia., Findahl, Olle & Dunkels, Elza (2011). Hur farligt är internet? Resultat från den svenska delen av den europeiska undersökningen EU Kids Online. *Nordicom Information*, 33(4), pp.71-79.
- Warren, Ron (2003). Parental mediation of preschool children's television viewing. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 47(3), pp. 394-417.
- Warren, Ron (2005). Parental mediation of children's television viewing in low-income families. *Journal of Communication*, 55(4), pp. 847-863.
- Ågren, Ylva (2015). *Barns medierade värld. Syskonsamspel, lek och konsumtion*. Stockholm: Stockholms universitet. Diss.

Den här rapporten handlar om barns medieanvändning, de strategier som föräldrar tillämpar för att kontrollera sitt barns medieanvändning och de familjekonflikter som barns mediebruk kan ge upphov till. Studien undersöker dels vilka konflikter som uppstår kring barns medieanvändning, och dels hur barn och föräldrar uppfattar och hanterar konfliktsituationer.

Studien baseras på en kombination av kvantitativ och kvalitativ metod, i vilken statistisk analys av enkätdata kompletteras med analyser av kvalitativa intervjuer med barn och föräldrar. Rapporten bidrar med ny kunskap om barns medieanvändning och barn–föräldrarelationer i vardagslivet.